

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ**

**БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**СОТҚА-ДЕЙІНГІ ТЕРГЕП-ТЕКСЕРУДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН
ТЕРМИНДЕР СӨЗДІГІ**

ҚАРАҒАНДЫ 2022

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ**

**БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**СОТҚА-ДЕЙІНГІ ТЕРГЕП-ТЕКСЕРУДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН
ТЕРМИНДЕР СӨЗДІГІ**

ҚАРАҒАНДЫ 2022

ӘОЖ (УДК) 347.9(038)
КБЖ (ББК) 67.71я 2
Қ 26

Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы
Қарағанды Академиясының
Оқу әдістемелік кеңесінің шешімі бойынша жарияланады

Сын-пікір білдірушілер:

М.А. Арыстанбеков – Қарағанды «Болашақ» Академиясы құқықтық және экономикалық зерттеулер ғылыми орталығының директоры, заң ғылымдарының докторы, доцент

С.Қ. Алтайбаев – Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы Қылмыстық құқық және криминалогия кафедрасының профессоры, з.ғ.к., полиция полковнигі

А.Қ. Қалиев, Т.Н. Сүлейменов.

Қ 26 Сотқа-дейінгі тергеп-тексеруде қолданылатын терминдер сөздігі. Оқу құралы / А.Қ. Қалиев Т.Н. Сүлейменов. - Қарағанды, 2022. – 105 б.

ISBN 978-601-7264-80-2

Ұсынылып отырған оқу құралы оқу үдерісінде және құқық қорғау органдарының тәжірибелік қызметінде қолданылуға арналған. Бұл жұмыс Қазақстан Республикасының заңнамасымен бекітілген, сонымен қатар белгілі ғалымдармен ұсынылған сотқа дейінгі тергеп тексеруде қолданылатын негізгі түсініктерді қамтиды.

Терминдер сөздігі «Сотқа дейінгі тергеп - тексеру» пәнін және жоғарғы оқу орындарында сотқа дейінгі өндіріспен байланысты арнайы курстарды оқытуда, сонымен қатар ішкі істер органдарының тәжірибелік қызметінде қолданылуға арналып дайындалған.

ӘОЖ (УДК) 347.9(038)
КБЖ (ББК) 67.71я2

ISBN 978-601-7264-80-2

© Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов
атындағы Қарағанды Академиясы, 2022
© А.Қ. Қалиев, Т.Н. Сүлейменов 2022

Кіріспе

Құқық бұзушылықты жасаған адамдарды жауаптылыққа тарту, сотқа дейінгі тергеп-тексеруде оларға қатысты заңды дұрыс қолдану қылмыстық процестің міндеттері болып табылады. Аталаған міндеттерге қол жеткізудің бірден бір тиімді жолы сотқа дейінгі тергеп тексеруде дәлелдеу, яғни дәлелдемелерді бағалау, жинау және тексеру процессінен тұратындығын тергеулік әрекеттер болып табылады. Осыған орай, қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі тергеп тексеру барысында ең бірінші заңнаманы толық меңгеру арқылы ғана жетістікке жетуді өмірдің өзі - ақ көрсетіп отыр. Сондықтан, ұсынылып отырған тәжірибелік оқу құралы осы аталған мәселелерді шешу жолында кәсіби қызметкерлерді дайындаудаға бағытталған тәжірибелік оқу құралы ретінде саналады. Осы арнайы дайындалған оқу тәжірибелік жинақта қылмыстық процессуалдық кодексте енгізілген баптарына терминдеріне түсініктемелер ретінде берілген.

Авторлармен Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерде қарастырылған көптеген анықтамаларының үзінділері ұсынылып, құқық қорғау органдарының жұмыс жасауға және шешім қабылдауға ыңғайлы болу үшін анықтамалар мен қайнар көздердің түсініктерімен олардың заңға сілтемелермен жазылған. Дайындалған оқу тәжірибелік құрал қабылданған заңнамаларға қатысты ғылыми тұрғыда сипатталған процессуалдық әдебиеттердің бірі ретінде ұсынылады.

Ұсынылып отырған жұмыс Қазақстан Республикасының заңнамасымен бекітілген, сонымен қатар белгілі ғалымдармен ұсынылған қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі өндірісте қолданылатын негізгі түсініктерді қамтиды. Тәжірибелік оқу құралында қылмыстық істерді тергеу барысында көптеген терминдік сөздерге түсініктеме берілген. Дайындалған жұмыс қылмыстарды тергеу аумағындағы арнайы нормативтік құжаттардағы сұрақтарды анықтауға және түсінік беруде маңызды еңбек ретінде саналады.

Бұл оқу құралы тәжірибеде тергеу және анықтау органдарының қызметкерлеріне қызмет барысында пайдалануы мүмкін, яғни құқық қорғау органдарының қылмыспен күрес барысында қажетті құрал ретінде болуы мүмкін. Сонымен қатар жоғарғы оқу орындары заң факультеттерінің оқытушыларымен студенттеріне және ішкі істер органдары оқу орындарының курсанттарына, магистранттарына, докторанттарына өте қажетті тәжірибелік оқу құралы ретінде пайдалануға болады.

ақпаратты есепке алу кітабы – сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастауға Қазақстан Республикасы қылмыстық-процестік кодексінің 180-бабының бірінші бөлігінде аталған себептерді қоса қылмыстық құқық бұзушылық туралы ақпарат енетін автоматтандырылған ақпараттық деректер базасы. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

ақпаратты қауіпсіз сақтауға арналған құрылғы - СДТБТ ақпараттық жүйесіне қол жеткізудің биометриялық деректерді және өзекті ақпаратты қауіпсіз сақтауға арналған құрылғы. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

адамды ұстап беру (экстрадициялау) – қылмыстық жауаптылыққа тарту немесе үкімді орындау үшін іздестіріліп жатқан адамды мемлекетке ұстап беру. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

айыптаушы тарап – қылмыстық қудалау органдары, сондай-ақ жәбірленуші (жекеше айыптаушы), азаматтық талапкер, олардың заңды өкілдері және өкілдері. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

алқаб – соттың қылмыстық істі осы Кодексте белгіленген тәртіппен қарауына қатысуға шақырылған және ант қабылдаған Қазақстан Республикасының азаматы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

апелляциялық саты – бірінші сатыдағы соттың заңды күшіне енбеген үкімдеріне, қаулыларына апелляциялық шағымдар мен прокурордың апелляциялық өтінішхаттары бойынша істі мәні бойынша қарайтын сот. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

арнаулы білім – адам кәсіптік оқудың не практикалық қызметтің барысында алған, қылмыстық сот ісін жүргізу міндеттерін шешу үшін пайдаланылатын, қылмыстық процесте жалпыға бірдей белгілі емес білім. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

арнаулы ғылыми білім – мазмұнын сот-сараптамалық зерттеулердің әдістемелерінде іске асырылған ғылыми білім құрайтын арнаулы білім саласы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

арыз несі – сотқа немесе қылмыстық қудалау органдарына қылмыстық құқық бұзушылық туралы хабарлаған не өзінің нақты немесе болжалды құқығын немесе өзі өкілдік ететін тұлғаның құқығын қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен қорғау үшін жүгінген тұлға. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

анықтаушы – іс бойынша өз құзыретінің шегінде сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыруға уәкілетті лауазымды адам. Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

адвокаттық қызмет – адвокаттар жеке және заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау және оларды іске асыруға жәрдемдесу мақсатында, осы Заңда белгіленген тәртіппен, кәсіптік негізде көрсететін заң көмегі. [Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 шілдедегі № 176-VI ҚРЗ]

адвокаттық құпия – адвокатқа бару жағдаяты туралы, көмек сұраған тұлғалармен орын алған ауызша және жазбаша сұхбаттардың мазмұны туралы, көмек сұраған тұлғалардың мүдделеріне қатысты атқарылған жұмыстардың сипаттамасы мен нәтижелері туралы мағлұматтар, сонымен қатар адвокатпен көрсетілген заңи көмекке қатысты басқа да ақпараттар [Мазур Н. В. Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учеб. пос. - Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2006. - 144 с. С. 111]

анықтамалар алу - қызығушылық туғызатын ақпарат бар немесе болуы мүмкін тиісті жеке немесе заңды тұлғаға ресми сауал жіберу жолымен жедел-ізвестіру қызметінің міндеттерін шешу үшін маңызы бар нақты ақпарат алу. [Жедел-ізвестіру қызметі туралы Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі № 154-XIII Заңы].

арнаулы техникалық құралдар – жедел-іздігіру іс-шаралары мен жасырын тергеу әрекеттерін жүргізу барысында ақпаратты табу және оны құжаттау үшін арнаулы функциялары, бағдарламалық қамтамасыз етуі мен конструкциялық ерекшеліктері бар құрылғылар, аппаратура, құралдар, жабдық. [Жедел-іздігіру қызметі туралы Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі № 154-ХІІІ Заңы].

айыпталушы - өзіне қатысты: прокурор айыптау актісін бекіткен, онша ауыр емес қылмыс туралы іс бойынша бұйрықтық іс жүргізуді қолдану туралы қаулыны бекіткен; қылмыстық теріс қылық туралы хаттама бекітілген және қылмыстық істі қылмыстық заңның тиісті бабы (баптары) бойынша сотқа жіберу туралы шешім қабылданған; сотқа дейінгі тергеп-тексеру осы Кодекстің 617-бабының төртінші бөлігінде көзделген тәртіппен процестік келісім жасасу арқылы аяқталған; анықтау органының бастығы қылмыстық теріс қылық туралы іс бойынша бұйрықтық іс жүргізуді қолдану туралы қаулыны бекіткен адам айыпталушы болып танылады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 65 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

авиациялық оқиға - әуе кемесі ұшуды орындау мақсатында пайдаланылған кезде осы әуе кемесінің, оның экипажының, басқа авиация қызметшілерінің қалыпты қызмет атқару жағдайының бұзылуына байланысты немесе сыртқы жағдайлардың әсеріне байланысты туындаған және адамдардың қаза табуына, елеулі зақымдарға, әуе кемесінің қирауына немесе мүлдем істен шығуына әкеп соқтыратын оқиға. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VІ ҚРЗ.. № 209-ІІІ Заңы, 16]

аудармашы – аударма жасау үшін білу қажет тілді меңгерген және күдікті, айыпталушы, сотталушы, олардың қорғаушылары не жәбірленуші, азаматтық талапкер, азаматтық жауапкер немесе олардың өкілдері, сондай-ақ куәлар және өзге де процеске қатысушылар іс бойынша іс жүргізілетін тілді білмеген жағдайларда, сол сияқты жазбаша құжаттарды аудару үшін тергеу және сот әрекеттеріне қатысуға тартылған, іске мүдделі емес адам аудармашы ретінде шақырылады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 81 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

азаматтық талап – жеке және заңи тұлғаға қылмыспен келтірілген мүліктік залалдың орнын толтыру туралы қылмыстық өндірісте ұсынылған және шешілімді талап. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 260]

азаматтық талапкер - қылмыстық құқық бұзушылықпен немесе есі дұрыс емес адамның іс-әрекетімен келтірілген мүліктік немесе моральдық зиянды өтеу туралы азаматтық талап қойған жеке немесе заңды тұлға азаматтық талапкер болып танылады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 73 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

алиби – қылмыс жасалған мезетте сезіктінің немесе айыпталушының басқа жерде болуы [Понятия и категории современного уголовного процесса России: Специальный юридический словарь / Сост. *С.П. Сереброва*. - Н. Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2002. - 48 с. С.5]

аса қажеттілік – қылмыстық құқықта бұл белгілі бір адамның немесе өзге де адамдардың өміріне, денсаулығына, құқықтары мен заңды мүдделеріне, қоғамның немесе мемлекеттің мүдделеріне тікелей қатер төндіретін қауіпті жою үшін зиян келтіру жағдайы және сырттай қылмыс белгілерімен сипатталады. Егер бұл қауіпті басқа амалдармен жою мүмкін болмаса және бұл орайда аса қажеттілік шегінен шығып кетушілікке жол берілмесе, келтірілген зиян алдын алған зиян мөлшерінен аз болса, онда әрекет қылмыс болып табылмайды. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 58]

ақтау – заңмен анықталған тәртіп бойынша сотты, прокурордың, тергеушінің, анықтаушының іс жүргізуді қысқарту бойынша тиісті шешім шығарып тұлғаның кінәсіздігін танитын қылмыстық іс жүргізудің өз бетінше институты. [*Бачурин С.Н.* Компенсация морального вреда реабилитированным гражданам и потерпевшим от преступлений по законодательству Республики Казахстан: Монография. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2008. – 152 с. С. 64.]

адамның әрекетінің ниеті - әрекеттің жеке мәнін түсіну, тиісті ниетті қанағаттандыру үшін белгілі бір қатынасты түсіну. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с. С. 98]

анықтау органы – белгіленген құзыреті шегінде қылмыстық іс жүргізуді жүзеге асыруы секілді тергеушінің құқықтары берілген, сондай-ақ алдына қойылған басқа да функциялар мен міндеттерді орындаушы заңда белгіленген мемлекеттік орган. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 260]

атыс қаруы - оқ дәрі немесе өзге де заряд қуатының әсері нәтижесінде ұңғы оқпанынан оқты, снарядты, гранатаны ұшырып шығаратын қару. [Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339 Заңы. өзгерістер мен толық-р 07.07.2020ж.]

ақталған азаматтарға келтірілген моральдық зиянды өтеу – ақтау туралы шешім қабылдаған сот немесе лауазымды тұлғалар жүзеге асыратын, бұзылғанға дейінгі құқықтарын қайта орнына келтіруге және келтірілген моральдық зиянның зардаптарын жоюға бағытталған шаралар кешені. [*Бачурин С.Н.* Компенсация морального вреда реабилитированным гражданам и потерпевшим от преступлений по законодательству Республики Казахстан: Монография. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2008. – 152 с. С. 67.]

алу - егер іс үшін маңызы бар белгілі бір нәрселер мен құжаттардың қайда және кімде екені анық белгілі болса, оларды, сондай-ақ тәркіленуге жататын мүлікті алып қою мақсатында жүргізіледі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 253 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

- Ә -

әскери қызметшіні әскери бөлім қолбасшылығының байқауда ұстауы - әскери бөлім қолбасшылығының әскери қызметшілер немесе оқу жиынына шақырылған әскери міндеттілер болып табылатын күдіктілерді, айыпталушыларды байқауда ұстауы Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарының жарғыларында көзделген және осы адамның тиісті мінез-құлқын және оның қылмыстық процесті жүргізетін органның шақыруы бойынша келуін қамтамасыз ете алатын шараларды қолданудан тұрады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 143 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

әлемдік желі – компьютерлері бір бірінен үлкен қашықтықта орналасқан (10-20 бастап 10 мыңдық км дейін) басқа континенттегі ЭЕМ-дағы мағлұматтарға кіру мүмкіндігін беретін ақпарат алмасу жүйесіне ие, жергілікті желілерден, сонымен қатар көптерминалды жүйелерден, виртуалды ену жүйесінен және т.б. құралған желі. [*Сырбу А.В.* Перехват сообщений в системе следственных действий: Учебное пособие.- Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2007.- 106 с. С. 87.]

әділдік (шындық) - этикалық және құқықтық санап, қазіргі кездегі демократиялық қоғамдағы заңнамаға енетін және сот қызметіне қатысты адам құқығы жалпы декларациясында да құқықтық жағдайы көрініс тапқан. Адам құқығы декларациясының 10 бабында: әр адам өзіне тағылған қылмыстық айыпты дұрыс қолдануын, оның құқықтарын сақталуын, кінәнің тағылуына негіз бар екенін білуге, оның ісінің жариялы түрде қаралуын, барлық талаптарға сай шындықты білуге және әділ сотпен қаралуына құқығы бар деп айтылған. [Н.В. Мазур Адвокатская деятельность в Республики Казахстан: Учеб. пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2006. – 144с. С.93]

әкімшілік қадағалау – жаңа қылмыстардың жасалуын ескерту және қажетті тәрбиелік әсер ету мақсатында бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған тұлғалардың жүріс-тұрысын ашық тұрғыда (қажеттілік туындағанда құпия түрімен ұштастыра) бақылауды қамтитын заңмен анықталған мәжбүрлеу шарасы. Қызметтің бұл түрі Қазақстан Республикасының 15.07.1996 жылғы «Бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған тұлғаларды әкімшілік қадағалау туралы» Заңымен реттелген. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 46-47]

әскери техника - Қарулы Күштер, басқа да әскерлер мен әскери құралымдар жарактандырылатын қарулар, ұрыс машиналары, аспаптар мен басқа да техникалық құралдар. [Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 7 қаңтардағы № 29 «Қазақстан Республикасының қорғанысы және Қарулы Күштері туралы» Заңының 1-бабы]

әуе еркіндігі - тұрақты халықаралық әуе тасымалдарына қатысты бір мемлекет екінші мемлекетке немесе мемлекеттерге жолаушылар, багаж, жүк және почта тасымалдау үшін өз аумағында ұшу мен қонуды жүзеге асыруға беретін тасымалдау құқығы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.]

- Б -

баянат – қызметкер қызмет әрекеті процесінде тікелей немесе уәкілетті басшыларға өтініш жасаған кезде ерекше нысандағы жазбаша баяндау. [Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңы]

басты сот талқылауы – бірінші сатыдағы соттың қылмыстық істі мәні бойынша қарауы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексінің 253 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

басшы лауазым – өзіне бағынысты ұжымның немесе жекелеген қызметкерлердің қызметін ұйымдастыру жөніндегі өкілеттіктер берілген құқық қорғау органының құрылымдық бірлігі. [Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңы]

бірінші сатыдағы сот – сотқа дейінгі тергеп-тексеру аяқталғаннан кейін не сот актісінің күшін жоғары тұрған сот жойғаннан кейін не оның күші жекеше айыптаушының шағымы бойынша жойылғаннан кейін келіп түскен қылмыстық істерді соттылығына сәйкес қарайтын аудандық және оларға теңестірілген соттар (қалалық, мамандандырылған ауданаралық соттар, гарнизондардың әскери соттары), сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамдардың, жедел-іздігі қызметінің, сотқа дейінгі тергеп-тексерудің заңдылығына қадағалауды жүзеге асыратын прокурордың шешімдеріне және әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағымдарды қарайтын, Қазақстан Республикасының ҚПК көзделген жағдайларда процесілік әрекеттерді санкциялайтын, сондай-ақ осы Кодексте көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асыратын мамандандырылған тергеу соттары, мамандандырылған ауданаралық тергеу соттары. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексінің 253 бабы 1 бөлігі. 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

байланыс құралдары – телекоммуникация хабарламаларын не почта жөнелтілімдерін түзу, өңдеу, беру немесе қабылдау үшін пайдаланылатын техникалық және бағдарламалық құралдар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.].

биометриялық оқу құралы – биометриялық саусақ іздерін баптау жүйесін пайдаланушысының аутентификациялау үшін мамандандырылған перифериялық құрылғы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

байланыс - ақпаратты, почта және арнаулы жөнелтілімдерді, почталық ақша аударымдарын қабылдау, жинау, өңдеу, жинақтау, беру (тасымалдау), жеткізу, тарату. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша

өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

бұлтартпау шаралары – жеке құқық пен еркіндікті шектеу, мүліктік кепілдік алу, жеке кепілдік, сондай-ақ айыпталушыны (сезіктіні) олардың тарапынан анықтаудан, алдын ала тергеу немесе соттан бой тасалауын болдырмау, істің объективті тергелуіне және сотта қаралуына кедергі келтірілмеу, қылмыстық әрекетпен айналысуын жалғастырмауы, сондай-ақ үкімнің орындалуын қамтамасыз ету мақсатында бақылау, қарау арқылы заңда белгіленген тәртіппен сот өндірісін жүргізетін орган қолданатын процессуалдық мәжбүрлеу шаралары. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 262]

-В-

ветеринариялық-санитариялық сараптама - жануарлардың, жануарлардан алынатын өнімдер мен шикізаттың ветеринариялық нормативтерге сәйкес келуін ветеринария саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган белгілеген тәртіппен органолептикалық, биохимиялық, микробиологиялық, паразитологиялық, уыттық және радиологиялық зерттеулер кешені арқылы тексеруі. [Техникалық реттеу туралы Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 9 қарашадағы № 603-II Заңы (2019.16.04. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)].

-Г-

газды қару - қолданылуы көз жасын ағызатын немесе тітіркендіргіш заттарды пайдалануға негізделетін қару. [Техникалық реттеу туралы Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 9 қарашадағы № 603-II Заңы (2019.16.04. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)]

- Ғ -

ғылыми-техникалық құралдар – дәлелдемелерді табу, тіркеу, алып қою және зерттеу үшін құқыққа сыйымды түрде қолданылатын аспаптар, арнаулы құрылғылар, материалдар. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

- Д -

дактилоскопиялық есепке алу - адамның жеке басын анықтау және растау үшін дактилоскопиялық ақпаратты тіркеу, сақтау, топтастыру және беру

арқылы жүргізілетін ұсталған, қамауға алынған және сотталған тұлғаларды қолдарының саусақтарының өрнектерінің құрылысының ерекшеліктері бойынша есепке алу; Аумақтық органдарда дактилоскопиялық есепке алынатындар: 1) облыс аумағында сотталғандар (қамауға алынғандардың ішінен); 2) бас бостандығынан айыру орындарында жүріп қылмыс жасаған сотталғандар; 3) тергеу (анықтау) органдары бұлтартпау шарасы ретінде қамауға алған айыпталушылар; 4) іздеу жарияланған тұлғалар (егер олардың дактилоскопиялық карталары болса және бұлтартпау шарасы ретінде қамауға алу қолданылса); 5) ұсталынған тұлғалар (тек белгілі бір тұрағы немесе жеке басын анықтаушы құжаттары жоқтар ғана). [Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2004 жылғы 29 сәуірдегі № 23 «Арнайы есепке алудың жекелеген түрлерін жүргізу мен пайдаланудың Қағидасын бекіту туралы» бұйрығының 1,8-тармақтары]

дәлелдеу шегі – дәлелдеу пәніне кіретін жағдайларды толық, объективті, жанжақты анықтауға жеткілікті дәлелдемелер жиынтығы. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 263]

дәлелдемелерді зерттеу - Іс бойынша жиналған дәлелдемелер жан-жақты және объективті түрде зерттелуге жатады. Зерттеу алынған дәлелдемені талдауды, оны басқа дәлелдемелермен салыстыруды, оларды тексеру үшін қосымша дәлелдемелер жинауды, дәлелдемелер алу көздерін тексеруді қамтиды.[Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р.]

дәлелді себептер болған жағдайда – келу мүмкіндігінен айыратын ауруы, жақын туыстарының қайтыс болуы, дүлей зілзала, жаппай тәртіпсіздіктер, шақыру қағазын алмауы, белгіленген мерзімде келу мүмкіндігінен объективті түрде айыратын өзге де жағдайлар. [Үйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасын орындау қағидасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 29 тамыздағы № 564, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 2 қыркүйектегі № 86, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті төрағасының 2014 жылғы 4 қыркүйектегі № 290, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 11 қыркүйектегі № 394, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2014 жылғы 12 қыркүйектегі № 4 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 22 қыркүйекте № 9741 тіркелді]

дәлелдеме құжаттарды тексеру – қылмыстық істегі басқа дәлелдемелермен салыстыру, талдау жолымен анықтаушымен, тергеушімен, прокурормен және сотпен жүзеге асырылатын дәлелдеудің негізгі элементі [*Царева Н.П.*

Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М., 2003. - 160с. С. 150]

дәрменсіздік – қарсылық көрсету мүмкіндігінен арылған ахуал. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с. С. 275]

дәлелдеу - дәлелдеу істі заңды, негізді және әділ шешу үшін маңызы бар мән-жайларды анықтау мақсатында дәлелдемелерді жинаудан, зерттеуден, бағалаудан және пайдаланудан тұрады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ.25.05.2020 ж.өзгерістер мен толық-р. 121 б.].

дәлелдемелерді бекіту - нақты деректер процестік әрекеттердің хаттамаларында тіркелгеннен кейін ғана дәлелдемелер ретінде пайдаланылуы мүмкін. Сотқа дейінгі тергеп-тексеру барысында хаттамаларды жүргізу жауаптылығы анықтаушыға, тергеушіге және прокурорға, ал сотта – сот отырысына төрағалық етуші мен хатшыға жүктеледі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 123 б.]

дәлелдеу пәні – іс бойынша дұрыс шешім қабылдау үшін жағдайды, тұлғаны, айыпталушыны, қылмыспен келтірілген зиянды және басқа да мән-жайларды зерттеуге байланысты фактілік жағдайлардың жиынтығы. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 264]

девиантты жүріс-тұрыс – құқықтық нормалардан ауытқымалы жүріс-тұрыс. Девиантты жүріс-тұрыстың негізгі түрлері – қылмыстық, құқыққа қарсы қылмыстық емес, аморалды. Бұл жеке тұлғаның қоғамға қарсы дамуының және оған жағымсыз қоғамдық жағдайлардың әсер етуінің нәтижесі болып табылады. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 53]

дедукция - (латын тілінде *ctechictik* – шығару) – жалпы айтқанда, кейбір белгілі мән-жайлардан, ойлардан тұжырымдау жолымен жаңа ой шығаратын ойлау түрі, демек ғылыми және дағдылық ережелерді қолдану арқылы жалпы тұжырымдардан болжамды қорытынды жасалады. Сөйтіп, жанбайтын жәшіктен бағалылықтарды ұрлау бойынша тергеу барысында қарау жүргізу үстінде жанбайтын жәшікті бұзып ашқанды сипаттайтын белгілер табылған. Жанбайтын жәшіктің өте мықты есігінің құлпы кесіліп алынған. Алайда металды балқытқан іздер болмаған. Осы іздерді зерттеу, оларды анықтамалық мәліметтермен салыстыру (бұлар нақты ғылыми ережелер

ретінде қарастырылады) жанбайтын жәшікті бұзып ашуда металды кесуге арналған күшті механикалық ара қолданылды деген тұжырымға әкелген де, бұл ары қарай тергеу барысында расталған. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы, 2003. -432 с. С. 66]

декриминализация (зани) – қылмыстық-жазаланатын әрекеттердің бір бөлігін зани қайта бағалау, оларды әкімшілік, тәрбиелік және басқа да құқықбұзушылықтардың, немесе тіпті қоғамдық қолдаудағы тәртіптің санатына аудару. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 53]

деликт – құқықбұзушылық [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 53]

демалыс - жұмыс орны (лауазымы) мен осы Кодексте белгіленген жағдайларда орташа жалақысын сақтай отырып, қызметкердің жыл сайынғы үзіліссіз тынығуын қамтамасыз ету немесе әлеуметтік мақсаттар үшін қызметкерді белгілі бір кезеңге жұмыстан босату. [Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 15 мамырдағы № 251 Еңбек кодексінің 1-бабы]

дәрілік заттардың, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техника айналымы - қауіпсіз, тиімді және сапалы дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техниканы әзірлеушіден және (немесе) өндірушіден тұтынушыға дейін жеткізу процесінде жүзеге асырылатын қызмет. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

депозит - келу жөніндегі міндеттемелерді орындауды қамтамасыз ету үшін ақша сомалары түсетін арнайы банктік есеп-шот. [Үйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасын орындау қағидасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 29 тамыздағы № 564, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 2 қыркүйектегі № 86, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті төрағасының 2014 жылғы 4 қыркүйектегі № 290, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 11 қыркүйектегі № 394, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2014 жылғы 12 қыркүйектегі № 4 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 22 қыркүйекте № 9741 тіркелді]

детерминанттар – көріністерді, жағдайларды туғызатын және оларды негіздейтін нақты факторлар. Қазіргі уақытта қылмыстылықты туғызатын детерминанттарға келесілерді жатқызуға болады: нашақорлық, маскүнемдік, сексуалдық тәртіпсіздік және оны жеке бұқаралық ақпарат құралдарында көрсету, жалпы жұмыссыздық және басқа да көріністер. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы:2003. - 76 с. С. 54]

дүлей зілзала - төтенше жағдайдың пайда болуына әкеліп соққан зілзала. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

дәлелдеме құжаттарды бағалау — қылмыстық істі шешу үшін қатыстылығы, рұқсат етушілігі, шынайылығы, толықтығы жағынан анықтаушының, тергеушінің, прокурордың және соттың ішкі сенімі арқылы ойлау қабілеті нысанымен бағаланатын ҚПК нормаларындағы негіздер. [*Царева Н.П.* Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М.: 2003. - 160с. С. 150]

дәлелдемелердің қатыстылығы – жағдайлар мен фактілік мәліметтердің мазмұнымен байланысы бар, яғни дәлелденуге жататын істің дұрыс шешілуіне маңызды болып табылатын делелдемелердің қасиеті. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 263]

-Е-

есірткі бизнесі – есірткі заттарды өндіру және сатумен байланысты қылмыстар жиынтығымен айқындалатын ұйымдасқан қылмыстық әрекеттердің бірі. Мұндай қылмыстарға келесілер жатады: есірткі құралдарын немесе психотроптық заттарды заңсыз дайындау, сақтау, тасымалдау, жөнелту немесе сату; есірткі құралдарын немесе психотроптық заттарды тұтынуға бейімдеу; жоғарыда аталған құралдар мен заттарды және т.с.с. тұтыну үшін қорда ұйымдастыру және ұстау. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 60]

есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар айналымы саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган - өзіне берілген құзырет шегінде есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар айналымы саласында мемлекеттік саясатты қалыптастыратын және оны жүзеге асыруды үйлестіретін орган.

[Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗЫ 1 бабы 7 тармағы]

есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды заңсыз айналымда жүргені анықталған шағын, ірі және өте ірі мөлшерге жатқызу туралы есірткілер - есірткі немесе психотроптық заттар ретінде жіктелген, оларды теріс пайдаланғанда туындауы мүмкін зардаптарына байланысты халықтың денсаулығы үшін ықтимал қаупі бар, Қазақстан Республикасында бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізіміне енгізілген өсімдіктер, заттар немесе препараттар. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

ереже – қандай да бір мемлекеттік органның немесе оның құрылымдық бөлімшесінің құзыреті мен өкілеттігін айқындайтын нормативтік құқықтық акт. [Нормативтік құқықтық актілер туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 24 наурыздағы N 213 Заңы, 3бап, 3бөл.,2п.]

есірткі заттар - Қазақстан Республикасының заңнамасына, 1961 жылғы Есірткі заттар туралы бірыңғай конвенцияға түзетулер жөніндегі 1972 жылғы Хаттамаға сәйкес енгізілген түзетулерімен қоса 1961 жылғы Есірткі заттар туралы бірыңғай конвенцияға сәйкес бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізіміне енгізілген шығу тегі синтетикалық немесе табиғи заттар. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымы - Қазақстан Республикасының заңнамасын бұза отырып жүзеге асырылатын есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар айналымы. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

еңбек қауіпсіздігі - еңбек қызметі процесінде қызметкерлерге зиянды және қауіпті әсерді болдырмайтын іс-шаралар кешенімен қамтамасыз етілген қызметкердің қорғалу жай-күйі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

еңбек қауіпсіздігінің жағдайлары - еңбек процесінде қызметкердің жұмысқа қабілеттілігі мен денсаулығына әсер ететін өндірістік орта мен еңбек процесі факторларының жиынтығы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар транзиті - есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың бір мемлекеттен екінші мемлекетке үшінші мемлекеттің аумағы арқылы өткізілуі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы]

есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды әкелу мен әкету - есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың бір мемлекеттен екінші мемлекетке өткізілуі. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі № 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1-бабы]

есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар айналымы - құрамында есірткі бар өсімдіктерді егуге, жинауға және дайындауға, есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды әзірлеуге, өндіруге, өндеуге, әкелуге, әкетуге, транзиттеуге, тасымалдауға, жөнелтуге, сатып алуға, сақтауға, бөлуге, сатуға, пайдалануға, жоюға байланысты Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес рұқсат етілген және бақылау жасалатын қызмет түрлері. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

есірткі немесе психотроптық заттарды теріс пайдалану (есірткі немесе психотроптық заттарды заңсыз тұтыну) - есірткі немесе психотроптық заттарды дәрігердің тағайындауынсыз қасақана заңсыз тұтыну. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі № 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1-б.]

есірткі және психотроптық заттар мен прекурсорларды тасымалдау және беріп жіберу – Қазақстан Республикасы шегінде есірткі және психотроптық заттар мен прекурсорларды өткізу және сақтау тәсілдеріне қарамастан тасымалдау және беріп жіберу бойынша кез келген қасақана

әрекет. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы]

ереже – қызметтің қандай да бір болмасын түрін ұйымдастыру және жүзеге асыру тәртібін анықтайтын нормативтік құқықтық акт. [Нормативтік құқықтық актілер туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 24 наурыздағы N 213 Заңы, 3 бап, 3 бөл.]

- Ж -

жақын туыстар – ата-аналар, балалар, асырап алушылар, асырап алынғандар, ата-анасы бір және ата-анасы бөлек ағалы-інілер мен апалы-сіңлілер, ата, әже, немерелер. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

жасырын тергеу әрекеті – Қазақстан Республикасы ҚПК көзделген тәртіппен және жағдайларда, сотқа дейінгі іс жүргізу барысында, мүдделеріне қатысы бар тұлғаларға алдын ала хабарламай жүргізілетін әрекет. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

жасырылған қылмыстық құқық бұзушылық – Қазақстан Республикасы ҚПК 180-бабында көзделген сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау себептерінің болуына қарамастан, ол бойынша СДТБТ-да оны тіркеуге шаралар қабылданбаған қылмыстық теріс қылық немесе қылмыс. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

жасырын тергеу әрекеті – бұл қылмыстық іс бойынша дәлелденуге жататын мән-жайларды анықтау үшін мүдделеріне қатысы бар адамдарға алдын ала хабарламай сотқа дейінгі іс жүргізу барысында жүргізілетін әрекет. [Жасырын тергеу әрекеттерін санкциялау туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 11 желтоқсандағы № 5 Нормативтік қаулысы]

жазбаша құжаттарды және заттарды талап ету - бұл қылмыстық сот өндірісінің кез келген сатысындағы сот, прокурор, тергеуші, анықтаушы және қорғаушының ҚР ҚПК-де көзделген өз өкілеттігі шегінде, барлық

мекемелер, кәсіпорындар, ұйымдар, лауазымды тұлғалар және азаматтардың орындауы міндетті, жазбаша түрдегі мәжбүрлеуден тыс дербес процессуалдық әрекеті. [Царева Н.П. Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М., 2003. - 160с. С. 149]

жедел ахуал – құқық бұзушылықтың жолын кесу және ашу бойынша іс-шараларды дұрыс ұйымдастыру мақсатында зерделеуге және есепке алуға жататын жағдайлар мен мән-жайлардың жиынтығы. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 62]

жедел-іздігіру қызметі - азаматтардың өмірін, денсаулығын, құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін, меншікті қорғау, шет мемлекеттер мен халықаралық ұйымдардың арнаулы қызметтерінің қылмысты қол сұғуынан, сондай-ақ барлау-бүлдіру әрекетінен қоғам мен мемлекет қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында арнайы уәкілдік берілген мемлекеттік органдар өз құзыреті шегінде Қазақстан Республикасының Конституциясына, осы Заңға, Қазақстан Республикасының басқа да заңдары мен қалыптық құжаттарына сәйкес жүзеге асыратын жария және жасырын жедел-іздігіру, ұйымдық және басқару шараларының ғылыми негізделген жүйесі. Жедел-іздігіру қызметі заңдылық, жеке адамның құқықтары мен бостандықтарын сақтау, қадір-қасиетін құрметтеу, азаматтардың заң алдындағы теңдігі қағидаттарына сәйкес, астыртын әрекет ету, жария және жария емес әдістерді ұштастыру, кәсіби әдеп негізінде жүзеге асырылады. [Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі «Жедел-іздігіру қызметі туралы» Заңының 1, 3 баптары]

жедел-іздігіру шаралары - бұл жедел-іздігіру қызметін жүзеге асырушы органдардың өз құзыреті шегінде келесі міндеттерді, яғни: азаматтардың өмірін, денсаулығын, құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін және меншікті (нысандарына қарамастан) заңға қарсы қол сұғулардан қорғау; қоғамның, мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге және оның экономикалық әлеуеті мен қорғаныс қабілетін нығайтуға жәрдемдесу; қылмыстарды анықтау, алдын алу, болдырмау және ашу; жауап алу, тергеу және сот органдарынан жасырынған, қылмыстық жазадан жалтарған адамдарды, хабар-ошарсыз кеткен азаматтарды және заңмен көзделген реттерде басқа да адамдарды іздігіру жөніндегі шараларды жүзеге асыру; шет мемлекеттердің және халықаралық ұйымдардың арнаулы қызметтерінің барлау-бүлдіру әрекетін анықтау, алдын алу және болдырмау; Қазақстан Республикасы Президентінің және басқа күзетілуге тиіс адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету; мемлекеттік шекараны күзетуді қамтамасыз ету; мемлекеттік және заңмен қорғалатын өзге де құпия мағлұматтардың сақталуын қамтамасыз ету; коммерциялық құпияны қорғауда кәсіпорындарға, мекемелер мен ұйымдарға (меншік нысандарына

қарамастан) жәрдемдесу; бас бостандығынан айыру орындарында қылмыстық-атқару заңдарымен белгіленген режимді қолдау; жедел-ізвестіру қызметін жүзеге асырушы органдардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған іс-әрекеттері. [Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі «Жедел-ізвестіру қызметі туралы» Заңының 2, 11 баптары]

жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдары - жетім балаларға, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға тұратын орын беріп, олардың тәрбиеленуіне, білім алуына қолайлы жағдай жасалатын білім беру жүйесінің ұйымдары болып табылады. Білім беру ұйымдары мынадай түрде құрылуы мүмкін: жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мектеп-интернат; сәбилер үйі; жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған балалар үйі; жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған, кемтар балаларға арналған балалар үйі; отбасы үлгісі бойынша балалар үйі; отбасылық үлгідегі балалар үйі; "балалар үйі-мектеп-кәсіптік мектеп" кешені; отбасылық үлгідегі балалар ауылы; жастар үйі; ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың уақытша болуына арналған орталық (баспана) және басқалар. Білім беру ұйымдары мемлекеттік, жеке меншік болуы мүмкін. Білім беру ұйымы заңды тұлға болып табылады, оның оқшауланған мүлкі, өз атауы жазылған мөрі мен мөртаңбалары, белгіленген үлгідегі бланкілері, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес банкте шоты болады. Білім беру ұйымы тәрбие бағдарламасын тәрбиеленушілердің психикалық-физиологиялық ерекшеліктеріне, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың денсаулығын сақтау, құқықтары мен мүдделерін қорғау талаптарына сәйкес дербес әзірлейді. [Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2005 жылғы 25 қаңтардағы N 59 «Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған білім беру ұйымдары қызметінің үлгі ережесін бекіту туралы» Қаулысының 2-4 тармақтары]

жиынтық кесте - есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың сот сараптамасы органдары айқындайтын және кейіннен әкімшілік не қылмыстық жауаптылықтың туындауына негіз болып табылатын (шағын, ірі, өте ірі) мөлшердегі белгіленген түрлерінің тізбесі [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗ, 1 бап]

жылжымайтын мүлік (жылжымайтын заттар, жылжымаушы) - жермен тығыз байланысты жер телімдері, сондай-ақ құрылыстар мен басқа да мүліктер, яғни жылжуы олардың мақсаты бойынша сәйкессіз шығынсыз

мүмкін емес объектілер. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне азаматтық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 25 наурыздағы № 421-IV Заңы]

жарылғыш зат - сыртқы әсердің белгілі бір түрлері кезінде жылу бөліп, газ құрап, өз-өзінен жылдам тарайтын химиялық өзгерістерге ұшырай алатын заттар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

жанғыш зат - өздігінен тұтанып, сондай-ақ от алдыру көзінен от алып, оны алып тастағаннан кейін өздігінен жанатын заттар [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

жол берушілік – нақты мағлұматтарды алу қайнар көзінің заңға сәйкестігін және оларды жинау тәртібін қатаң сақтауды қамтитын дәлелдемелердің белгісі. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С.261]

жалған қорғану – бұл шындығында болмайтын қоғамға қауіпті қиянат елеске қарсы қорғану. Елестік қиянат – қорғанушы тұлғаның ахуалды бағалау кезінде қателесуінің нәтижесі. Қорғанушыға объективті зиян келтіру болмайды, алайда қорғанушы адамның санасында субъективті түрде болады. Жалпы алғанда, жалған қорғану барысында кешірімді қателік ретінде қорғанушының қиянаттың бар-жоқтығы мен оның қайнар көздерін байқауына жеткілікті негіздер бар қателесуі табылады. [*Турецкий Н.Н.* Необходимая оборона. Причинение вреда при задержании лица, совершившего посягательство. - Алматы, 2003. 232 с. С. 48]

жан күйзелісі жағдайы – кенеттен туындаған жоғары күштілікке ие көңілдің әсерінен пайда болатын, эндокриндік жүйенің қызметтік өзгерістерін туғызатын ақыл-естің уақытша ұйымдастырылмауы. Құқықтануда жан күйзелісі жағдайы (жанның күшті қобалжуы) жәбірленушінің заңға қайшы қимылдарынан пайда болса, жауаптылықты жеңілдететін және қылмыстың санатталуына әсер ететін жағдай ретінде қарастырылады. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: - 76 с. С. 47]

жалған дәрілік зат - құрамы, қасиеттері және басқа да сипаттамалары бойынша түпнұсқаға немесе дайындаушының қайта өндірілген дәрілік затына (генерикке) сәйкес келмейтін, заңға қайшы және әдейі қолдан жасалған этикеткамен жабдықталған дәрілік зат. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

жалаңаштандыру – бастапқыда киіммен жасырынған дене бөлшектерін ашу. [*Ширинских Д.А., Турганов А.О.* Производство осмотра живого лица в уголовном процессе Республики Казахстан. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Учебное пособие. — Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2009. – 45 с., С. 4]

жеке айыптаушы – Жекеше айыптау ісі бойынша сотқа шағым берген және сотта айыптауды қолдайтын тұлға, сондай-ақ жариялы және жекеше-жариялы айыптау істері бойынша мемлекеттік айыптаушы айыптаудан бас тартқан жағдайда, сотта айыптауды жеке өзі қолдайтын жәбірленуші жекеше айыптаушы болып табылады. Жәбірленуші кәмелетке толмаған немесе әрекетке қабілетсіз болған жағдайда, оның өтінішхатты, өтіруді мәлімдеген немесе шағым берген заңды өкілі жекеше айыптаушы болып саналады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.72 б.]

жеткізу – адамның қылмыстық құқық бұзушылыққа қатыстылығын анықтау мақсатында үш сағаттан аспайтын мерзімге қолданылатын процестік мәжбүрлеу шарасы. Адамның қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысы бары расталған жағдайда, қылмыстық қудалау органы ҚР ҚПК 131-бабында көзделген тәртіппен ұстап алуды жүзеге асыруға құқылы, бұл ретте жеткізу мерзімі ҚР ҚПК 131-бабының төртінші бөлігінде көзделген ұстап алудың жалпы мерзіміне қосылады. Жеткізу мерзімі аяқталған соң, бұдан әрі процестік ұстап алу жағдайларын қоспағанда, адамға жеткізілгендігі туралы дереу анықтама беріледі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.129 б.]

жұбайлар – тұлғалар заңды некеде тұратындар, заңнамада жақын туыстар санатына жатпайды. Адамдар арасындағы заңды некемен байланысқан, куә иммунитетінің құқығына бөлінген табиғи сезім. [Сейтжанов О.Т. Свидетельский иммунитет в уголовном судопроизводстве Республики Казахстан: Учеб. пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им.Б.Бейсенова,2009. – 88с.С.16]

жол жүрісі қауіпсіздігі - жол-көлік оқиғалары мен олардың зардаптарынан жол жүрісіне қатысушылар мен мемлекеттің қорғалу дәрежесін көрсететін жол жүрісінің жай-күйі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қылмыстық істі қайта бастау – істі тергеу, қарау және шешу барысында анықталған жаңа, беймәлім болған мән-жайлармен байланысты заңды күшіне енген үкімді немесе өзге де сот шешімдерін тексеру жүзеге асырылатын қылмыстық іс жүргізу сатысы. Жаңадан ашылған мән-жайларға байланысты қылмыстық іс бойынша іс жүргізуді қайта бастаудың негіздері: соттың заңды күшіне енген үкімінде анықталған жәбірленушінің немесе куәгердің айғақтарының, сарапшы қорытындысының көрінеу жалғандығы, сондай-ақ заңсыз немесе негізсіз үкім не қаулы шығаруға әкеп соққан заңсыз немесе негізсіз үкім не қаулы шығаруға әкеп соққан заттай айғақтардың, тергеу және сот іс-әрекеттері хаттамаларының және өзге де құжаттардың жалғандығы немесе аударманың көрінеу бұрыс жасалуы; соттың заңды күшіне енген үкімінде анықталған анықтаушының, тергеушінің немесе прокурордың заңсыз және негізсіз үкім, қаулы шығаруға әкеп соққан қылмыстық іс-әрекеттері; соттың заңды күшіне енген үкімінде анықталған судьялардың осы істі қарау кезінде жасаған, қылмыстық іс-әрекеттері; тексеру немесе тергеу арқылы анықталған және прокурордың қорытындысында баяндалған, үкім шығару кезінде сотқа беймәлім болған өзге де мән-жайлар сотталушының айыпсыздығы туралы немесе оның ауырлық дәрежесі жөнінен өзі сотталғаннан гөрі өзге қылмыс жасағаны туралы не ақталған адамның немесе өзіне қатысты іс тоқтатылған адамның айыптылығын өз алдына немесе бұрын анықталған мән-жайлармен бірге айғақтайтын ұйғарымдар. Құқық қорғау тәжірибесінде жаңадан ашылған мән-жайларға байланысты қылмыстық іс бойынша ақиқатты анықтауда құқық қорғау органдарының жедел қызметтері жиі түрде белсенді қатысады. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 50-51]

жаза – мүгедек немесе әлеуметтік топ жіберген кінәліліктің, құқықтық бұзудың нәтижесі болып табылатын және олардың мүмкіндіктерін шектеу немесе әлеуметтік мәртебесін төмендету мен айқындалатын теріс әлеуметтік сипаттағы санкция. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с. С. 351]

жаппай қырып-жоятын қару - химиялық, бактериологиялық (биологиялық), радиологиялық және ядролық қару. [Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 24 қараша N 105-II «Қару-жаракқа, әскери техникаға және екі ұдай мақсаттағы өнімге экспорттық бақылау туралы

Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы]

жақын туыстары - ата-аналар, балалар, асырап алушылар, асырап алынғандар, ата-анасы бір және ата-анасы бөлек ағалы-інілер мен апалы-сіңлілер (аға-қарындастар), ата, әже, немерелер. [Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексі]

жәбірленуші - қылмыстық құқық бұзушылық өзіне тікелей моральдық, тәндік немесе мүліктік зиян келтірді деп пайымдауға негізі бар тұлға қылмыстық процесте жәбірленуші деп танылады. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам осы баптың бірінші бөлігінде көзделген жағдайларда адамды жәбірленуші деп дереу тануға міндетті. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 71 б.]

жоғары қауіптілік көзінің құқыққа сай иеліктен шығып кетуі - жоғары қауіптілік көзі иесінің үшінші адамның кәдуілгі жағдайларда жоғары қауіптілік көзін оның еркінен тыс пайдаланып кетуін болдырмайтын тиісті әрі жеткілікті шараларды қабылдауы. [Соттардың моральдық зиянды өтеу жөніндегі заңнаманы қолдануы туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 7 нормативтік қаулысы]

жол жүрісі - адамдар мен жүктің жолдармен көлік құралдарын пайдаланып не оларсыз (жүргіншілер) жүрісі кезінде, сондай-ақ осы жүріс ережелерін реттеу процесінде туындайтын қоғамдық қатынастар жиынтығы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

жол-көлік оқиғасы - көлік құралдарының жол бойында жүрісі процесінде және оның қатысуымен туындаған, адамдар қаза тапқан немесе жарақаттанған, көлік құралдары, ғимараттар, жүк бүлінген не өзге де материалдық залал келтірген оқиға. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

жол жүрісіне қатысушы - жүргізуші, жүргінші, көлік құралының жолаушысы, мал айдаушы ретінде жүріс процесіне тікелей қатысатын адам. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу

туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

жоспарлау - /1/ - бұл болашақта нені, кіммен, қалай, қашан орындалатындығына дайындық процесі [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы: ТОО «Центр деловой книги «Глобус», 2003. -432 с. С. 75]

- /2/ - бұл тергеушінің мақсатқа лайықты бағытталған қызметінің шарттары, нақты қылмысты тергеу бойынша жұмысты ұйымдастыру әдісі. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы, 2003. -432 с. С. 81]

жұмыс орны - қызметкердің еңбек қызметі процесінде еңбек міндеттерін орындауы кезінде тұрақты немесе уақытша болатын орны. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

жеке кепілдік - сенімге ие болған адамдардың олар сезіктінің немесе айыпталушының өзін дұрыс ұстауына және олардың қылмыстық процесті жүргізуші органның шақыруы бойынша келетіндігіне кепілдік беретіндігі туралы жазбаша міндеттеме қабылдауы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексінің 145 бабы 1 бөлігі. Ақмола, № 206-І, 13 желтоқсан 1997 жыл]

- 3 -

занды өкілдер - заңды өкілдер – күдіктінің, айыпталушының, жәбірленушінің, азаматтық талапкердің ата-аналары (ата-анасы), асырап алушылары, қорғаншылары, қамқоршылары, сондай-ақ күдіктіні, айыпталушыны немесе жәбірленушіні қорғап немесе асырап отырған ұйымдар мен адамдардың өкілдері. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

заңнамалық акт - конституциялық заң, Қазақстан Республикасы Президентінің конституциялық заң күші бар жарлығы, кодекс, заң, Қазақстан Республикасы Президентінің заң күші бар жарлығы, Қазақстан Республикасы Парламентінің қаулысы, Сенат пен Мәжілістің қаулылары. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

заңнама - белгіленген тәртіппен қабылданған нормативтік құқықтық актілердің жиынтығы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

заң - қоғамдық қатынастарды реттейтін, Қазақстан Республикасы Конституциясы 61-бабының 3-тармағында көзделген түбегейлі принциптер мен нормаларды белгілейтін, Қазақстан Республикасының Парламенті, ал Қазақстан Республикасы Конституциясы 53-бабының 4) тармақшасында көзделген жағдайларда Қазақстан Республикасының Президенті қабылдайтын нормативтік құқықтық акт [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

заңды кеңес – қорғаушылардың бөлімшелерінің коллегия құрылымы жеке және заңды тұлғаларына заңды көмек көрсету үшін ұйымдастырылған, Қазақстан Республикасының басқа да заңнамаларында қарастырылған басқа функцияларды орындау және алқаның «Заңды кеңесі туралы» Жарлығы мен ережелері қорғаушылардың заңды мүдделері мен құқықтарының қорғалуын жүзеге асырады. [Н.В.Мазур Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учеб. пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б.Бейсенова, 2006. – 144с.]

заң көмегі – адвокаттың азаматтар мен мекемелердің құқықтары мен мүдделерін қорғаудың барлық заңды құралдары және әдістерін қолдану арқылы кеңес беңес беру, түсіндіру, талап арыздар, шағымдар, талап-тілек толтыру және құқықтық сипаттағы басқа да құжаттарды талап ету, қорғау және өкіл болу, сондай-ақ басқа да әрекеттерді сотта ғана емес, сонымен қатар соттан тыс кездерде де белсенді түрде атқаруы. [Н.В.Мазур Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учеб. пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б.Бейсенова, 2006. – 144с.С.116]

заңсыз кіру - бұл тұрғын үйге, қызметтік, өндірістік үй-жайға не қоймаға ұрлық, тонау немесе қарақшылық жасау мақсатында жасырын немесе ашық кіру екені түсіндірілуге тиіс. Заңсыз кіру кінәлі адам аталған үй-жайларға кірмей-ақ техникалық құралдар мен өзге де құралдарды пайдаланып ұрланатын заттарды алған кезде де орын алады. Егер кінәлі адам жәбірленушінің немесе мүлік күзетуінде тұрған адамның өз еркімен келісім беруімен, туысқандық қатынастарға, таныстыққа және басқа мән-жайларға байланысты тұрғын үйге, қызметтік, өндірістік үй-жайға не қоймаға кіріп, оның бөтеннің мүлкін заңсыз иемденіп алу ниетімен көрсетілген үй-жайларға

кіргеннен кейін пайда болса, бөтеннің мүлкін заңсыз иемдену заңсыз кіру белгілерімен дәрежеленбейді. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысының 13 тармағы]

Заттай дәлелдемелер - мыналар заттай дәлелдемелер деп танылады:

1) егер қылмыстық құқық бұзушылық жасаудың қаруы немесе өзге де құралы болды деп пайымдауға негіз болса, нәрселер;

2) қылмыстық құқық бұзушылықтың іздері сақталып қалған немесе сақталуы мүмкін нәрселер;

3) қоғамға қауіпті қолсұғушылық объектілері болған нәрселер;

4) қылмыстық құқық бұзушылық жасау нәтижесінде алынған ақша, құндылық пен өзге де мүлік;

5) қылмыстық құқық бұзушылықты табу, істің нақты мән-жайларын анықтап алу, кінәлі адамды анықтау не оның кінәлі екенін теріске шығару немесе жауаптылықты жеңілдету құралдары болуы мүмкін ақша, құндылық, өзге де мүлік, нәрселер, құжаттар. ҚР ҚПК 221-бабының төртінші бөлігінде көзделген жағдайларды қоспағанда, заттай дәлелдемелер қылмыстық процесті жүргізетін органның қаулысымен іске қоса тігіледі және үкім немесе істі тоқтату туралы қаулы заңды күшіне енгенге дейін сонда болады. Заттай дәлелдемелерді қарап-тексеру және сақтау тәртібі ҚР ҚПК 221-бабында айқындалады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.118 б.]

зиянды (ластаушы) зат - химиялық немесе биологиялық зат не атмосфералық ауаның құрамында болатын және жол берілетін шекті нормативтерден асып түсетін белгілі бір шоғырлану түрінде адамның денсаулығы мен қоршаған ортаға зиянды әсер ететін сондай заттардың қоспасы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

зиянды (ерекше зиянды) еңбек жағдайы - белгілі бір өндірістік факторлардың әсері қызметкердің еңбекке қабілеттілігінің төмендеуіне немесе сырқаттануына әкеп соқтыратын еңбек жағдайлары. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

зерттеу – бақылау, өлшеу мен есептеу, салыстыру, эксперимент, белгілеу, алу және талдау [*Ширинских Д.А., Турганов А.О.* Производство осмотра живого лица в уголовном процессе Республики Казахстан. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Учебное пособие. — Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2009. – 45 с., С. 3]

зілзала - төтенше жағдайдың пайда болуына әкеліп соққан жойқын құбылыс. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

- И -

несі бүркемеленген өтініш – ол бойынша авторын белгілеу мүмкін емес, арыз берушінің қолтаңбасы, оның ішінде электронды цифрлық қолтаңбасы, пошталық мекенжайы жоқ өтініш. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

инцидент - /1/ оқиға немесе нәтижесінде шығын келтірілген немесе осындай шығынның тікелей келтірілу қаупі туындаған шығу тегі бір оқиғалар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

/2/ қауіпті өндірістік объектілерде қолданылатын техникалық құралдардың жұмыс істеуден бас тартуы немесе зақымдануы, технологиялық процесс режимінен ауытқу, Қазақстан Республикасы заңнамасының бұзылуы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ 1 бабы]

идентификация (сәйкестендіру) – криминалистикада (жедел-іздіксіз қызметінде де қолданылады) қылмыстық, әкімшілік немесе азаматтық процестерде дәлелдемелер алу мақсатында жалпы және жеке белгілердің жиынтығын салыстырмалы тұрғыда зерттеу жолымен нақты объектінің немесе жеке тұлғаның шынайылығын анықтау үдерісі. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 57]

индукция - (латынша inductio кіріп шығу) - соның көмегі арқылы қандай да бір класты барлық біртектес заттың жалпы ережесіне, жалпы жағдайына нұсқайтын кең мағынадағы ойлау нысаны. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы, 2003. -432 с. С. 64]

- К-

қайта жасалған арыз және хабар – бір реттен аса сол бір қылмыстық құқық бұзушылық бойынша бірнеше рет жүгіну. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

қолтаңба планшеті – қолтаңба иесінің қолжазба қолтаңбасының цифрлық аналогын құруға мүмкіндік беретін, жазу қаламын (стилус) және графикалық планшеттен тұратын, мамандандырылған перифериалық құрылғы. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

кассациялық саты – істі бірінші және апелляциялық сатылардағы соттардың үкімдеріне, қаулыларына өтінішхаттар, ұсынулар, наразылықтар бойынша қарайтын Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының алқасы; [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

кепіл - сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның, прокурордың немесе соттың шақыруы бойынша оларға күдіктінің, айыпталушының келуі жөніндегі міндеттерін орындауын қамтамасыз ету үшін, сондай-ақ олардың жаңа қасақана қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауының алдын алу мақсатында сот депозитіне күдіктінің, айыпталушының өзінің не басқа адамның ақша енгізуінен тұрады. Тыйым салынатын басқа да құндылықтар, жылжитын және жылжымайтын мүлік кепіл ретінде қабылдануы мүмкін. Кепілдің құндылығын және ауыртпалықтың жоқ екендігін дәлелдеу кепілгерге жүктеледі. ҚР ҚПК 148-бабының тоғызыншы бөлігінде көзделген жағдайларда кепіл қолданылмайды. Кепіл тергеу судьясының санкциясымен не соттың

қаулысы бойынша ғана қолданылады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 145 б.]

кепіл заты – ақша, жылжымалы, жылжымайтын және басқа да бағалы заттар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.]

куә – іске маңызды ақпараттар белгілі болған қылмыстық процеске қатысушы өзге де адам. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 264]

куә иммунитеті – қылмыстық іс жүргізуде куә болушы тұлғаға жауап беруден бас тарту құқығына кепілдік беретін сот әділдігінің конституциялық қағидасы. [*Сейтжанов О.Т.* Свидетельский иммунитет в уголовном судопроизводстве Республики Казахстан: Учеб.пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им Б.Бейсенова, 2009. – 88 с. С.18]

кепіл беруші - күдіктінің, айыпталушының анықтау, тергеу органдарына немесе сотқа олардың шақыруы бойынша келу міндеттерін орындауын қамтамасыз ету үшін күдікті, айыпталушы не басқа да кез-келген әрекетке қабілетті жеке немесе заңды тұлға салған кепіл. [Үйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасын орындау қағидасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 29 тамыздағы № 564, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 2 қыркүйектегі № 86, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті төрағасының 2014 жылғы 4 қыркүйектегі № 290, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 11 қыркүйектегі № 394, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2014 жылғы 12 қыркүйектегі № 4 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 22 қыркүйекте № 9741 тіркелді]

кінә - /1/ адам тек оның кінәсі анықталған қоғамдық қауіпті іс-қимылдары (әрекеттері мен әрекетсіздігі) және олардың орын алған қоғамдық қауіпті салдарлары үшін ғана қылмыстық жауаптылыққа тартылады. Қылмыста кінәлі болып тек қана оны қасақана немесе абайсызда жасаған тұлға табылады. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие.- Алматы: 2003.- 76 с. С.49]

- /2/ жеке тұлғаның, оның барлық саналы дүниесінің жасалған заңға қарсы іс-қимылға және оның қоғамдық қауіпті қылмыстық салдарына деген қатыстылығы [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с. С. 104]

кінәсін мойындап келу – адам әлі күдікті деп танылмаған не ол осы қылмыстық құқық бұзушылықты жасады деген күдікпен ұстап алынбаған кезде, адамның қылмыстық қудалау органына өзі жасаған немесе дайындап жатқан қылмыстық құқық бұзушылық туралы жеке өзі, ерікті түрде, жазбаша немесе ауызша хабарлауы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 182 б.]

карантин (уақытша тыйым салу) - эпизотиялық ошақты жою және аурудың таралуына жол бермеу мақсатында шаруашылық байланыстарды шектеу және тоқтату, мемлекеттік ветеринарлық қадағалаудың мемлекет бақылауындағы жүктердің эпизотиялық ошақ, қолайсыз пунктер мен қолайлы ветеринарлық-санитарлық аумақтар арасында қозғалуын тоқтатуға бағытталған ветеринарлық және әкімшілік-шаруашылық шараларды көздейтін құқықтық режим. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

катастрофа (апат) - регионалдық немесе терең масштабты төтенше жағдайға әкеп соқтырған қирау құбылысы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

кибертерроризм (киберлаңкестік) - мемлекеттің жоғарғы басшыларына психологиялық әсер ету мақсатында компьютерлік ресурстарды адамзатқа қарсы қолдану. [*Токсанбаев А.Б.* Интерпол и международный терроризм: проблемы, тенденции развития и противодействие: Монография. -Алматы: 2004. - 304 с. С.7.]

комиссиялық сараптама - бір мамандық бойынша сот сарапшылары комиссиясы жүргізетін сот сараптамасы [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.8 бабы 2 бөлігі]

кешенді сараптама – іс бойынша маңызы бар мән-жайларды анықтау үшін әртүрлі білім саласы негізінде зерттеулер жүргізу қажет болған жағдайларда әртүрлі мамандық бойынша сот сарапшылары комиссиясы жүргізетін сот

сараптамасы [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.8 бабы 3 бөлігі]

компьютер (дербес компьютер, ЭЕМ) - бағдарламамен және операцияны пайдаланушымен белгіленген (ақпаратты жинау, жинақтау, сақтау, өңдеу, беру және т.с.с.) символдық және бейнелік ақпараттардың және белгіленген арналар арқылы ақпараттық-есептеу желісіне, сондай-ақ бұхаралық ақпараттардың қайнар көздеріне шығуға мүмкіндік беретін электронды құрылғылар жүйесі. [*Сырбу А.В.* Перехват сообщений в системе следственных действий: Учебное пособие. — Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2007. — 106 с. С. 87.]

компьютерлік желі (ЭЕМ желісі) — ЭЕМ бір бірімен өзара әрекеттесетін, ЭЕМ байланыс арналары арқылы ақпаратты беретін және алатын бірыңғай кешен. [*Сырбу А.В.* Перехват сообщений в системе следственных действий: Учебное пособие. — Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2007. — 106 с. С. 87.]

конституциялық заң - Қазақстан Республикасы Конституциясының 62 бабы 4 тармағында көзделген тәртіппен қабылданатын Қазақстан Республикасының Конституциясында конституциялық деп аталған заң. Конституциялық заңдар Конституцияда көзделген мәселелер бойынша әрбір Палатадағы депутаттардың жалпы санының екіден үштен көп емес дауысымен қабылданады. [Қазақстан Республикасының 24 наурыз 1998 жылғы № 213-І «Нормативтік-құқықтық актілер туралы» Заңының 1 бабы 6 тармағы, Қазақстан Республикасы Конституциясының 62 бабы 4 тармағы; Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

криминалистикалық болжам - бұл нақты іс материалдарынан шығатын және тергеу жүргізу тәжірибесін ескеру арқылы құрылған негізделген пайымдау. Болжам іс бойынша маңызы бар оқиғалар мен фактілердің бар-жоқтығын, сондай-ақ осы фактілердің пайда болуы мен сипатын түсіндіре алу мүмкіндігін қарастырады. Қисындық ұстанымнан алғанда болжам қандай да бір құбылысты түсіндіру үшін жасалатын ғылыми ұсынысты айқындайтын гипотезаның әртүрлілігі болып табылады. Болжам (латынша – *wersio* – кейпін өзгерту) – қандай да бір фактіні, құбылысты түсіндіру барысында бір бірінен ерекшеленетін түсіндірмелердің бірі. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы: 2003. -432 с. С. 62]

куәгер - қылмыстық қудалау органы ҚР ҚПК көзделген жағдайларда тергеу әрекетін жүргізу фактісін, оның барысы мен нәтижелерін куәландыру үшін тартқан адам куәгер болып табылады. Өздерінің қатысуымен болып жатқан әрекеттерді толық және дұрыс қабылдауға қабілетті және ҚР ҚПК 90-бабына сәйкес өздеріне қарсылық білдірілуге жатпайтын, іске мүдделі емес және қылмыстық қудалау органдарынан тәуелсіз кәмелеттік жасқа толған азаматтар ғана куәгер бола алады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 82 б.]

көрген адам – қылмысқа дайындалу, қылмыс жасау және қылмыс іздерін жасыру фактілерін тікелей өз көзімен көріп сезінген адам. [Гинзбург АЛ. Задержание подозреваемого в совершении преступления: процессуальные и криминалистические вопросы: Учебно-практическое пособие. -Астана, 2005.75 с. С. 36]

көмек сұраушымен қорғаушының арасындағы келісім шарт – келісім шарт, қорғаушы мен тұлғаның қарым-қатынас міндеттілігін орнататын заң көмегіне қолдау көрсетуін, өкілдік және қорғау іске асыру тәртібі мен іс шарттың түрін және қорғаушының еңбек ақысын өлшемін анықтайды. [Н.В.Мазур Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учебное пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им.Б.Бейсенова, 2006. -144 с. С.115]

күзетте ұстау – бұлтартпау шарасы ретінде күзетпен ұстау тек судьяның санкциясымен және басқа, қатаңдығы неғұрлым жеңіл бұлтартпау шараларын қолдану мүмкін болмаған кезде заңмен бес жылдан астам мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жаза көзделген қылмысты жасады деген күдіктіге, айыпталушыға, сотталушыға қатысты ғана қолданылады. Айрықша жағдайларда бұл бұлтартпау шарасы, егер:

- 1) оның Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұрғылықты жері болмаса;
- 2) оның жеке басы анықталмаса;
- 3) ол бұрын таңдалған бұлтартпау шарасын немесе процестік мәжбүрлеу шарасын бұзса;
- 4) ол қылмыстық қудалау органдарынан немесе соттан жасырынуға әрекет жасаса немесе жасырынса;
- 5) оған ұйымдасқан топтың немесе қылмыстық қоғамдастықтың (қылмыстық ұйымның) құрамында қылмыс жасады деген күдік келтірілсе;
- 6) оның бұрын жасалған ауыр немесе аса ауыр қылмысы үшін сотталғандығы болса;
- 7) оның қылмыстық әрекетті жалғастырып жүргендігі туралы деректер бар болса, заңда бес жылға дейін мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жаза көзделген қылмысты жасады деп күдік келтірілетін, айыпталатын,

сотталатын адамға қатысты қолданылуы мүмкін. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 147 б.]

Кәмелетке толмаған адамды қарауда ұстауға беру - кәмелетке толмаған адамды ата-анасының, қорғаншыларының, қамқоршыларының немесе басқа да сенімге лайық адамдардың, сондай-ақ ол тұрып жатқан, бала құқықтарын қорғау жөніндегі функцияларды заңға сәйкес жүзеге асыратын ұйым әкімшілігінің қарауда ұстауына беру көрсетілген адамдардың қайсыбірінің өзіне кәмелетке толмағанның тиісті мінез-құлқын және оның қылмыстық процесті жүргізетін органның шақыруы бойынша келуін қамтамасыз ету, оның ішінде оның үйден тыс жерде болуын шектеу және қылмыстық процесті жүргізетін органның рұқсатынсыз басқа жерге баруына жол бермеу жөнінде жазбаша міндеттеме қабылдауынан тұрады. Кәмелетке толмаған адамды ата-анасының және басқа да тұлғалардың қарауда ұстауына беру олардың жазбаша өтінішхаты бойынша ғана мүмкін болады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 144 б.]

- Қ -

қаулы – соттың үкімнен басқа кез келген шешімі, анықтаушының, анықтау органының, тергеушінің, прокурордың қылмыстық іс бойынша іс жүргізу барысында қабылдаған шешімі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қорғау – қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп күдік келтірілген, айыпталған адамдардың құқықтары мен мүдделерін қамтамасыз ету, күдікті, айыптауды теріске шығару немесе жұмсарту, сондай-ақ қылмыстық қудалауға құқыққа сыйымсыз түрде ұшыраған адамдарды ақтау мақсатында қорғаушы тарап жүзеге асыратын процестік қызмет. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қорғаушы тарап – күдікті, айыпталушы, сотталушы, сотталған адам, ақталған адам, олардың заңды өкілдері, қорғаушы, азаматтық жауапкер және оның өкілі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қорытынды шешім – қылмыстық процесті жүргізетін органның іс бойынша іс жүргізудің басталуын немесе жалғастырылуын болғызбайтын, сондай-ақ істі мәні бойынша түпкілікті түрде болмаса да шешетін кез келген шешімі.

[Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

құзыретті орган – ҚР ҚПК 12-бөліміне сәйкес құқықтық көмек көрсету туралы сұрау салумен (тапсырмамен, өтінішхатпен) өтініш жасайтын немесе сұрау салудың (тапсырманың, өтінішхаттың) орындалуын қамтамасыз ететін, қылмыстық процесті жүргізетін орган. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

құқықтық көмек – бір мемлекеттің құзыретті органдарының екінші мемлекеттің құзыретті органдарының немесе халықаралық сот мекемелерінің сұрау салуы (тапсырмасы, өтінішхаты) бойынша істі сотқа дейінгі тергеп-тексеру, сотта талқылау немесе сот актісін орындау үшін қажетті процестік әрекеттерді жүргізуі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстық қудалау (айыптау) – қылмыстық заңда тыйым салынған іс-әрекетті және оны жасаған адамды, соңғысының қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәлілігін анықтау мақсатында, сондай-ақ осындай адамға жаза немесе өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын қолдануды қамтамасыз ету үшін айыптаушы тарап жүзеге асыратын процестік қызмет. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстық қудалау органдары (лауазымды адамдары) – прокурор (мемлекеттік айыптаушы), тергеуші, анықтау органы, анықтаушы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстық процеске қатысатын өзге де адамдар – сот отырысының хатшысы, аудармашы, куә, қорғалуға құқығы бар куә, куәгер, сарапшы, маман, сот приставы, медиатор. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстық процеске қатысушылар – қылмыстық қудалауды және сотта айыптауды қолдауды жүзеге асыратын органдар мен адамдар, сондай-ақ қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өз құқықтары мен мүдделерін немесе өздері өкілдік ететін құқықтар мен мүдделерді қорғайтын тұлғалар: прокурор (мемлекеттік айыптаушы), тергеуші, анықтау органы, анықтаушы, күдікті, айыпталушы, олардың заңды өкілдері, қорғаушы, азаматтық

жауапкер, жәбірленуші, жекеше айыптаушы, азаматтық талапкер, олардың заңды өкілдері және өкілдері. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстық процесті жүргізетін орган – сот, сондай-ақ сотқа дейінгі тергеп-тексеру кезінде прокурор, тергеуші, анықтау органы, анықтаушы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстық іс – бір немесе бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық бойынша қылмыстық қудалау органы және (немесе) сот жүргізетін оқшауландырылған іс жүргізу. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары - Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес анықтау, алдын ала тергеу мен жедел іздестіру қызметін, сондай-ақ қоғамдық тәртіпті сақтау мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандығына, қоғам мен мемлекеттің мүдделеріне қылмыстық және өзге де заңға қарсы қол сұғушылықтардың алдын алу және жолын кесу жөніндегі атқарушылық және өкім етушілік функцияларын жүзеге асыратын арнайы мемлекеттік органдар. [«Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 5 шілдедегі N 63-IV Заңының 1 бабы]

қылмыстық жауаптылық деп – қылмыс заңы бойынша қылмыс деп белгіленген нақты іс-әрекетті істеген адамды мемлекет атынан оның тиісті органдары арқылы мінеушілігін (айыптаушылығын) айтамыз. Қылмыстық жауаптылық-қылмыстық құқылық қатынас мәселесімен тығыз байланысты. Бұл байланыс екі жақты көрініс арқылы белгіленеді. Біріншіден, қылмыстық құқылық қатынас қылмыстық жауаптылық сияқты істелген қылмыстың құқылық зардабы. Яғни, нақты қылмыс жасалмаса қылмыстық жауаптылық та, қылмыстық құқылық қатынас та жоқ, Екіншіден, нақты қылмыс жасалған уақыттан бастап қылмыстық жауаптылық, ал мұнымен бірге бір мезетте істелген қылмыстың салдарынан қылмыстық құбылыс, яғни қылмыстық құқылық қатынас пайда болады. Қылмыстық-құқылық қатынас бір жағынан мемлекет атынан әділ соттылықты жүзеге асыратын анықтама, тергеу, прокуратура, сот органдарымен, екінші жағынан қылмыс істеген субъектінің (қылмыскердің) арасындағы қатынас болып табылады. [А.Н.Ағыбаев Қылмыстық құқық Алматы 2007. – Б 47]

қару ретінде қолданылатын заттар - олардың көмегімен іс жүзінде жәбірленушінің өмірі мен денсаулығына зиян келтіруді (оқ ату, тесу-кесу соққыларын келтіру және т.с.с), яғни қарудың немесе заттың тірі нысанаға зақым келтіру мүмкіндігін пайдалануды түсіну керек. Егер кінәлі жәбірленушінің өмірі мен денсаулығына қауіпті дене жарақатын келтіру үшін пайдалану мүмкін емес көрінеу жарамсыз немесе оқталмаған қарумен не қаруға ұқсас (тапаншаның нобайы, ойыншық қанжар және т.б.) затпен қорқытса, онда кінәлінің әрекеттерін, егер басқа саралау белгілері болмаса. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы]

қылмыстық іс жүргізу – сот, прокурор, терегуші, анықтау органдарының дайындалған қылмысты жасатпауға, жасалған қылмысты тексеріп, қылмыс жасаған адамды әшкерлеп, оған әділ жаза қолдануға бағытталған заңмен реттелген әрекетті және іс жүргізуге қатысушылар арасындағы құқықтық қарым қатынасы деп айтамыз. [Қ.Ө.Тәшібаев, А.Қ.Тәшібаева Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу құқығы. Оқу құралы Қарағанды Болашақ-Баспа 2009. – Б 7]

қылмыстық іс жүргізу дегеніміз – анықтау мен алдын ала тергеу жүргізетін органдар, прокурор мен соттын, дайындалып жатқан қылмыстың жолын кесу, ал жасалған қылмысты тергеп, оны ашып, айыпталушыны заң бойынша әділ жазаға тарту жолындағы әрекеттер және осы жолда, яғни іс жүргізу жолындағы қызметкерлер мен органдар арасында туындаған құқықтық қарым-қатынас. [Қ.Ө.Тәшібаев, Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу құқығы. Оқу құралы Қарағанды Болашақ-Баспа 2009. – Б 7]

құрамында есірткі, психотроптық заттар бар өсімдіктерді жинау - халықаралық Конвенцияларға сәйкес Тізімге енгізілген, құрамында есірткі бар жабайы өсетін немесе егілетін өсімдіктерді жинау. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗ]

құқықтық статистика және арнайы есепке алу органдары - Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитет және оның аймақтық органдары. [Құқықтық статистикалық ақпаратты қамтамасыз ету жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2019 жылғы 15 сәуірдегі № 25 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2019 жылғы 19 сәуірде № 18554 болып тіркелді.3 тармағы]

куәландыру - /1/ - сот-медициналық сараптама жүргізу қажет болмаған жағдайда айыпталушының, сезіктінің, куәның немесе жәбірленушінің денесінде қылмыс іздерін немесе ерекше белгілердің бар-жоқтығын анықтау үшін жүргізілетін тергеу іс-әрекеті. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с. С. 172]

- /2/ мақсаты мен класын растау арқылы кемеңнің жүзу қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған оның белгіленген техникалық жай-күйіне және кеме жүргізу Регистрі ережелерінің талаптарына сәйкес күйін анықтау мақсатында кемеге тексеру /қарау/ жүргізу. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

қорғаушы - қорғалуға құқығы бар куәның, күдіктінің, айыпталушының, сотталушының, сотталған адамның, ақталған адамның құқықтары мен мүдделерін заңда белгіленген тәртіппен қорғауды жүзеге асыратын және оларға қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде заң көмегін көрсететін адам. Адвокат қорғаушы ретінде қатысады. Адвокат қылмыстық процеске қорғаушы ретінде қатысқан кезде қорғалуға құқығы бар куәның, күдіктінің, айыпталушының, сотталушының, сотталған адамның, ақталған адамның жазбаша арызы бойынша оларды адвокатпен қатар қорғауды мына адамдардың біреуі: жұбайы (зайыбы) немесе жақын туысы, қорғаншысы, қамқоршысы не қорғалатын адамды қорғаншылыққа немесе асырауына алған ұйымның өкілі жүзеге асыра алады. Шетелдік адвокаттардың іске қорғаушылар ретінде қатысуына, егер бұл Қазақстан Республикасының тиісті мемлекетпен жасасқан халықаралық шартында өзара түсіністік негізде көзделсе, заңнамада белгіленген тәртіппен жол беріледі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

қылмыстылықпен күрес – қылмыстардың жасалуына жол ашатын факторларды белгілі мөршерде жоюға, қылмыстарды ескертуге, алдын алуға, тіркеуге, тергеуге және ашуға, қылмыскерлерді іздестіруге және заңдылықты жүзеге асыруға, сонымен қатар қылмыс жасаған тұлғаларды түзеуге және жазаларын өтегеннен кейін олардың жүріс-тұрысын қадағалауға бағытталған құқықтық, саяси, экономикалық, психологиялық, ұйымдастырушылық, техникалық сипаттағы шаралардың жиынтығы. Жоғарыда аталған шаралармен бірге қылмыстылықпен күрес қылмыстармен келтірілген зиянның орнын толтыруды қамтиды. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: ЮРИСТ, 2003. - 76 с. С.48]

қайталама сараптама – алғашқы сот сараптамасының қорытындысы заңсыз

деп танылса, оның шынайылығына күмән туғызылса немесе жеткіліксіз негізделген жағдайда қолданылатын сот сараптамасы Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.]

қару айналымы - қаруды өндіру, құрастыру, қайта жасау, өткізу (сауда жасау), беру, сыйға тарту, марапаттап беру, мұраға қалдыру, иемденіп алу, коллекциялау, экспонаттау, есепке алу, сақтау, алып жүру, тасу, пайдалану, алып қою, жою, Қазақстан Республикасының аумағына әкелу және оны Қазақстан Республикасының аумағынан әкету. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339 «Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы» Заңының 1 бабы;]

құқықтық өкілетті адам – қылмыстық қудалау органы кезекші бөлімінің қызметкері, сондай-ақ қылмыстық құқық бұзушылық туралы ақпаратты қабылдауға және есепке алуға жауапты лауазымды адам. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

қылмыстық құқық бұзушылық туралы ақпарат – белгіленбеген тұлғаның хабарын, сондай-ақ ҚР ҚПК 180-бабының бірінші бөлігінде аталған сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау себептерін, ҚР ҚПК 181-бабының 5-бөлігінде көрсетілген арыздар мен хабарларды қоса алғандағы сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау мүмкіндігі туралы шешімді қабылдау қажеттілігі бар ақпарат. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

қылмыстық құқық бұзушылық туралы ақпаратты есепке алу – АЕК-ке осы тармақтың 15)-тармақшасында көрсетілген себептерді осы Қағиданың 1-қосымшасына сәйкес "АЕК-дегі есепке алу" К-1 нысаны бойынша (бұдан әрі - К-1 нысаны), сонымен қатар осы Қағиданың 2-қосымшасына сәйкес, "АЕК бойынша шешім" К-2 нысаны бойынша, осы Қағиданың 12 және 14-тармақтарына сәйкес оның шешілу нәтижелері туралы мәліметті (бұдан әрі - К-2 нысаны) қоса қылмыстық құқық бұзушылық туралы ақпаратты бекіту. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай

тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

қылмыстық құқық бұзушылық туралы арызды, хабарды және ақпаратты қабылдау – қылмыстық қудалау органдарының лауазымды адамдарының Қазақстан Республикасының ҚПК 180-бабының бірінші бөлігінде аталған себептерді, сонымен қатар қылмыстық құқық бұзушылық туралы өзге ақпаратты міндетті түрде қабылдауы. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

қылмыстық құқық бұзушылық туралы арыздарды, хабарларды немесе рапорттарды тіркеу – осы тармақтың 15) тармақшасында көрсетілген себептерді СДТБТ-да тіркеу. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

сотқа дейінгі тергеп-тексерудің басталуы - қылмыстық құқық бұзушылық туралы арыздың, хабардың Сотқа дейінгі тергеп-тексерулердің бірыңғай тізілімінде тіркелуі не кезек күттірмейтін бірінші тергеу әрекеті сотқа дейінгі тергеп-тексерудің басталуы болып табылады. Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің басталғаны туралы бір тәулік ішінде прокурор хабардар етіледі. Мынадай:

1) қолданыстағы заңнаманы бұзушылықтар туралы, тексерулер, ревизиялар, аудит актілерімен және олардың болуы қылмыстық құқық бұзушылықтың міндетті белгісі болып табылатын басқалармен расталған нұқсан туралы, елеулі зиян не заңсыз кіріс, медицина немесе фармацевтика қызметкерінің кәсіптік міндеттерін орындамағаны, тиісінше орындамағаны, медициналық көмек көрсетуге міндетті адамның науқасқа оны көрсетпеуі, клиникалық зерттеулер жүргізу және профилактиканың, диагностиканың, емдеудің және медициналық оңалтудың жаңа әдістері мен құралдарын қолдану тәртібін бұзу туралы мәліметтері жоқ;

2) жазбаша нысанда жасалған және сот жарамсыз, жалған немесе өтірік деп танымаған азаматтық-құқықтық мәмілелерді орындамауға немесе тиісінше орындамауға негізделген бұзушылықтар жөнінде қылмыстық

құқық бұзушылық туралы арыз, хабар немесе баянат тіркелуге жатпайды. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 179 б.]

қоршаған ортаға және адам денсаулығына келтірілетін нұқсан (зиян) - қоршаған ортаны ластау немесе тірі организмдер мен адамның ауыруын, жұтауын немесе қырылуын, табиғи ресурстардың сарқылуын туғызған немесе туғызатындай етіп табиғи ресурстарды белгіленген нормативтерден тыс алып қою. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

құжат формасы – құжаттың сыртқы белгілері: ол дайындалған материал және ақпараты көрсету тәсілі, құжат қағазда, матада, фотопенкада, әріптердің, телеграфтың және типографтық белгілердің, сізбалардың, сандардың суреттержін лентада және құжаттың мазмұның оның тағайындалған тұлғалар шенберіне дұрыс түсіндірулуін қамтамасыз ететін басқада тәсілдермен дайындалу мүмкін. [Н.П.Царева Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве.М., 2003. – 160с.С.16]

қойма деп материалдық құндылықтарды тұрақты немесе уақытша сақтау үшін бөлінген құрылыстар, ерекше құрылғылар, шарбақпен немесе техникалық құралдармен арнайы жабдықталған не күзетпен қамтамасыз етілген орындар мен аумақ учаскелері (мысалы, мүлікті сақтауға арналған немесе осы мақсатта пайдаланылатын автомашиналардың салондары мен оның басқа да жабық бөліктері, жылжымалы автолавкалар, рефрижераторлар, контейнерлер, сейфтер, қоймалар, күзетілетін жүгі бар темір жол платформалары, қоршалған немесе қоршалмаған күзетілетін алаңдар және басқалары) түсініледі. Аумақ (айдын) учаскелері, сақтауға арналмаған (мысалы, күзетілуде тұрмайтын не кіруге кедергі жасайтын қондырғылары жоқ, комбайндардың бункерлері, автомашиналардың ашық кузовтары, платформалар мен жартылай вагондар), алайда осы мақсатта пайдаланылатын ыдыстар "қойма" ұғымына жатпайды. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы]

құндылықтар - бұл бағалы заттар, құнды қағаздар, автокөлік құралдары мен өзге де мүлік, антиквариат және мәдени және өзге де құндылықтарды білдіретін басқа да заттар. [Үйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасын орындау қағидасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 29 тамыздағы № 564, Қазақстан Республикасы Бас

Прокурорының 2014 жылғы 2 қыркүйектегі № 86, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті төрағасының 2014 жылғы 4 қыркүйектегі № 290, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 11 қыркүйектегі № 394, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2014 жылғы 12 қыркүйектегі № 4 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 22 қыркүйекте № 9741 тіркелді]

қылмыстық іс жүргізу сатылары – белгілі бір дербес тапсырмалармен, құқықтық қатынас субъектілерімен, міндеттерді жүзеге асыру түрлерімен және қылмыстық іс жүргізу нәтижесімен сипатталатын қылмыстық іс жүргізудің құрамдас бөлігі. Қылмыстық іс жүргізу саталары мынадай сатыға бөлуге болады: Қылмыстық іс қозғау; алдын ала тергеу; сотқа беру; соттық талқылау; кассациялық өндіріс; үкімді орындау. Сонымен бірге мынадай екі ерекше сатысы бар: Қадағалау тәртібімен үкімді қайта қарау; қадағалау тәртібімен жаңадан пайда болған жағдайларға байланысты қайта қарау. [Қ.Ө.Ташибаев Қылмыстық іс жүргізу терминдері мен негізгі ұғымдарының түсіндірме сөздігі. Қарағанды 1998. –Б 86]

қауіпті жүктер - өзінің қасиеттері мен ерекшеліктеріне қарай тасымалдау, тиеу-түсіру жұмыстарын жүргізу және сақтау кезінде жарылыстың болуына, өрттің шығуына немесе техникалық құралдардың, құрылыстардың, үйлердің, құрылыстардың және ғимараттардың зақымдануына, сондай-ақ адамдардың, жануарлардың өліміне, жарақаттануына немесе ауруға шалдығуына себеп болуы, қоршаған ортаға зиян келтіруі мүмкін жүктер. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

қылмыстық процестегі тергеуші мен анықтау органының өзара іс-қимыл жасасуы – қылмыстарды ашуға, соттық талқылаудың әділеттілігі мен қылмыстық заңның дұрыс қолданылуын қамтамасыз етуге бағытталған, тергеушінің процесуалды және ашық іздестіру іс-қимылдары мен анықтау органының жедел-іздестіру, процесуалды, әкімшілік қызметінің неғұрлым мақсатына сай ұштасуында көрініс алатын аталмыш жеке органдардың (процесуалдық қатынаста) заңға және заңи актілерге негізделген, мақсаты, орны, уақыты, бойынша өзара келісілген қызметі. [Оспанов С.Д. Актуальные проблемы уголовного судопроизводства (теория и практика/ - Алматы: Академия экономики и права, 2002. - 223 с. С.106]

құрбаншылық - анықтаулы жағдайларда қылмыстың құрбаны болу мүмкіндігі және оның тойтарылуы мүмкін болғанда, осындай қауіптен қашу

мүмкінсіздігі. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 49]

құнды қағаздар - акциялар, облигациялар және Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексі мен басқа заңнамалық актілерде белгіленген басқа да құнды қағаздардың түрлері жатады. [Үйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасын орындау қағидасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 29 тамыздағы № 564, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 2 қыркүйектегі № 86, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті төрағасының 2014 жылғы 4 қыркүйектегі № 290, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 11 қыркүйектегі № 394, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2014 жылғы 12 қыркүйектегі № 4 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 22 қыркүйекте № 9741 тіркелді]

қару иесі - лицензияның немесе қару иемденіп алуға, алып жүруге және сақтауға рұқсаттың негізінде қаруды иеленген жеке немесе заңды тұлға. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

құпия қызметкер - құпия негізде жедел-іздістіру қызметін жүзеге асырушы органдармен жұмыс істесуге тартылған тұлға. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 61]

қабілетсіздік - психикасының ауыруы немесе ақыл-есінің кемдігі салдарынан азаматтардың өз іс-әрекеттерінің мәнін түсіне алмауы немесе оған басшылық ете алмауын соттың анықтауы. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.1 бабы]

қажетті қорғану - /1/ бұл қиянат жасаушыға зиян келтіру арқылы қоғамдық қауіпті қиянаттан құқыққа сәйкес қорғану әрекеттері. Қажетті қорғану қылмыспен күресудің сенімді құралы болып табылады. Бұдан басқа, қажетті қорғанудың елеулі профилактикалық рөлі бар: қиянат жасаушының өзіне дене және материалдық зиян келтірілу арқылы кері соққы болуы мүмкіндігін түсінуі олардың көпшілігінің қылмыс жасаудан бас тартуына ықпал етеді. Бұл институт азаматтарды бірінші кезекте басқа адамдардың құқықтары мен міндеттерін құрметтеуге және азаматтық міндетті түсінуін қалыптастыруға ықпал етеді. Міне сондықтан да қажетті қорғану қоғамдық пайдалы әрекет болып табылады. Қажетті қорғану құқығы Қазақстан Республикасының

Конституциясында бекітілген (13 бап) [*Нуржаубаева К.И.* Соблюдение законности и организация прокурорского надзора при возбуждении дела, отказе в нем и прекращении производства по уголовному делу (методическое пособие). - Алматы. 2002. -120с. С. 56]

/2/ Қорғанушының, басқа адамдардың жеке басы мен құқықтарын, сондай-ақ қоғам мен мемлекеттік заңмен қорғалатын мүдделерін қиянат жасаушыға зиян келтіру арқылы қоғамға қауіпті қиянаттан құқыққа сәйкес қорғау. [*Турецкий Н.Н.* Необходимая оборона. Причинение вреда при задержании лица, совершившего посягательство. – Алматы, 2003. 232 с. С. 29]

қару-жарак – әр түрлі қару, оқ-дәрі түрлерінің кешені, бұларды қолдануды қамтамасыз ететін олардың тасығыштары мен құралдары [Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 7 қаңтардағы № 29 «Қазақстан Республикасының қорғанысы және Қарулы Күштері туралы» Заңының 1-бабы]

қосымша сараптама - алдыңғы сараптаманың нәтижелері бойынша сарапшының қорытындысы жеткілікті дәрежеде анық болмаған не сот сарапшысы өзінің алдына қойылған мәселелерді толық шешпеген не алдыңғы зерттеумен байланысты қосымша мәселелерді шешу қажет болған жағдайларда жүргізілетін сот сараптамасы [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.ның 8-бабының 4-тармағы]

қылмыстардың жасалуына жол ашатын себептер мен жағдайларды анықтау және жою – жедел-іздістіру қызметінің барысында жүзеге асырылатын ішкі істер органдарының профилактикалық жұмысының ұйымдастырушылық-тактикалық нысаны [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы:2003. - 76 с. С. 51]

қылмыстарды және оларды жасаған тұлғаларды анықтау – қылмыстардың белгілерін және нақты тұлғалардың оларды жасауға деген қатыстылығын айқындайтын ақиқатты (заттай дәлелдемелерді, мағлұматтарды және т.б.) анықтау, сонымен қатар қылмыстарды тойтару немесе ескерту мақсатында жүзеге асырылатын ұйымдастырушылық және тактикалық шаралардың жүйесін құрайтын қылмыстарды ашу нысандарының бірі [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С.52]

қару - конструкциялық жағынан алғанда тірі немесе өзге де нысананы зақымдауға, сондай-ақ белгі беруге арналған құрылғылар мен заттар. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339

«Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы» Заңының 1 бабы]

қылмысты саралау - белгілері Қылмыстық кодекстің белгілі бір бабында көзделген қылмыс құрамының белгілеріне сәйкес келетінін анықтау тұрғысында қылмыстық әрекетті қылмыстық-құқықтық бағалау. Қазақстан Республикасында қылмысты саралауға баса көңіл бөлінеді, себебі әрекетке дұрыс заңды баға беру – бұл жедел-ізвестіру қызметін, анықтау, тергеу жүргізуді жүзеге асыру және қылмыстық істер бойынша әділ сот жүргізу барысында заңдылықтың сақталуының қажетті жағдайы болып табылады. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 57-58]

қылмыстық әрекет жасаудың жолы – тұлғаның психикалық іс-әрекетінің себебімен мақсаты еркшелігі қабылдау жүйесі. [Г.К.Пралиева Юридическая психология: Учебное пособие – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с.С.102].

Қазақстан Республикасында бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізімі (бұдан былай - Тізім) - халықаралық Конвенциялар негізінде нөмірленген және тиісті кестелер мен тізімге біріктірілген, Қазақстан Республикасында бақылау жасалуға жататын есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың тізбесі [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы]

қылмыстылық динамикасы – алынған уақыт аралығындағы қылмыстылықтың сандық есебін сипаттайтын көрсеткіш; қылмыстылықты динамикада, демек қозғалыста, даму үстінде байқап отыруға мүмкіндік беретін көрсеткіш [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 54]

құжаттар-дәлелдемелерге жол берушілік – қылмыстық іс жүргізу заңының талаптарын сақтау тұрғысынан қарағандағы мәліметтердің инсапқа (субъектіге), қайнар көзге, оларды бекіту тәсілі мен процесуалды нұсқасына қатысты қолдану мүмкіндігі [Царева Н.П. Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М., 2003. - 160с. С. 150]

құжаттар-дәлелдемелердің жеткіліктігі – олардағы қылмыстық іс бойынша дәлелденуге жататын жағдайларды анықтауға мүмкіндік беретін мәліметтер жиынтығы [Царева Н.П. Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М.2003. - 160с. С. 150]

құжаттар-дәлелдемелердің айқындылығы – олардағы мәліметтердің шынайылыққа сәйкестігі [*Царева Н.П.* Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М. 2003. - 160с. С. 150]

құрамында есірткі заттары бар өсімдіктерді өсіру - апиын көкнәрі мен сораны (каннабисті), халықаралық Конвенцияларға сәйкес Қазақстан Республикасында бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізіміне енгізілген, құрамында есірткі бар басқа да өсімдіктерді егу және өсіру [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

қылмыс үстінде ұстау – тұлғаны қылмыс жасау орнында, қылмыстық әрекет жасау мезетінде, оларды жаңа ғана жасап болған кезде немесе қылмыс жасаған жерден жасырынуға талпыну барысында ұстауға бағытталған іс-қимыл [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 55-56]

қылмыс іздері – қоршаған ортаның өзгеру түріндегі, қылмыстың кез келген материалдық салдары: а) іздер - бейнелер (бір заттың басқаға әсер етуінен пайда болады); ә) іздер – бұйымдар (қылмыскермен қалдырылған объектілер; оқиға болған жерден әкетілген, қалдырылған объектілер; қираған заттардың бөлшектері); б) іздер – заттар (сұйықтықтар, микробөлшектер, иістер және т.б.) [*Ширинских Д.А., Турганов А.О.* Производство осмотра живого лица в уголовном процессе Республики Казахстан. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Учебное пособие. — Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2009. – 45 с., С. 3]

қылмыстарды ескерту – келесідей мақсаттары бар факторлар мен криминогендік құбылыстарға әсер етуді тежейтін күрделі жүйе: 1) криминогендік әсерді азайту немес толық жою, залалсыздандыру; 2) аталған құбылыстарды жоққа шығаратын жағдайлар жасау [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 65-66]

қызметтік құпия - мемлекеттік құпияның құрамына кіруі мүмкін, жарияланған немесе жоғалған жағдайда мемлекеттің ұлттық мүдделеріне, Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдары мен ұйымдарының мүдделеріне нұқсан келтіруі мүмкін жекелеген деректер сипаты бар мәліметтер; [Мемлекеттік құпиялар туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 15 наурыздағы N 349-І Заңы Қазақстан Республикасы Парламентінің Жаршысы, 1999 ж., N 4, 102-құжат; "Егемен Қазақстан" 1999 жылғы 19 наурыз, N 54]

қылмыстар мен оқиғалар туралы хабарламаларды, ақпараттарды, шағымдарды, арыздарды тіркеу және қарау барысында заңдылықты сақтауда қадағалаудың негізгі мақсаттары - қылмыстар мен оқиғалар туралы хабарламаларды, ақпараттарды, шағымдарды, арыздарды тіркеу және қарау барысында заңдылықты сақтау туралы нормативтік актілерді қылмыстық ізге түсі органдарымен дұрыс қолдану; шығарылған іс жүргізулік шешімдердің заңдылығын және статистикалық мәліметтердің толықтығын, объективтігін қамтамасыз ету. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

қызметкер - жұмыс берушімен еңбек қатынастарында тұратын және жеке еңбек шарты бойынша жұмысты тікелей орындайтын жеке тұлға. [Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚРЗ]

қол жүк – тексерілетін тұлғаның өзінде және күш жұмсау көмегімен алып жүретін (рюкзак, чемодан, тұрмыстық пакет, барсетка, түйілген қағаз, қораб және т.б.). Тұлғаның жүріп тұруына арналған көлік құралы, тұлғаның баратын жерінің жергілік объектісін тексеру – тірі адамға тексеру жүргізумен қамтылмайды және тексерудің өзіндік түрін талап етеді [*Ширинских Д.А., Турганов А.О.* Производство осмотра живого лица в уголовном процессе Республики Казахстан. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Учебное пособие. — Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2009. – 45 с., С. 4]

қылмыстық өзіншілдік – абайсызда жасалған қылмыстың бір түрі ретінде танылатын қылмыстық құқықтағы кінә нысаны. Кінәлі тұлға өз әрекетінің қауіптілігін ұғынады, алайда өзінің жағымсыз нәтиженің болдырмайтындығына сенеді. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 68]

құжаттың мазмұны – белгілі бір құжаттарда мәлімет белгіленген, басқа да құжаттардың мәліметтері қызметінің түрін анықтау мақсатында ерекшелінеді. [Царева Н.П. Документы – доказательства в уголовном судопроизводстве.-М. 2003.-160с.С.16]

қылмыстық іс жүргізудің қағидалары – /1/ қылмыстық іс жүргізудің құрылымын, жүйесін, міндеттері мен мақсаттарын айқындайтын негізгі бастама. Оларды бұзу, оның сипаты мен мәніне қарай, іс бойынша болған іс

жүргізуді жарамсыз деп тануға, мұндай іс жүргізудің барысында шығарылған шешімдерді бұзуға не осы тұрғыда жиналған материалдарды дәлелдеу күші жоқ деп тануға әкеліп соқтырады (ст. 9 УПК РК). [*Канафин Д.К.* Понятие и дифференциация процессуальной формы уголовного судопроизводства. Алматы, 1998 г. 52 стр. С.48]

/2/ мемлекеттің қылмыстық іс жүргізудің алдына қойған міндеттері мен мақсаттарына қол жеткізетін қылмыстық іс жүргізулік қызметті, институттарды, олардың кезеңдері мен нысандарының табиғатын, мәнін айқындайтын құқықтық ережелер. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 264]

қылмыстық жолмен алынған мүлікке иелік ету – мүлікке деген иелік құқығын танып онымен иемдену [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы, 29п]

қаруды иемденіп алу - сатып алу, қаруды сыйлық, марапат ретінде алу. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

қылмыстық іс жүргізудің мазмұны – анықтау, тергеу, прокуратура және аймақ бойынша сот органдарының қызметкерлері қылмыс туралы өтініш, хабарлама бойынша әрекет ету, қылмыстық іс қозғау, алдын ала тергеу, үкімнің орындалуы және қылмыстық істі сотта талқылау, сонымен қатар басқада іс жүргізуге қатыстырылатын тұлғалардың заңды құқықтары мен жүзеге асырылу бойынша ұсынылған қойылған міндеттері мен қарамқатынастары, қылмыстық – құқық заңдарының нормаларымен реттелген және осы қызметпен пайда болған. [Д.К.Канафин Понятие и дифференциация процессуальной формы уголовного судопроизводства. Алматы, 1998. с.52.С. 48].

Қазақстан Республикасы азаматының паспорты - Қазақстан Республикасының азаматтығын, жеке басын куәландыратын негізгі құжат, 16 жасқа толғанда беріледі, Қазақстан Республикасының аумағында және оның шекарасынан тыс жерлерде күші бар. Паспорт Қазақстан Республикасының меншігі болып табылады және оның аумағында және шекарасынан тыс жерлерде Қазақстан Республикасының қорғалуында болады. Паспорт қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде толтырылады және келесі ақпараттарды қамтиды: тегі, аты, әкесінің аты; туылған күні мен жері; жынысы; ұлты (паспорт

иесінің еркіне қарай көрсетіледі) және азаматтығы; паспорт берген мекеменің атауы. Паспортқа келесідей жазбалар мен белгілер енгізіледі: шекарадан шығуға рұқсат жазба (қай елге және қай мерзімге шығуы көрсетіледі); паспорт иесімен бірге шығатын 16 жасқа толмаған балалары туралы жазба (қажет болған жағдайда олардың суреттері жабыстырылады); шет елге шығу мақсаты туралы белгі; шекарадан өткендігі туралы бақылау-өткізу пунктiнiң белгісі. Бас бостандығынан айырылуға сотталғандардың паспорттары алынып үкімді орындау мекемесінде сақталады. Олар босатылған жағдайда паспорт иесіне қайтарылады. Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы 1бап]

қылмыстардың жалпы профилактикасы – қылмыстардың жасалуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау, оларды жою бойынша шаралар жасау және жүзеге асыру. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 61]

қоғамдық тәртіп – тұлғаға, оның ар-намысына, қасиетіне және азаматтардың басқа да құқықтарына қол сұқпаушылықты, барлық меншік түрін қорғауды, қоғамдық орындарда тыныштықты, мемлекеттік және қоғамдық мекемелердің дұрыс жұмыс істеуі үшін жағдайлар туғызуды, адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ету мақсатындағы арнайы нормалармен реттелетін қоғамдық қатынастар жүйесі. Заң әдебиетінде қоғамдық тәртіп кең және тар мағынада қарастырылады. Кең мағынада – мемлекетте нақты әлеуметтік-экономикалық формацияда қалыптасатын барлық қоғамдық қатынастардың жинағы. Тар мағынада – қоғамдық тәртіптің түсінігі қоғамдық қатынастардың барлығын қамтымайды, тек олардың ішіндегі қоғамдық орындарда пайда болатын және дамитын қатынастардан тұрады. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: 2003. - 76 с. С. 61-62]

қол сұғушылық – қоғамға қауіпті, зиян келтіруге бағытталған әрекет. Қылмыстық заңмен қорғалатын мемлекеттің, қоғамның және тұлғаның мүдделеріне зиян келтіретін немесе келтіре алатын осындай әрекет қолсұғушылық ретінде танылады. [Нуржаубаева К.И. Соблюдение законности и организация прокурорского надзора при возбуждении дела, отказе в нем и прекращении производства по уголовному делу (методическое пособие). - Алматы. Данекер, 2002. -120с. С. 56]

қорғалатын адам туралы мәлімет алуға шек қою - қылмыстық істің материалдарынан адамның анкеталық деректері туралы мәліметтерді алу,

оны негізгі іс жүргізуден бөлек сақтау, бұл адамдардың бүркеншік ат пайдалануы. Негізгі іс жүргізуден оқшауландырылған материалдармен танысу үшін қылмыстық процесті жүргізуші органға ғана рұқсат етіледі. Процеске басқа қатысушылар онымен осы мәліметтерді жарияламау туралы қолхат бере отырып қылмыстық процесті жүргізуші органның рұқсатымен ғана таныса алады. Қорғалатын адамның қатысуымен іс жүргізу әрекеттері қажет жағдайларда оны тануды болдырмайтын жағдайларда жүргізіледі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексінің 100 бабы 3 бөлігі. Ақмола, № 206-І, 13 желтоқсан 1997 жыл]

қару өндірісі - қару өндірісі - қаруды зерттеу, әзірлеу, жасап шығару, сынақтан өткізу, құрастыру, көркемдеп әрлеу, жөндеу, қайта жасау және жою, патрондар және олардың құрамдас бөліктерін жасап шығару. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 16]

қаруды қолданушы – қаруды иесінен уақытша қолдануға алған жеке немесе заңды тұлға. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.]

Қазақстан Республикасының прокуратурасы – анықтау мен тергеу, әкімшілік пен атқару және жедел іздестіру қызметінің заңдылығына, Қазақстан Республикасының Президентінің жарлықтарының, заңдардың және республика аумағындағы басқа да нормативтік құқықтық актілерінің бұлжытпай орындалуына жоғарғы қадағалауды жүзеге асыратын Қазақстан Республикасының Президентіне есеп беретін мемлекеттік орган. [Экстремизмге қарсы күрес туралы Қазақстан Республикасының 18 ақпан 2005 жылғы № 31-III бұйрығы]

кәсіби қорғау – айыпталушының, сезіктінің құқықтары мен мүдделерін қорғау, оларға заңдық көмек көрсету мақсатында заңмен анықталған тәртіппен және құралдармен жүзеге асыратын адвокат-қорғаушының қызметі. [*Мазур Н. В.* Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учеб. пос. - Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2006. - 144 с. С. 115]

қылмыстық іс жүргізулік нысан – қылмыстық іс жүргізу субъектілерінің іс жүргізулік рәсімін, тәртібін, шарттарын реттейтін қылмыстық іс жүргізулік қызметті жүзеге асырудың заңмен анықталған жағдайы. [*Канафин Д.К.* Понятие и дифференциация процессуальной формы уголовного

судопроизводства. Алматы, 1998 г. 52 стр. С.48]

күжаттардың қатыстылығы – іс бойынша дәлелденуге жататын жағдайлармен маңызды және қажетті байланыста тұратын, өзіндегі ақпараттары жарамды күжат. [*Царева Н.П.* Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М. 2003. - 160с. С. 150]

қылмыстық әрекет - /1/ тұлғаның құқыққа қайшы бағытталған тұрақты көзқарасымен шартталған өмір сүрудің қылмыстық кейіпі. Мәселен, рецидивист, кәсіби қылмыскер. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы:2003. - 76 с. С. 66]

/2/ тұлғаның құқыққа қайшы, әлеуметке жат ішкі және сыртқы өзіндік әрекеті [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы, 2004. – 384 с. С. 127]

қызметтік қару - Қызметтік қаруға Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес қызметтік қару иемденіп алуға (алуға) құқығы бар мемлекеттік саяси қызметшілердің, Қазақстан Республикасы Парламенті депутаттарының, прокурорлардың жеке басының, сондай-ақ ұйымдардың оларға заңмен жүктелген немесе өз жарғыларында (ережелерінде) көзделген, азаматтардың өмірі мен денсаулығын, меншікті қорғау, қоршаған орта объектілерін және табиғи ресурстарды, бағалы және қауіпті жүктерді, арнаулы корреспонденциялардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында пайдалануға арналған қару жатады. Қызметтік қаруды пайдалану мен қолдануға байланысты функциялар жүктелген ұйымдар ерекше жарғылық міндеттері бар заңды тұлғалар болып табылады (бұдан әрі - ерекше жарғылық міндеттері бар заңды тұлғалар). Қызметтік қаруға қысқа ұңғылы тегіс және ойық ұңғылы атыс қаруы, сондай-ақ ұзын ұңғылы тегіс және ойық ұңғылы қару жатады. Қызметтік қару түйдектете оқ атуды болғызбауы тиіс. [Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339 Заңы "Егемен Қазақстан" 1999 жылғы 8 қаңтар N 5]

- Л -

лауазымды адам - /1/ тұрақты, уақытша немесе арнайы өкілеттік бойынша билік өкілінің функцияларын жүзеге асыратын не мемлекеттік органдарда ұйымдық-өкімдік немесе әкімшілік-шаруашылық функцияларды орындайтын адам. [Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 23 қарашадағы № 416-V ҚРЗ.ның 1-бабы]

- /2/ тұрақты, уақытша немесе арнаулы өкілеттік бойынша мемлекеттік органдарда, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінде, Қазақстан Республикасының басқа да әскерлері мен әскери құрамаларында өкімет өкілінің міндеттерін жүзеге асыратын не ұйымдастырушылық-билік етушілік немесе әкімшілік-шаруашылық міндеттерін атқаратын адамдар. [Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ.]

локальдық желі - бір немесе бірнеше кәсіпорын немесе мекеменің компьютерлерлері бір бірінен алыс қашықтықта, көп жағдайда бір ғимаратта орналасқан (әдетте 10-20 шақырым) желі. [*Сырбу А.В.* Перехват сообщений в системе следственных действий: Учебное пособие. — Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2007. — 106 с. С. 87.]

лақтырылатын қару - нысананы тікелей зақымдайтын, құралы адамның бұлшық еті күшінің немесе механикалық құрылғының көмегімен бағыттталып, қозғалысқа түсетін қару. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339 «Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы» Заңының 1 бабы; Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

- М -

маман - Қылмыстық іс бойынша іс жүргізуге маман ретінде қатысу үшін қылмыстық процестің қатысушыларына өзінің арнайы құзыретіне кіретін мәселелерді түсіндіру, сондай-ақ ғылыми-техникалық құралдарды қолдану жолымен дәлелдемелерді жинауда, зерттеуде және бағалауда жәрдем көрсету үшін қажетті арнаулы білімі бар, іске мүдделі емес адам тартылуы мүмкін. Кәмелетке толмаған адамның қатысуымен болатын тергеу және өзге де процестік әрекеттерге қатысатын педагог та, психолог та, сол сияқты оны сарапшы етіп тағайындаған жағдайларды қоспағанда, тергеу және өзге де процестік әрекеттерге қатысатын дәрігер де мамандар болып табылады. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 80 б.]

мақсат – мүмкін әрекеттердің нәтижесінің психикалық субъектінің көрінісі. [Г.К.Пралиева Юридическая психология: - Алматы:2004. – 384с.С.131]

мәлімдеуші - сотқа немесе қылмыстық ізге түсу органдарына қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен өзінің (басқаның) нақты немесе жорамалды құқығын қорғау үшін өтініш жасаған адам. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексінің 7-бабының 20-тармағы, Ақмола, 1997 жылғы 13 желтоқсан, № 206]

мемлекеттік айыптау – прокурордың бірінші және апелляциялық сатыдағы соттағы, қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамды қылмыстық жауаптылыққа тарту мақсатында айыптауды дәлелдеуден тұратын процестік қызметі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

мемлекеттік құпия - жарияланған немесе жоғалған жағдайда Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігіне нұқсан келтіретін немесе нұқсан келтіруі мүмкін әскери, экономикалық, саяси және өзге де сипаттағы мәліметтер. [Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 15 наурыздағы № 349-I «Мемлекеттік құпиялар туралы» Заңының 1-бабы]

мемлекеттік құпиялар - таратылуын мемлекет жалпы қабылданған халықаралық құқық нормаларына қайшы келмейтін әскери, экономикалық, ғылыми-техникалық, сыртқы экономикалық, сыртқы саяси, барлаушылық, қарсы барлаушылық, жедел-ізвестірушілік және өзге де қызметті тиімді жүзеге асыру мақсатымен шектейтін, мемлекет қорғайтын мемлекеттік және қызметтік құпияларды құрайтын мәліметтер. [Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 15 наурыздағы № 349-I «Мемлекеттік құпиялар туралы» Заңының 1-бабы]

мемлекеттік міндеттер - Қазақстан Республикасының заңнамасымен мемлекеттің, оның органдары мен мемлекеттік қызмет атқаратын адамдардың өкілеттігіне жатқызылған іс жүргізу мәндері. [Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ. Заңының 2-бабы]

медициналық куәландырудан, медициналық тексеруден немесе емдеуден жалтару – есірткі немесе психотроптық заттарды теріс пайдаланушы адамның құқық қорғау органдары қызметкерінің медициналық куәландыруға немесе тексеруге қатысты өкімін қасақана орындамауы, сондай-ақ дәрігердің белгілеулері мен ұсынымдарын орындамауы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы]

мемлекеттік жауапты лауазымды атқаратын тұлғалар - Қазақстан Республикасының Конституциясында, конституциялық және басқа да

заңдармен белгіленген мемлекеттік функциялар мен мемлекеттік органдардың өкілеттерін тікелей орындауды атқарушы тұлғалар, сондай-ақ осыған теңестірілген мемлекеттік қызмет заңына сәйкес мемлекеттік қызметші саяси лауазымдарын атқаратын тұлғалар. [Кейбір сыбайлас жемқорлық қылмыстарды қарау практикасы туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 8 нормативтік қаулысының 4 тармағы]

мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адам – жергілікті өзін-өзі басқару органдарына сайланған адам; Қазақстан Республикасының заңында белгіленген тәртіппен Қазақстан Республикасының Президенттігіне, Қазақстан Республикасы Парламентінің немесе мәслихаттардың депутаттығына, аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың, аудандық маңызы бар қалалардың, кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдігіне, сондай-ақ жергілікті өзін-өзі басқарудың сайланбалы органының мүшелігіне кандидат ретінде тіркелген азамат; жергілікті өзін-өзі басқару органында тұрақты немесе уақытша жұмыс істейтін, еңбегіне ақы төлеу Қазақстан Республикасының мемлекеттік бюджетінің қаражатынан жүргізілетін қызметші; мемлекеттік ұйымда немесе квазимемлекеттік сектор субъектінде басқарушылық функцияларды орындайтын адам, сондай-ақ сатып алуды, оның ішінде мемлекеттік сатып алуды ұйымдастыру мен өткізу бойынша шешімдер қабылдауға уәкілеттік берілген не мемлекеттік бюджеттің және Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының қаражатынан қаржыландырылатын жобаларды іріктеу мен іске асыруға жауапты, көрсетілген ұйымдарда дербес құрылымдық бөлімшенің басшысынан төмен емес лауазымды атқаратын адам; Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің және оның ведомстволарының қызметшілері. [Қазақстан Республикасының әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес әрекет ететін азаматтық авиация саласындағы уәкілетті ұйымның қызметшілері; қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу, бақылау мен қадағалау жөніндегі уәкілетті органның қызметшілері; Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ].

маскүнемдік – ішімдік сусындарын жүйелі түрде пайдалану нәтижесінде дамиды, алкогольге деген психикалық және физикалық тәуелділікте көрініс алатын, жеке тұлғаның қоғамдық және психологиялық тұғырықтануына әкеліп соғатын созылмалы ауру. Статистикаға сай, басқа тұлғаларға қарағанда, маскүнемдер жиі қылмыс жасайды. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы:2003. - 76 с. С. 47]

магистральдық құбыр - мұнайды мердігердің құбырынан көліктің басқа түріне аудару, өңдеу немесе тұтыну орнына дейін тасымалдауға арналған желілік бөліктен және онымен іргелес жатқан жер үсті объектілерінен, коммуникациялардан, телебасқару мен байланыстан тұратын инженерлік құрылыс. Құрастырмалы коллектор режимінде жұмыс істейтін құбыр магистральдық құбырға жатпайды. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

материалдық жағдай - жалақының, зейнетақының, басқа да табыстардың болуы немесе болмауы; олардың мөлшері; мүліктің болуы; еңбек қабілетін жоғалту дәрежесі; отбасының басқа мүшелерінен материалдық көмек алуы немесе алмауы. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 17 желтоқсандағы N 321-І «Неке және отбасы туралы» Заңының 1 бабы]

медициналық-әлеуметтік оңалту - науқасты жұмысқа тартуға, отбасылық және қоғамдық өмірге қосуға арналған медициналық, әлеуметтік шаралар мен еңбек шараларын кешенді түрде пайдалана отырып, науқастардың денсаулығын қалпына келтіру. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі]

медициналық техника - аурулардың профилактикалық, диагностикалау, емдеу, медициналық сауықтыру, медициналық сипаттағы ғылыми зерттеулер үшін жекелеген, кешенді немесе жүйелі түрде медициналық мақсатта қолданылатын аппараттар, жабдықтар, аспаптар, құрылғылар, соның ішінде сериямен өндірілетін протездер мен импланттар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ]

медициналық құралдар мен аппараттар - диагностикалау, емдеу, алдын алу, қалпына келтіру және ғылыми мақсаттармен адам ағзасының жай-күйі туралы ұқсас және (немесе) цифрлық түрдегі ақпарат алуға, жинауға, талдауға және көрсетуге, мүшелердің, сондай-ақ жүйелердің бөлек немесе өзара үйлескен функцияларын түзетуге арналған медициналық техника. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

медициналық құрылғылар - мынадай: ағзаның белгілі бір функционалдық жүйесіне немесе мүшесіне (мүшелер тобына) тұтастай немесе таңдап ықпал етуге арналған қандай да бір түрінің энергиясын генерациялайтын; адам мүшесі мен тініне механикалық ықпал етуге арналған аспаптарды іске қосатын; ағзаның белгілі бір функцияларын аурулардың алдын алу, оларды диагностикалау, емдеу, қалпына келтіру, сондай-ақ оларды түзету мақсатымен белгілі бір уақыт ішінде өзгертетін немесе қолдайтын медициналық техника. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗІ бабы]

медициналық тексеру - "нашақорлық" деген диагноз қою немесе оны теріске шығару мақсатында адамды стационарлық жағдайда тексеру. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

медициналық куәландыру - есірткіден мастану күйін анықтау мақсатында адамды амбулаториялық тексеру. Медициналық куәландыру құқық қорғау органдары қызметкерлерінің жолдамасы бойынша, ал медициналық тексеру нарколог-дәрігердің жолдамасы бойынша жүргізіледі. Медициналық куәландырудан немесе медициналық тексеруден жалтаратын адам наркологиялық мекемеге әкелінуге тиіс. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңы]

мемлекеттік құпияларды жария ету - мемлекеттік құпияларды олармен танысуға құқық берілмеген заңды және жеке тұлғаларға хабарлау, беру, табыс ету, жіберу, жариялау немесе кез-келген басқа әдістермен жеткізу [Мемлекеттік құпиялар туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 15 наурыздағы N 349-I Заңы, 1 бап]

моральдік зиянды толық өтеу – сотпен анықталған ақшалай соманы зиян келтіруші заңнамада тікелей анықталған тәртіппен төлеуге міндетті әрекеті. [Соттардың моральдық зиянды өтеу жөніндегі заңнаманы қолдануы туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 7 нормативтік қаулысы. (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының Бюллетені 2001 ж., N 6) 5п.]

мүліктік жағымды жағдайлар мен басымдылық алу – қылмыстың субъектісі қатарына жататын тұлғаның төленуге жататын әр түрлі

қызметтерді жеңілдікпен қайтарусыз нысанда алу немесе құрылыс жұмыстарына, туристік путевкаларды, жеңілдікпен кредиттер мен басқа да мүлікке басымдылық құқығын беретін жағдайлар алу. [Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ.]

мәселе – қалыпты жүйенің қайта құрылуын талап ететін жағдайға әкеп соқтырған мән-жайларды жою жолдарын қарастыру секілді мәселелік оқиғаларды талдау нәтижелері. [*Сереброва С.П.* Рационализация уголовного процесса. Учебное пособие – Н. Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2001. 122 с. С. 11-12]

моральдық зиян - /1/ азаматтың құқық бұзушылық, оған тиесілі мүліктік емес игіліктер мен өзіндік құқықтардың кемітілуінен немесе олардан айырудан туындаған жан немесе тән азабы. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2001 жылғы 21 маусым N 3 «Соттардың моральдық зиянды өтеу туралы заңнаманы қолдануы туралы» нормативтік қаулысының 3 тармағы]

- /2/ адамның заңмен қорғалатын субъективтік құқықтары мен мүдделері, сондай-ақ нәтижесінде осы адамға рухани қиналыс келтірілетін басқа да игіліктері қылмыстық қиянат, осыған тең қылмыстық процессті жүргізетін органның заңсыз әрекеттері нәтижесінде рухани қиналуды келтірумен айқындалатын адамның дұрыс психикалық жағдайының, көңілінің бұзылуы. [*Бачурин С.Н.* Компенсация морального вреда реабилитированным гражданам и потерпевшим от преступлений по законодательству Республики Казахстан: Монография. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2008. – 152 с. С. 55.]

марапаттық қару - Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы, Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы негізінде Қазақстан Республикасының азаматтары алған қару. Қазақстан Республикасының азаматтары шет мемлекеттер басшыларының, шет мемлекеттер үкіметтерінің басшылары мен мүшелерінің марапаттау құжаттары негізінде марапаттық қару алуы мүмкін. Түйдектете атуға мүмкіндік беретін, сыйымдылығы 10 патроннан асатын оқжатары (барабаны) бар, сондай-ақ осы Заңмен Қазақстан Республикасы аумағында айналымға тыйым салынған қару марапаттық қаруға жатпайды. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339 «Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы» Заңының 24 бабы]

мамандандырылған емдеу-профилактикалық мекемелері - заңда белгіленген тәртіппен наркологиялық көмек көрсететін мекемелер (орталықтар, ауруханалар, диспансерлер, бөлімшелер немесе кабинеттер).

[Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗЫ 1 бабының 23 тармағы Қазақстан Республикасы Парламентінің Жаршысы, 1998 ж., N 17-18, 221-құжат]

мемлекетаралық іздестіру – Қазақстан Республикасынан тысқары, бірақ ТМД қатысушы мемлекеттердің аумағы шегінде құқық қорғау органдарының барлық жедел, анықтамалық және қылмыстық есепке алу жүйесін пайдалана отырып, кейіннен қамаққа алу және беру мақсатында іздестірілетін, айыпталған, жасырынып жүрген әскери қызметшілерді іздестіруге бағытталған әскери полиция органдарының жедел-іздестіру іс-шаралары кешені. [Анықтау, тергеу органдарынан және соттан жасырынып жүрген, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің әскери бөлімдері орналасқан жерді өз бетінше тастап кеткен әскери қызметшілерді іздестіруді ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің м.а. 2017 жылғы 23 тамыздағы № 473 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2017 жылғы 27 қыркүйекте № 15767 болып тіркелді]

мұнай-газ құбырлары - мұнай тасымалдауға арналған құбырлар, оның ішінде магистральдық құбырлар, құрастырмалы коллектор режимінде жұмыс істейтін құбырлар, сондай-ақ құбырлар жүйесі не оның жекелеген бөліктері арқылы тасымалданатын заттарды тазарту, айыру және сұйылту жөніндегі жабдықтар мен тетіктер, бақылау және оқшаулау жүйелері, электрлі-химиялық қорғаныс жүйелері мен осындай құбырларға қызмет көрсетуге арналған өзге де жабдықтар. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

мәжбүрлеп емдеу - нашақорлықпен ауыратын адамды ерікті түрде емделуден жалтарған не есірткі немесе психотроптық заттарды заңсыз тұтынуын жалғастырған жағдайда сот шешімі негізінде жүзеге асырылатын стационарлық емдеу. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗЫ, 1 бап]

мүлікке тыйым салу - сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам үкімнің азаматтық талап қою, басқа да мүліктік өндіріп алулар немесе мүлікті ықтимал тәркілеу бөлігінде орындалуын қамтамасыз ету мақсатында мүлікке тыйым салуды қолдану шараларын қабылдауға міндетті. Егер азаматтық талап қоюды қамтамасыз ету негіздері сот тергеуі сатысында

туындаса, сот үкім заңды күшіне енгенге дейін оны қамтамасыз ету шараларын қабылдауға құқылы. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам кейінге қалдыруға болмайтын жағдайларда прокурордың келісуімен, егер мүліктің меншік иесінің жеке басы анықталса, оны жиырма төрт сағат ішінде хабардар ете отырып, мүлікке билік етуге он тәуліктен аспайтын мерзімге уақытша шектеу белгілеуге құқылы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 161 б.]

- Н -

нақты ұстап алу – жүріп-тұру бостандығын қоса алғанда, ұстап алынған адамның бостандығын шектеу, оны белгілі бір орында мәжбүрлеп ұстау, анықтау және тергеу органдарына мәжбүрлеп жеткізу (қолға түсіру, үй-жайға қамау, қандай да бір жерге баруға немесе орнында қалуға мәжбүрлеу және сол сияқтылар), сондай-ақ ұстап алынған адамға қандай да бір процестік мәртебе берілуіне немесе өзге де формальды рәсімдердің орындалуына қарамастан, көрсетілген шектеулер нақты болған кезден бастап адамның бас бостандығын минутқа дейінгі дәлдікпен елеулі түрде шектейтін қандай да бір өзге де әрекеттер. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

наразылық, прокурордың өтінішхаты – прокурордың қылмыстық іс бойынша тергеу судьясының сот шешіміне өз құзыреті шегінде және ҚР ҚПК көзделген тәртіппен енгізетін, тиісінше прокурорлық қадағалау және ден қою актісі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

нашақорлық - организмнің физикалық және психикалық функцияларының қатты бұзылуына әкеп соқтыратын есірткі немесе психотроптық заттарға не сол тектестерге тәуелді болуға байланысты ауру. [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі N 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1 бабы]

нашақорлықпен ауыратын адам (нашақор) - қандай да болсын есірткі, психотроптық заттарға немесе сол тектестерге физикалық және (немесе) психикалық тәуелді, белгіленген тәртіппен медициналық мекеме "нашақорлық" деген диагноз қойған адам [Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі № 279 «Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы» Заңының 1-бабы]

нормативтік құқықтық акт - референдумда қабылданған не уәкілетті орган немесе мемлекеттің лауазымды адамы қабылдаған, құқықтық нормаларды белгілейтін, олардың қолданылуын өзгертетін, тоқтататын немесе тоқтата тұратын белгіленген нысандағы жазбаша ресми құжат. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы 11 тармағы]

нормативтік құқықтық актінің ресми басылуы – жалпыға ақпарат үшін ресми және кезеңдік басылымдарда нормативтік құқықтық актінің толық мәтінінің басып шығарылуы. [«Нормативтік құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 16 маусымдағы N 566 заңы]

ниет- кінәнің бір түрі. Белгілі бір қажеттіліктер мен мүдделердің іштей түрткі болуына байланысты адамның соларды басшылыққа ала отырып саналы түрде қылмыс істеуге бел бууын айтамыз. [А.Н.Ағыбаев Қылмыстық құқық жалпы бөлім. Алматы «Жеті жарғы»1997. – Б.107]

ниеттің мазмұны – субъектінің ойындағы осы жағдайлары толық белгіленіп, оның мақсатқа жетуіне байланысты жағдайы. [Г.К.Пралиева Юридическая психология: Учеб.пос. – Алматы:Жеті жарғы, 2004. – 384 с.С.102]

нормативтік құқықтық актінің деңгейі - нормативтік құқықтық актінің нормативтік құқықтық актілер сатысындағы өзінің заң күшіне қарай алатын орны. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

нұсқаулық - заңнаманы қоғамдық қатынастардың қандай да бір саласында қолдануды жіктейтін нормативтік-құқықтық акт [Нормативтік құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 16 маусымдағы N 566 Заңы]

- O -

орталық орган – ҚР ҚПК көзделген тәртіппен мемлекет атынан шет мемлекеттің құзыретті органының немесе халықаралық сот мекемесінің

сұрау салуын (тапсырмасын, өтінішхатын) қарауға және оның орындалуын ұйымдастыру мақсатында шаралар қолдануға немесе құзыретті органның құқықтық көмек көрсету туралы сұрау салуын (тапсырмасын, өтінішхатын) шет мемлекетке жіберуге уәкілеттік берілген орган. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

оқ-дәрі (патрондар) - конструкциялық жағынан қарудың тиісті түрінен ату үшін және нысананы зақымдауға арналған құрылғылар немесе заттар (бұдан әрі - патрондар). [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

ордер – нақты қылмыстық істі жүргу үшін адвокаттың құзыретін растайтын және заң кеңесі немесе адвокаттық кеңсе беретін қатаң есеп беру құжаты. [Мазур Н. В. Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учеб. пос. - Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2006. - 144 с. С. 114]

онаша камера - толық және қатаң оқшаулау мақсатында қамауға алынған бір адамды ұстауға арналған арнайы бөлме. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық, қылмыстық-процестік заңнама мен құқық қорғау және арнаулы мемлекеттік органдар қызметін жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 12 шілдедегі № 180-VI ҚРЗ.]

оқиға болған жерді қарау - /1/ бұл оқиға болған жердің жағдайын, қылмыс іздерін, қылмыскер іздерін және басқа да белгілерді анықтауға, зерттеуге, тіркеуге бағытталған, сонымен қатар, іске қатысты басқа да дәлелдемелердің жиынтығымен тергеліп жатқан қылмыстың механизмі туралы қорытынды шығаруға мүмкіндік беретін алғашқы тергеу әрекеті. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы, 2003. -432 б. б. 107]

/2/ оқиғаны тергеу барысында іске маңызды оқиға болған кеңістікті және ол жердегі іздерді, материалдық объектілерді табу, тікелей зерттеу [Пралиева Г.К. Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы, 2004. – 384 б. б. 161.]

отбасылық жағдай - некеде болуы немес болмауы, бала-шағасының немесе де жанұясының басқа да мүшелерінің болуы немесе болмауына байланысты жағдайы. [Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексі.]

өкілдер – жәбірленушінің, азаматтық талапкердің, жекеше айыптаушының, азаматтық жауапкердің заңды мүдделерін заңның немесе келісімнің күшіне орай білдіруге уәкілеттік берілген адамдар. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

өтінішхат – тараптың немесе арыз иесінің қылмыстық процесті жүргізетін органға жолдаған, процестік әрекеттер жүргізу немесе процестік шешім қабылдау туралы өтінуі, ал кассациялық сатыда – заңды күшіне енген сот актісін кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы өтініш. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

өзін-өзі қорғау қаруы - тегіс ұзын ұңғылы, оның ішінде, жарақат салып әсер ететін патрондары бар атыс қаруы; жарақат салатын, газбен және сәулелі дыбыспен әсер ететін патрондары бар ұңғысыз атыс қаруы; газды қару - газ пистолеттері, револьверлер және олардың патрондары, оның ішінде жарақат салып әсер ететіндері, механикалық тозаңдатқыштар, аэрозолды және денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган қолдануға рұқсат еткен көзден жас ағызатын немесе тітіркендіргіш заттармен жарақталған басқа да құрылғылар. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

өнім – жұмыс немесе өндіріс нәтижесі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ. № 209-III Заңы, 1б.]

өндірістегі жазатайым оқиға - өзінің еңбек (қызмет) міндеттерін немесе жұмыс берушінің тапсырмаларын орындау кезінде қызметкердің жарақаттануы, денсаулығының кенеттен нашарлауы немесе улануы салдарынан оның еңбекке қабілеттілігінен уақытша немесе тұрақты айрылуына, кәсіби ауруға шалдығуына не өліміне әкеп соқтырған өндірістік фактордың әсері. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық

актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

өтініш - азаматтардың ішкі істер органдарына немесе олардың басшыларына және өзге де лауазымды адамдарына жолдаған, сол арқылы олардың құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуына байланысы жоқ субъективті құқықтары жүзеге асырылатын ресми түрдегі өтініші. [Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ.]

өнімді, қызметті идентификациялау – белгілі бір өнімді, қызметті ерекше белгілері бойынша тануды қамтамасыз ету процедурасы. [Қазақстан Республикасының 29 желтоқсан 2006 жылғы № 209-III «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы]

өлшеу – арнайы техникалық құралдардың көмегімен тәжірибе жасау арқылы физикалық өлшемнің мәнін табу. [Қазақстан Республикасының 29 желтоқсан 2006 жылғы № 209-III «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

өрт қауіпсіздігінің талаптарын бұзу - Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес белгіленген өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі нормаларды, ережелер мен нұсқауларды орындамау немесе тиісінше орындамау. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ1 бабы]

өрт – мемлекет пен қоғам мүдделеріне, адамдардың өміріне, денсаулығы мен мүлкіне зиян келтіретін, бақыланбайтын оттың жануы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

өкілдер - заңның немесе келісімнің күшіне орай жәбірленушінің, азаматтық талапкердің, азаматтық жауапкердің заңды мүдделерін білдіруге уәкілдік берілген адамдар. [Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ.]

өлшем құралы - өлшем жүргізуге арналған және нормаланған метрологиялық сипаттамалары бар техникалық құрал. [Қазақстан

Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

өтініштерді есепке алу кітабы – қылмыстар, оқиғалар туралы тіркелген өтініштер және хабарламалар туралы мәліметтерді және олар бойынша қабылданған іс жүргізу шешімдерін қамтитын қатаң есептілік құжаты. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы)]

өзін өзі айыптаудың иммунитеті – куә ретінде жауап беруші тұлғаның қылмысты жасағандығы бойынша өзін әшкерелейтін жауаптан бас тарту құқығы. [*Сейтжанов О.Т.* Свидетельский иммунитет в уголовном судопроизводстве Республики Казахстан: Учеб.пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им Б.Бейсенова, 2009. – 88 с. С.16]

өлшем бірлігін қамтамасыз ету жөніндегі нормативтік құжаттар - ережелер, нұсқаулар және өлшем бірлігін қамтамасыз ету жөніндегі жұмыстарды жүргізу талаптары мен тәртібін айқындайтын өзге де нормативтік және әдістемелік құжаттар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

- II -

прокуратура органының басшысы – өз құзыреті шегінде әрекет ететін Қазақстан Республикасының Бас Прокуроры, облыстардың прокурорлары мен оларға теңестірілген прокурорлар және олардың орынбасарлары, сондай-ақ аудандардың, қалалардың прокурорлары және оларға теңестірілген прокурорлар мен олардың орынбасарлары. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

процесс прокуроры – прокуратураның басшысы ҚР ҚПК сәйкес қылмыстық іс бойынша заңдардың қолданылуын қадағалауды жүктеген прокурор. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

процестік әрекеттер – ҚР ҚПК сәйкес қылмыстық сот ісін жүргізу барысында жүргізілетін әрекеттер. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

процестік келісім – қылмыстық процестің кез келген сатысында прокурор мен күдікті, айыпталушы немесе сотталушы немесе сотталған адам арасында осы Кодексте көзделген тәртіппен және негіздер бойынша жасалатын келісім. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

процестік шешімдер – қылмыстық процесті жүргізетін органдардың қылмыстық іс бойынша іс жүргізуді жүзеге асыруға байланысты шығарылған актілері. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

пошта-телеграфтық жөнелтімдерді алу және тұтқындау – қылмыстық іс бойынша мағлұматтарды жинауға бағытталған қылмыстық іс жүргізу іс-қимылдары. Хаттар, жеделхаттар, радиограммалар, бандерольдер, посылкалар мен басқа да почта-телеграф жөнелтілімдері іс үшін маңызы бар мәліметтерді, құжаттар мен заттарды қамтуы мүмкін деп пайымдауға жеткілікті негіз болған кезде олар тұтқындалуы мүмкін. Тергеуші почта-телеграф жөнелтілімдерін тұтқындау туралы прокурор санкция беретін қаулы шығарады. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. – Алматы, 2003. - 76 с. С. 51]

психикалық науқастың дәрменсіздігі - адам психикасының қатты бұзылуына, кемістігіне байланысты, сайып келгенде негізгі өмірлік қажеттерді өз бетімен қанағаттандыруға дәрменсіздік пайда болатын хал-жағдай. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.]

процессуалдық мәжбүрлеудің басқа шаралары – соның көмегі арқылы іс бойынша өндіріс жүргізу барысында заң тәртібі қамтамасыз етілетін шаралар, сондай-ақ бұл азаматтық талап, мүліктік айыпты өндіру және мүлікті тәркілеуге қатысты үкімнің орындалуына жағдай туғызады. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 261]

процессуалдық мәжбүрлеу шаралары – өкілеттіктері заңмен бекітілген сот өндірісін жүргізуші органдар және азаматтардың заңда белгіленген тәртіппен сезіктілерге, айыпталушыларға және қылмыстық процесстің басқа да қатысушыларына олардың қылмыстық істі шешуге және ойдағыдай тергеуге кедергі келтіретін құқыққа қарсы әрекеттерінің жолын кесу және жою,

қылмыстық сот өндірісінің басқа да міндеттерін орындау мақсатында қолданатын қылмыстық іс жүргізу заңында көзделген мәжбүрлеу сипатындағы құрал. [*Оспанов С.Д.* Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266с. С. 261]

психикалық науқасқа қорғаншылық - психикасының ауыруы немесе ақыл-есінің кемдігі салдарынан сот іс-әрекетке қабілетсіз деп таныған адамды қорғау нысаны. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.1 бабы]

пассивті қорғану құралдары — адамның өмір сүруге маңызды органдарын қорғау үшін арналған арнайы техникалық құрылғылар мен заттар. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. – Алматы, 2003. - 76 б. б. 65]

пневматтық қару – сұйық, қатты немесе қысылған газ энергиясының әсерінен көзделген нысананы зақымдайтын қару. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.]

психикалық науқасты қамқорлау – спирттік ішімдіктің немесе есірткі заттың асыра қолдануының салдарынан соттың шешімімен әрекет қабілеттілігі шектелген тұлғаны қорғау нысаны. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.]

пошталық жөнелтілімдер – тиісті тәртіппен буып-түйілген басылымдар, пошталық контейнерлер, хат корреспонденциялар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

прекурсорлар – есірткі және психотроптық заттарды өндіру, дайындау, өңдеу кезінде пайдаланылатын, Қазақстан Республикасының заңнамасына, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына, соның ішінде БҰҰ-ның Есірткі және психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы күрес туралы 1988 жылғы Конвенциясына сәйкес бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізіміне енгізілген. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық

заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы, 1 бап]

процесс - өнімнің өмірлік циклінің процестерін қоса алғанда, қандай да бір тапсырылған нәтижеге жету жөніндегі өзара байланысты және дәйекті іс-қимылдар (жұмыстар) жиынтығы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

психикалық әсер ету әдісі – тұлғаның еркінен тыс оның жасырған ақпаратының белгілі болуына жағдай жасайтын әсер. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы, 2004. – 384 с. С. 118.]

психиатриялық ұйым - психикасының бұзылуынан зардап шегуші адамдарға арнаулы медициналық жәрдем көрсететін көпқырлы ауруханалар құрамындағы психиатриялық және психоневрологиялық ауруханалар, психоневрологиялық диспансерлер, психиатриялық бөлімшелер. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.]

психиатриялық жағынан жақпаушылық - кәсіби қызметтің жекелеген түрлерін жүзеге асыруға кедергі жасайтын нақты психика бұзылуының тізбесі. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.]

психиатриялық көмек - психика бұзылуының алдын алу, азаматтардың психикалық денсаулығын тексеру, психика бұзылуының диагностикасы, психикасының бұзылуынан зардап шегуші адамдарды емдеу, күту, медициналық және әлеуметтік жағынан оналту. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.]

психиканың бұзылуы (ауру) - адамның ми жұмысының бұзылуына байланысты психикалық қызметінің бұзылуы. [Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.]

психикалық іздер – кейбір тергеулік әрекеттерді жүргізу мақсатында сұрау әдісімен анықталатын жеке дәлелдемелер (жауап алу, беттестіру, сот-психологиялық сараптама). [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы, 2004. – 384 с. С. 110.]

психотроптық заттар - Қазақстан Республикасының заңнамасына, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына, соның ішінде 1971 жылғы Психотроптық заттар туралы конвенцияға сәйкес бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізіміне енгізілген, шығу тегі синтетикалық немесе табиғи заттар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы, 1 бап]

пайдаланылмайтын әскери мүлік - қару-жарақтан алынған, тікелей мақсатына орай пайдалануға жарамсыз, есептен шығарылған, запаста сақтаудың кепілді мерзімі өткен, Қарулы Күштердегі, басқа да әскерлер мен әскери құралымдардағы басы артық және олар қолданбайтын мүлік. [Қазақстан Республикасының қорғанысы және Қарулы Күштері туралы Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 7 қаңтардағы N 29 Заңы]

- Р -

радиациялық авария - атом энергиясын қолдану объектісін қауіпсіз пайдалану шегінің бұзылып, бұл орайда адамдардың немесе қоршаған ортаның белгіленген нормалардан жоғары радиоактивті ластануына әкеп соғуы мүмкін немесе әкеп соққан радиоактивті өнімдердің және (немесе) иондаушы сәулелендірудің қалыпты пайдалану жобасында көзделген шектен асып кетуі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

радиациялық қауіпсіздік - белгіленген нормаларға сәйкес қызметшілерге, халыққа және қоршаған ортаға радиациялық әсерді шектейтін шаралар кешенімен қамтамасыз етілген радиациялық жағдайдың жай-күйі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б]

рақымшылық жасау - қылмыс жасаған тұлғаларды жазасынан толық немесе оның бір бөлігінен босату, я сол тұлғалардың сотпен тағайындалған жазасын неғұрлым жеңілірек түріне ауыстыру. [Понятия и категории современного уголовного процесса России: Специальный юридический словарь / Сост. *С.П. Сереброва*. - Н. Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2002. - 48 с. С.5]

республикалық іздестіру – Қазақстан Республикасының шегінде жасырынып жүрген әскери қызметшілерді анықтау және ұстау мақсатында іздестіруге бастама танытушы әскери полиция органы жүргізетін тергеу, іздестіру және жедел- іздестіру іс-шаралары кешені. [Анықтау, тергеу органдарынан және соттан жасырынып жүрген, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің әскери бөлімдері орналасқан жерді өз бетінше тастап кеткен әскери қызметшілерді іздестіруді ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің м.а. 2017 жылғы 23 тамыздағы № 473 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2017 жылғы 27 қыркүйекте № 15767 болып тіркелді]

рұқсат ету жүйесі – анықталған заттарды тасымалдауға, сақтауға ерекше режим қойылған мекемелердің ашылуы мен қызмет ету кезеңінде пайда болатын қатынастардың нормативті реттелу жүйесі. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 67]

регламент - қандай да бір мемлекеттік орган мен оның құрылымдық бөлімшелері қызметінің ішкі тәртібін реттейтін нормативтік құқықтық акт. [Құқықтық актілер туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V ҚРЗ.]

-С-

СДТБТ АЖ тұтынушы - нақты қызметті орындау үшін, өз құзыреті шеңберінде СДТБТ пайдаланатын лауазымды тұлға. «Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімі – Қазақстан Республикасының ҚПК 180-бабының бірінші бөлігінде аталған сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау себептері, олар бойынша қабылданған процестік шешімдері, жүргізілген әрекеттер, қылмыстық іс жүргізудің жылжуы, қылмыстық процестің арыз иелері мен қатысушылары туралы мәліметтер енетін автоматтандырылған деректер базасы, сондай-ақ, сотқа дейінгі тергеп-тексеру сатысындағы қылмыстық сот ісін электрондық форматта жүргізуді іске асырады. «Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту

туралы». [Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

сотқа дейінгі тергеп-тексеруді бастау себептері – арыз, кінәсін мойындап келу, хабар, ҚР ҚПК 181-184 баптарының талаптарына сәйкес рәсімделген, Қазақстан Республикасының ҚПК 180-бабының бірінші бөлігінде аталған қылмыстық құқық бұзушылық туралы баянат. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

сотқа дейінгі тергеп-тексерудің аяқталғаны туралы есеп – ол сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның жиналған нақты деректеріне негізделген сотқа дейінгі тергеп - тексеруді аяқтау туралы, айыптау актісін жасау және істі сотқа жіберу үшін істі прокурорға жіберу туралы қысқа тұжырымдары.

санкция - прокурордың, соттың сотқа дейінгі іс жүргізу барысында қылмыстық ізге түсу органы қабылдаған іс жүргізу шешімін бекіту актісі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

синтез - (грекше *senhesis* - қосылу, құру) – заттың бөліктерін ойша құру, оны тану. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. – Алматы, 2003. -432 с. С. 64]

сот қаулыларын кәнігі түрде орындамау - орындау қажеттілігі туралы тиісті түрде қайта хабарлаудан кейін оны себепсіз орындамау [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 1998 жылғы 14 мамыр № 1 «Қазақстан Республикасында сот билігі туралы заңдарды қолданудың кейбір мәселелері туралы» нормативтік қаулысының 7-тармағы]

сұрау, өтініш – қылмыстық іс жүргізудегі анықтау органына тергеушіге, прокурорға, сотқа іс жүргізуді аяқтау немесе шешім қабылдау жөнінде жасалған сұрау, өтініш. [Қ.О.Ташибаев Қылмыстық іс жүргізу терминдері мен егізіг ұғымдардың түсіндірме сөздігі. – Қарағанды, 1998 ж.]

суық қару - нысананы тікелей зақымдайтын құралы адамның бұлшық еті күшінің көмегімен қозғалысқа келтірілетін қару. [Жекелеген қару түрлерінің

айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 30 желтоқсандағы N 339 Заңы]

сот сарапшысы - сот, тергеуші, жауап алушы сот сараптамасын жүргізуді тапсырған істің нәтижесіне мүдделі емес, арнаулы ғылыми білім-білігі бар адам; [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.]

сот сараптамасы - шешілуі үшін маңызы бар жағдаяттарды белгілеу мақсатында, арнаулы ғылыми білім-білік негізінде жүргізілетін қылмыстық, азаматтық немесе әкімшілік істердің материалдарын зерттеу; [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.]

сот сараптамасы органдары – заңда белгіленген тәртіппен сот - сараптама қызметін жүзеге асыратын мемлекеттік органдар. [Қазақстан Республикасындағы Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 20 қаңтардағы № 240-IV «Сот-сараптама қызметі туралы» Заңының 1 бабы]

сот сарапшысының қорытындысы - Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген тәртіппен ресімделген, сот сараптамасын тағайындаған адам не азаматтық процестің тарабы сот сарапшысының алдына қойған мәселелер бойынша негізделген қорытындылар [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.ның 1-бабы]

сарапшының қорытындысы - Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс жүргізу кодексінің талаптарына сәйкес ресімделген, сот-сараптамалық зерттеудің барысы мен нәтижелерін көрсететін құжат. Сарапшының ауызша түсініктемесі ол бұрын берген қорытындыны түсіндіруі бөлігінде ғана дәлел болып табылады. Сарапшының қорытындысы қылмыстық процесті жүргізуші орган үшін міндетті болып табылмайды, алайда оның қорытындымен келіспеушілігі дәлелді болуы тиіс. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

сұраным - /1/ мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың құқықтық статистикалық ақпарат беру туралы жазбаша өтініші [Құқықтық статистикалық ақпаратты қамтамасыз ету жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2019 жылғы 15 сәуірдегі № 25 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2019 жылғы 19 сәуірде № 18554 болып тіркелді.]

- /2/ жеке немесе қоғамдық сипаттағы мүдделі мәселелер бойынша жауап алуға азаматтардың мүдделілігін білдіретін өтініш. [Ішкі

істер органдарының азаматтық және қызметтік қару айналымы саласындағы бақылау жөніндегі бөлімшелерінің қызметін ұйымдастыру туралы нұсқаулықты бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2016 жылғы 29 наурыздағы № 313 бұйрығы.]

стратегия – мақсат бағытын тандаудағы тиімді жол. [Г.К.Пралиева Юридическая психология: Учебное пособие. Жеті жарғы,2004. – 384с.С.150]

стратегиялық объект - іске асырылуы табиғи ресурстарды барлау, өндіру, тасымалдау, қайта өңдеу, пайдалану, республикалық маңызы бар инфрақұрылым, республикалық маңызы бар аэроғарыштық және әскери кешендер, байланыс, энергетика саласындағы қызметпен тікелей байланысты сараптама объектісі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

себеп – қылмыскер тұлғасының қоғамға қауіпті бағытталған әрекетіне сыртқы жағдайлардың әсер етуі. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 с. С. 101]

сыбайлас жемқорлық - мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың, сондай-ақ соларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттігін және соған байланысты мүмкіндіктерін пайдалана отырып не мүліктік пайда алу үшін олардың өз өкілеттіктерін өзгеше пайдалануы, жеке өзі немесе делдалдар арқылы заңда көзделмеген мүліктік игіліктер мен артықшылықтар алуы, сол сияқты бұл адамдарға жеке және заңды тұлғалардың аталған игіліктер мен артықшылықтарды құқыққа қарсы беруі арқылы оларды сатып алуы. [Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ.]

сыбайлас жемқорлықпен байланысты қылмыстардың субъектілері болып – мемлекеттік органдары, жергілікті басқару органдарының, қарулы күштерінің және басқа да әскери құрылымдарының лауазымды тұлғалары, сонымен қатар жауапты мемлекеттік қызметтік тұлғалар. Сыбайлас жемқорлықпен байланысты қылмыстардың субъектілері болып қатарына аталмыш лауазымды тұлғаларды сатып алу мақсатында оларға мүліктік сыйлармен басқа да құнды сыйлықтарды заңсыз тұрғыда ұсынатын жеке тұлғалар да жатады. Соттар жоғарыда аталған тұлғаларды өз мүддесі үшін әрекет жасату мақсатында оларға мүліктік игіліктер мен артықшылықтарды құқыққа қайшы беретін жеке тұлғалардың да сыбайлас жемқорлыққа байланысты қылмыстар субъектілерінің қатарына жататынын ескергендері жөн. [Кейбір сыбайлас жемқорлық қылмыстарды қарау практикасы туралы

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 8 нормативтік қаулысы]

сот – сот билігі органы, Қазақстан Республикасының сот жүйесіне кіретін, істі алқалы түрде немесе жеке-дара қарайтын, кез келген заңды түрде құрылған сот. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

сотқа дейінгі іс жүргізу – қылмыстық істі сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталғаннан бастап оны прокурор мәні бойынша қарау не іс бойынша іс жүргізуді тоқтату үшін сотқа жібергенге дейін іс бойынша іс жүргізу, сондай-ақ жекеше айыптаушының және қорғаушы тараптың қылмыстық іс бойынша материалдар дайындауы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

сотқа дейінгі тергеп-тексерудің аяқталғаны туралы есеп – сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның жиналған нақты деректерге негізделген, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді аяқтау және айыптау актісін жасау және істі сотқа жіберу үшін істі прокурорға жіберу туралы қысқа тұжырымдары. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ]

судья – сот билігін жүргізуші; осы лауазымға заңда белгіленген тәртіппен тағайындалған немесе сайланған кәсіби судья (соттың төрағасы, сот алқасының төрағасы, тиісті соттың судьясы). [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

сұрау салушы тарап – құзыретті органы сұрау салумен (тапсырмамен, өтінішхатпен) өтініш жасайтын мемлекет немесе халықаралық сот мекемесі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

сұрау салынатын тарап – құзыретті органына сұрау салу (тапсырма, өтінішхат) жолданатын мемлекет. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

сот сараптамасы - шешілуі үшін маңызы бар жағдаяттарды белгілеу мақсатында, арнаулы ғылыми білім-білік негізінде жүргізілетін қылмыстық, азаматтық немесе әкімшілік істерді материалдарын зерттеу. [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.]

сот-сараптама қызметі - арнаулы ғылыми білім-білік негізінде қылмыстық, азаматтық және әкімшілік процестіс не аралық сотта, терелікте іс қараудың қатысушысы болып табылатын адамдардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету мақсатында сот сараптамасын ұйымдастыру мен жүргізу жөніндегі қызмет. [Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ.]

сыбайлас жемқорлыққа байланысты құқықбұзушылық (сыбайлас жемқорлықтық құқықбұзушылық) – заңмен анықталған тәртіптік, әкімшіліктік, қылмыстық жауаптылықты тудыратын жемқорлықпен байланысты немесе жемқорлыққа жағдай туғызатын әрекет. [Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ., 2 бап]

сот сарапшысы - сот, тергеуші, жауап алушы сот сараптамасын жіргізуді тапсырған істіс нтіжесіне мідделі емес, арнаулы сылыми білім-білігі бар адам. [Сот сараптамасы туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 12 қарашадағы N 188 Заңы 1 бабы]

сыбайлас жемқорлыққа байланысты қылмыстар – лауазымды тұлғаның пайдакүнемдік мақсатта басқа адамның мүддесі үшін өз қызметін пайдаланып оған оңтайлы жағдай туғызатын қылмыстық жаза қатерімен тыйым салынған әрекет. Сыбайлас жемқорлыққа байланысты қылмыстарды басқа қылмыстардан оның субъектісіне қатысты айыру қажет. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы, 2п]

- Т -

тараптар – сот талқылауында жарыспалылық және тең құқылық негізінде айыптауды (қылмыстық қудалауды) және айыптаудан қорғауды жүзеге асыратын органдар мен тұлғалар. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

тәртіптік теріс қылық – қызметкердің өзіне жүктелген міндеттерді құқыққа қайшы, кінәлі атқармауы немесе тиісінше атқармауы, лауазымдық өкілеттіктерін асыра пайдалануы, қызметтік және еңбек тәртібін бұзуы, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс кодексін (Мемлекеттік қызметшілердің қызмет әдебі қағидаларын) не ар-намыс кодекстерін (құқық қорғау органдарында қолданыстағы қызмет әдебі

қағидаларын) бұзуы, сол сияқты құқық қорғау қызметінде болуға байланысты белгіленген шектеулерді сақтамауы. [Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңы].

тергеулік – осы қылмыстық құқық бұзушылықты тергеп-тексеруді қандай да бір қылмыстық қудалау органының құзыретіне жатқызатын, осы Кодексте белгіленген белгілердің жиынтығы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

тергеу судьясы – сотқа дейінгі іс жүргізу барысында осы Кодексте көзделген өкілеттіктерді жүзеге асыратын бірінші сатыдағы сот судьясы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

төрағалық етуші – қылмыстық істі алқалы түрде қарау кезінде төрағалық ететін не істі жеке-дара қарайтын судья. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

тұрғынжай – бір немесе бірнеше адамның уақытша немесе тұрақты тұруына арналған үй-жай немесе құрылыс, оның ішінде: меншікті немесе жалға алынған пәтер, үй, саяжай үйі, мейманхана нөмірі, каюта, купе; көппәтерлі тұрғын үйді қоспағанда, оларға тікелей жалғасатын верандалар, террасалар, галереялар, балкондар, мансардалық құрылыстар, тұрғын құрылысының жертелесі және шатыры, сондай-ақ өзен немесе теңіз кемесі және басқалар. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

туыстар – арғы атасы бір, үлкен атасы мен үлкен әжесіне дейін туыстық байланыстағы адамдар. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

түнгі уақыт – жергілікті уақыт бойынша сағат жиырма екіден алтыға дейінгі уақыт аралығы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

табиғи сипаттағы төтенше жағдайлар - дүлей зілзала (жер сілкінісі, сел, көшкін, су тасқыны және басқалар), табиғи өрт, індеттер мен малдың жұқпалы аурулары, ауылшаруашылық өсімдіктерінің және ормандардың кеселдері мен зиянкестері арқылы зақымдануын туғызған төтенше жағдайлар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне

агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

талдау - (грек тілінде *analysis* – бөлшектелу) - зерттелуші заттың құрамдас бөліктерге ойша бөлшектенуін, кейін олардың әрбірі бөлшектенген бүтіннің бір бөлігі ретінде жеке зерттелуін қамтитын тұжырымдық тәсіл, зерттеу әдісі. Соңында, талдау барысында бөлшектеніп шығарылған бөліктер басқа тұжырымдық тәсілдің – іріктеудің (синтездің) көмегімен бір бүтінге, жалпыланған түсінікке жиылып қосылады. [Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы, 2003. -432 с. С. 64]

тасымалдаушы – Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне сәйкес берілген, анықталған талаптарға сәйкес жолаушылар мен жүктерді өзінің жеке меншігіндегі немесе заңды басқа да иелігіндегі көлігімен ақылы, не болмаса жалдамалы негізде тасымалдауға рұқсат қағазы бар заңды немесе жеке тұлға. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ. № 209-III Заңы]

тәуекел – қоршаған ортаға, жануарларға және адамның өмірі мен денсаулығына зиян келтіру қауіпі [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы]

теміржол көлігінің қорғалатын аумақтары – теміржол көлігінің қауіпсіз тасымалдауы, сақталуы үшін, теміржол объектілерінің, құралдарының тұрақтылығы мен бекемділігі үшін қажет болып табылатын жер учаскелері. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ. № 209-III Заңы]

туыстар - үлкен атасы мен үлкен әжесіне дейін ортақ ата-бабалары бар туыстық байланыстағы адамдар. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

тексеру жүргізу - авиациялық оқиғаларды болдырмау мақсатында оқиға себебін анықтау мен қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі ұсынымдарды

қоса алғанда, ақпарат жинау мен талдауды, қорытындылар әзірлеуді қамтитын процесс. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.. № 209-III Заңы, 1б.]

төтенше жағдай аймағы - төтенше жағдай туындаған белгілі бір аумақ. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

тез бүлінетін жүк – тасымалдаудың ерекше шарттарын қажет ететін шетеулі сақтау мерзімі бар жүк. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗ.]

тергеуші – қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді өз құзыреті шегінде жүзеге асыруға уәкілетті лауазымды адам: ішкі істер органдарының тергеушісі, ұлттық қауіпсіздік органдарының тергеушісі, сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметтің тергеушісі және экономикалық тергеу қызметінің тергеушісі, сондай-ақ ҚР ҚПК көзделген жағдайларда – прокурор. Тергеуші өз қаулысымен істі өзінің іс жүргізуіне қабылдап, ол бойынша алдын ала тергеуді жүзеге асыруға және ҚР ҚПК көзделген барлық тергеу әрекеттерін орындауға құқылы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р. 60 б.]

темір жолдар - жылжымалы құрамның жүруі іске асырылатын жылжымайтын мүлік объектілері (тар және кең табан магистральдық, станциялық, кірме жолдар). [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

тергеу әрекеттері – дәлелдемелерді жинау мен тексеру бойынша тергеушінің заңмен көзделген іс жүргізулік әрекеттері. [*Пралиева Г.К.* Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы, 2004. – 384 с. С. 161]

тергеу изоляторы – қамау ретінде бұлтартпау шарасы таңдалған сезіктілер мен айыпталушыларды орналастыру үшін арналған арнайы мекеме. [Қылмыс жасағанға сезікті мен айыпталушыларды күзетпен ұстаудың тәртібі мен шарттары туралы ҚР 30 наурыз 1999 жыл N 353-1 Заңы, 2 бап]

теңіздегі қарсылық - кеме жүзіп бара жатқан немесе тұрған кезеңде орын алған оқиға туралы кеме капитанының дәлелдемелерді қамтамасыз ету мақсатында кеме иесіне мүлкілік талаптар қоюға негіздеме бола алатын мәлімдемесі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы № 184-VI ҚРЗІ бабы]

тасымалдаушы - ақыға немесе жалданып жолаушыларды, теңдеме жүкті, жүктерді және почта жөнелтілімдерін тасымалдау жөнінде қызмет көрсететін әрі осыған белгіленген тәртіппен берілген лицензиясы немесе рұқсаты бар, меншік құқығымен немесе өзге де заңды негіздерде көлік құралдарын иеленуші жеке немесе заңды тұлға. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

трассология – қылмыс механизімін көрсететін әр түрлі іздердің пайда болу заңдылықтарын оқып үйренетін және қылмысты әшкерлеу мақсатында іздерді жинап, зерттеудегі әдіс-құралдарды жетілдіретін криминалистикалық техниканың саласын айтамыз. [Ж.Қ. Жәкішев Криминалистика: Оқулық. – Алматы, 2006. – 520б.-Б.89]

тексеру /қарау/ жүргізілетін тұлға – қылмыс ізін, не өзге материалдық объектілерді анықтау, сондай-ақ іс үшін маңызы бар жағдайлардың болуын шамалауға байланысты, зерттеуге, өкілетті тұлғамен өз еркімен немесе мәжбүрлеп тап болған кез келген тірі жеке тұлға. [Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Оқу құралы. — Қарағанды: ҚР ІІМ Б. Бейсенов ат. ҚарЗИ, 2009. – 45 б., б. 3]

тексеру /қарау/ – қылмыс ізін, қылмыстық іс үшін маңызы бар объектілерді, олардың белгілерін, қасиеттерін, жағдайын және өзара орналасуларын, ғылыми техникалық құралдар мен сезім органдарының көмегімен анықтауға және зерттеуге бағытталған өкілетті тұлғаның танылатын әрекеті. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Оқу құралы. — Қарағанды: ҚР ІІМ Б. Бейсенов ат. ҚарЗИ, 2009. – 45 б., б. 3]

- /2/ өкілетті тұлғаның объектін қауіпсіз қолдануға бағытталған және сол объектін заң талаптарына сәйкестігін тексеру. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өлшем бірлігін қамтамасыз ету және стандарттау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 қазандағы №

тірі адамға тексеру /қарау/ жүргізу – тергеулік тексеру түрлерінің бірі болып табылатын, адам оның объектісі болатын, қылмыс ізін, өзге материалдық объектілерді анықтау, сондай-ақ іс үшін маңызы бар жағдайларды айқындау тергеу әрекеті. [Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Оқу құралы. — Қарағанды: ҚР ПМ Б. Бейсенов ат. ҚарЗИ, 2009. – 45 б., б. 3]

тұлғаның өз әрекеттерінің (әрекетсіздіктерінің) нақты сипатын түсінуге қабілетсіздігі – тұлғада өзі жасаған әрекеттің нақты жағдайын түсіну қабілетінің болмауы, оның жасалған әрекет пен келтірілген зардаптың арасындағы себепті байланысты түсінбеуі. Интеллектуалдық белгінің басты негізгі мазмұны – тұлғаның жасалған әрекеттің әлеуметтік мағынасын, оның қоғамға қауіпті сипатын түсіну қабілетсіздігінен тұрады. [*Нуржаубаева К.И.* Соблюдение законности и организация прокурорского надзора при возбуждении дела, отказе в нем и прекращении производства по уголовному делу (методическое пособие). - Алматы, 2002. -120с. С. 47]

техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар - өнеркәсіп, көлік авариялары және басқа да авариялар, өрт (жарылыс), күшті әсер ететін улы, радиоактивті және биологиялық жағынан қауіпті заттарды тарататын (тарату қауіпі бар) авария, үйлер мен ғимараттардың кенеттен қирауы, бөгендердің бұзылуы, тіршілікті қамтамасыз ететін электр-энергетика және коммуникация жүйелеріндегі, тазарту құрылыстарындағы авария туғызған төтенше жағдайлар. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

теңізді ластау - адамдардың денсаулығына, теңіздің биологиялық ресурстарына және теңіздің экожүйесіне зиян келтіретін не зиян келтіруге қабілетті, теңізде немесе оның жағалауында жұмысты жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғаларға кедергілер жасайтын немесе зиян не залал келтіретін немесе келтіруге қабілетті материалдардың, заттардың, энергияның, шудың, тербелістердің теңіз аясына келіп түсуі, сондай-ақ сәулелер мен өрістердің алуан үлгілерінің пайда болуы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.1-бабы]

уәкілетті орган – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті және оның аумақтық органдары. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

уақытша ұстау изоляторы – қылмыс жасады деген күдік бойынша ұсталғандарды қамауда ұстауға арналған арнайы мекеме. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы]

уытты зат - тірі организмдерге әсер ету кезінде олардың өліміне әкеп соқтыруға бейім және мынадай сипаттамасы бар заттар: асқазанға енгізілген кезде бір килограмм салмаққа қоса алғанда 15-тен 200 миллиграмға дейін келетін өлтіретін орташа доза; теріге енгізген кезде бір килограмм салмаққа қоса алғанда 50-ден 400 миллиграмға дейін келетін өлтіретін орташа доза; ауадағы өлтіретін орташа шоғырлануы бір литрге қоса алғанда 0,5-тен 2 миллиграмға дейін келетін мөлшердегі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

- **Ұ** -

ұрлық — бұл бөтен мүлікті жасырын ұрлау. Ұрлау жасырын болып табылатыны туралы сұрақты шешуде кінәлі тұлғаның оқиғаны өзі қалай қабылдап-түсінгенін қарастыру қажет. Егер кінәлі тұлға өз әрекетін айналасындағылардан жасырын деп санаса, онда тіпті меншік иесі немесе басқа адам оның әрекетін сырттай бақылап тұрған болса да, жымқыру ұрлық деп саралануы қажет. Егер де жоғарыда көрсетілген тұлғалардың қайсыбірі мүлікті иемдену оқиғасын көрсе, алайда оның қылмыстық сипатын түсінбеген болса, жымқыру ұрлық болып саналады. Егер жымқыру кінәлі тұлғаның туысы, жолдасы немесе басқа да жеке сипаттағы қарым-қатынаста болып табылатын адамдардың қатысуымен жасалса, яғни ол аталған тұлғалар оның әрекетін айтып қояды немесе оған кедергі келтірмейді деп есептесе, онда мұндай жағдайда әрекет ұрлық деп саралануы тиіс. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен

толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы].

ұрыс қимылдары - әскери бөлімдердің, құрамалар мен бөлімшелердің тиісті әскери басқару органдарының басқаруымен жауынгерлік міндеттерді орындау кезіндегі ұйымдасқан іс-қимылдары. [Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 7 қаңтардағы № 29 «Қазақстан Республикасының қорғанысы және Қарулы Күштері туралы» Заңының 1-бабы]

ұсыныс –алдына қойған міндеттерін шешу жолдары мен әдістерін ұсыну, жұмыстарын жетілдіру мақсатында ішкі істер органдарының назарын аудару үшін берілетін арыз түрі. [Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ.]

ұрлық заты – кінәлі тұлғаның меншігіндегі бөтеннің мүлкі. Ұрланған иесінің өзінде немесе сеніп тапсырылған басқа да тұлғаның меншігінде болуы мүмкін. Тауып алған немесе байқаусызда иеленген тұлғадағы мүлік ұрлыққа жатпайды. [Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы]

ұйымдасқан қылмыс - /1/ әдетте, кәсіби негізде жүзеге асырылатын, құқық қорғау органдары тарапынан жасалатын бақылаудан, соның ішінде сыбайлас жемқорлықтың көмегі арқылы қорғалатын, тұрақтылығы және басқарушылығымен сипатталатын қылмыстық әрекеттің түрі. Қылмыстың осы түрі ұйымдасқан қылмыстық топтармен немесе бірлестіктермен жасалады. [Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. – Алматы, 2003. - 76 с. С. 63]

- /2/ қоғамдық санаға теріс ықпал жасайтын, заңдылық пен құқық тәртібін әлсірету арқылы мемлекеттік басқару органдары жүйесінің дұрыс жұмыс істеуін бұзатын, өздеріне тиесілі өзара байланыстылығы мен тәуелділігі, қатаң тәртібі бар ұйымдасқан және тұрақты қылмыстық топтардың немесе бірлестіктердің жоғары деңгейдегі әрекеттері. [Токсанбаев А.Б. Интерпол и международный терроризм: проблемы, тенденции развития и противодействие: Монография. -Алматы, 2004. - 304 с. С.84.]

ұйымдық-штаттық іс-шаралар – құқық қорғау органының, құқық қорғау органы аумақтық немесе оған теңестірілген мамандандырылған бөлімшесінің, құқық қорғау органы мекемесінің, ведомствосының штаттары мен құрылымын қалыптастыру жөніндегі шаралар кешені (құқық қорғау органын құру, қайта ұйымдастыру, тарату, оның қызметкерлерінің санын

немесе штатын ұлғайту және қысқарту). [Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңы.]

-Ү-

үкім – айыпталушының кінәлілігі немесе кінәсіздігі және оған жаза қолдану немесе қолданбау туралы мәселе бойынша бірінші, апелляциялық сатыдағы сот шығарған сот шешімі. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

үй-жай - адамдарды немесе материалдық құндылықтарды орналастыруға арналған тұрақты да, уақытша да, стационарлық та, жылжымалы да құрылыс немесе ғимарат, соның ішінде: бір немесе бірнеше адамның уақытша немесе тұрақты тұруына арналған үй-жай, оның ішінде: меншікті немесе жалға алынған пәтер, үй, саяжай үйі, мейманхана нөмірі, каюта, көп пәтерлі үйлерді қоспағанда, оларға тікелей жалғасатын тұрғын үйлердің верандалары, террасалары, галереялары, балкондары, жертөлесі және шатыры, сондай-ақ өзен немесе теңіз кемесі. [1) Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы; 2) Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

- X -

хаттама - қылмыстық процесті жүргізетін орган жасайтын процестік әрекет тіркелетін процестік құжат. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

хаттамалар – қылмыстық немесе азаматтық істерді соттық талқылау барысында сотпен, іс жүргізулік әрекет жасаушы тергеушімен, анықтаушымен немесе басқа да құзыретті тұлғамен жүзеге асырылатын іс жүргізулік әрекеттердің нәтижелерін жазбаша белгілеу нысанымен орындалатын заңмен анықталған іс жүргізулік құжат. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: ЮРИСТ, 2003. - 76 с. С. 67]

халықаралық іздестіру – Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Интерпол Ұлттық Орталық Бюросы (бұдан әрі – Интерпол Ұлттық Орталық Бюросы) арқылы жүзеге асырылатын халықаралық құқық нормаларына сәйкес, сондай-ақ Интерпол – Халықаралық қылмыстық полиция ұйымына мүшелердің аумағындағы ұлттық нормативтік құқықтық актілерге сәйкес жүргізілетін іздестірудегі әскери қызметшілерді табуға бағытталған жедел-іздестіру және ақпараттық-анықтамалық іс-шаралар кешені. [Анықтау, тергеу органдарынан және соттан жасырынып жүрген, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің әскери бөлімдері орналасқан жерді өз бетінше тастап кеткен әскери қызметшілерді іздестіруді ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің м.а. 2017 жылғы 23 тамыздағы № 473 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2017 жылғы 27 қыркүйекте № 15767 болып тіркелді].

хабар-ошарсыз кеткен адам (хабар-ошарсыз жоғалған адам) – кенеттен, қандай да бір себепсіз жоғалып кеткен, орналасқан жері белгісіз және оған қатысты оны іздеу туралы арыздар, хабарлар немесе рапорттар келіп түскен адам. [«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.)]

- Ф -

фельдъегерлік байланыс - мемлекеттік органдардың хат-хабарларын, соның ішінде мемлекеттік құпиялар болып табылатын мәліметтерді қабылдауды, сақтауды, тасымалдауды және жеткізуді қамтамасыз ететін үкіметтік курьерлік байланыстың түрі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

- Ш -

шағым - азаматтар құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуы, өтініштер бойынша қабылданған шешімдердің орындалмауы, ішкі істер органдарының басшы құрамы адамдарының және өзге де лауазымды адамдардың заңсыз әрекеттері туралы өтініш. [Ішкі істер органдарының азаматтық және қызметтік қару айналымы саласындағы бақылау жөніндегі бөлімшелерінің қызметін ұйымдастыру туралы нұсқаулықты бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2016 жылғы 29 наурыздағы № 313 бұйрығы. бұйрығының 6-тармағы]

шама бірлігінің эталоны - техникалық реттеу және метрология жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган белгілеген тәртіппен бекітілген, мөлшерін осы шаманың басқа өлшем құралдарына беру мақсатында, шама бірлігін (шама бірлігінің еселік не үлестік мәндерін) жаңғыртуға және (немесе) сақтауға арналған өлшем құралы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

шектеу іс-шаралары - жануарлар ауруының таралуына жол бермеу және індет ошағы мен қолайсыз пунктте ветеринариялық-санитариялық қолайлы жағдайға қол жеткізу мақсатында шаруашылық байланыстарды ішінара шектеуге және мемлекеттік ветеринариялық қадағалау бақылайтын жүктердің орнын ауыстыруды тоқтата тұруға бағытталған ветеринариялық, әкімшілік-шаруашылық іс-шаралар жүйесін көздейтін құқықтық режим. [Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 29 желтоқсандағы N 209 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне техникалық реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңының 1 бабы]

- Ы -

ытқұмарлық - есірткі және психотроптық заттардың әсеріне ұқсас психикалық елірме әсер туғызатын және республикалық заңнамалық актілер мен халықаралық конвенциялардың тізімдеріне енбейтін дәрілік препараттар мен табиғаты әртүрлі дәрілік емес заттарды шектен тыс пайдалану. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 шілдедегі № 227-V ҚРЗы]

- І -

іздестіру шаралары (іс-шаралары) – анықтау органының қылмыстық процесті жүргізетін органнан жасырынып жүрген және (немесе) қылмыстық жауаптылықтан жалтарып жүрген адамдардың, хабарсыз кеткен адамдардың, іс үшін маңызы бар нәрселер мен құжаттардың тұрған жерін анықтауға, сондай-ақ қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдарды анықтауға бағытталған, қылмыстық процесті жүргізетін органның тапсырмасы бойынша орындалатын әрекеттері. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық

процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

іске маңызы бар жағдайлар – қылмыстық іс жүргізудің міндеттерін шешуге мүмкіндік туғызатын зерттеулер қорытындылары (мысалы, жағымсыз жағдайлар: объектіні сипаттайтын және олардың ары қарай теңестіруге мүмкіндік туғызатын белгілер). [*Ширинских Д.А., Турганов А.О.* Производство осмотра живого лица в уголовном процессе Республики Казахстан. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Учебное пособие. — Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2009. – 45 с., С. 3]

іс жүргізулік мерзім (құқықтық мәні) – заңмен анықталған қандай да бір әрекеттердің, шешімдердің қылмыстық іс жүргізу барысында қабылданатын уақыттың белгілі бір кезеңі. ҚІЖК екі түрлі мерзімді анықтайды. Біріншісі, заңмен анықталған мерзімдер, ал екіншісі, лауазымды тұлғалардың қойған мерзімдері. [См.: Уголовный процесс: Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Под ред. В.П. Божьева. 3-е изд., испр. и доп. - М. 2002. 704 с., с. 275]

іздеу жариялау – анықтау, тергеу, жедел іздестіру органдарының, бостандықтарын шектеу мекемелерінің тергеуден, соттан немес жазасын өтеуден бойтасалаған сезіктілер мен айыпталушыларды табуға байланысты қызметі. [*Григорьев В.И.* Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы, 2003. - 76 с. С. 67]

іздеуді есепке алу – анықтаудан, тергеуден, соттан және жазасын өтеуден жалтарғандарды, хабар-ошарсыз кеткендерді, жеке басы анықталмаған мәйіттерді, денсаулық жағдайына немесе жас ерекшелігіне байланысты өзі туралы мәліметті хабарлай алмайтын белгісіз аурулар және балаларды есепке алу. [Қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған, қылмыстық жауаптылыққа тартылатын адамдардың, қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін қылмыстық жауаптылыққа тартылған адамдардың арнайы есебін, ұстап алынған, күзетпен ұсталатын және сотталған адамдардың дактилоскопиялық арнайы есебін жүргізу және пайдалану қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2018 жылғы 27 ақпандағы № 29 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2018 жылғы 28 наурызда № 16667 болып тіркелді]

- Э -

экстрадициялық қамақ – шет мемлекеттің құзыретті органының адамды күзетпен қамау туралы шешімін орындау бойынша соттың іздестірілудегі адамға қатысты оны шет мемлекетке ұстап беру (экстрадициялау)

мақсатында қолданатын қамтамасыз ету шарасы. [Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі №231-V ҚРЗ. 25.05.2020 ж. өзгерістер мен толық-р.]

экстремизмді қаржыландыру - жеке және (немесе) заңды тұлғаларды, жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестігін экстремистік мақсаттарда, соның ішінде оларға қаржылай қаражат, жылжымайтын мүлік, оқу, полиграфиялық және материалдық-техникалық база, телефон, факсимилді және басқа да байланыс түрлерін, ақпараттық қызмет көрсету, сондай-ақ өзге де материалдық-техникалық құралдар беру жолымен қаржыландыру. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ].

экологиялық қауіпсіздік - жеке адамның, қоғамның өмірлік маңызды мүдделері мен құқықтарын қоршаған ортаға антропогендік және табиғи ықпал ету нәтижесінде туындайтын қатерден қорғалуының жай-күйі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

экологиялық қауіп - антропогендік және табиғи ықпалдар әсерінің, соның ішінде дүлей зілзалаларды қоса алғанда, зілзалалар мен апаттар себептерінен қоршаған ортаның жай-күйі бұзылуының, өзгеруінің болуымен немесе ықтималдығымен сипатталатын және осыған байланысты жеке адам мен қоғамның өмірлік маңызы бар мүдделеріне қауіп төндіретін жағдай. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

экстремизм - жеке және (немесе) заңды тұлғаның, жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестігінің белгіленген тәртіппен экстремистік деп танылған ұйымдардың атынан іс-әрекеттер ұйымдастыруы және (немесе) жасауы; жеке және (немесе) заңды тұлғаның, жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестігінің мынадай экстремистік мақсаттарды: Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күшпен өзгертуді, егемендігін, оның аумағының тұтастығын, қол сұғылмауын және бөлінбеуін бұзуды, мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігі мен қорғаныс қабілетіне нұқсан келтіруді, өкіметті күшпен басып алуды немесе өкіметті күшпен ұстап тұруды, заңсыз әскерилендірілген құралымдарды құруды, оған басшылық жасауды және қатысуды, қарулы бүлік ұйымдастыруды және оған қатысуды,

әлеуметтік, тектік-топтық алауыздықты қоздыруды (саяси экстремизмді); нәсілдік, ұлттық және рулық алауыздықты, соның ішінде зорлық-зомбылықпен немесе зорлық-зомбылыққа шақырумен байланысты алауыздықты қоздыруды (ұлттық экстремизмді); діни өшпенділікті немесе алауыздықты, соның ішінде зорлық-зомбылықпен немесе зорлық-зомбылыққа шақырумен байланысты алауыздықты қоздыруды, сондай-ақ азаматтардың қауіпсіздігіне, өміріне, денсаулығына, имандылығына немесе құқықтары мен бостандықтарына қатер төндіретін кез келген діни практиканы қолдануды (діни экстремизмді) көздейтін іс-әрекет ұйымдастыруы және (немесе) жасауы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ]

экстремистік ұйым - экстремизмді жүзеге асыратын және сот экстремистік деп таныған заңды тұлға, жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестігі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ]

экстремистік іс-әрекеттер - экстремистік мақсаттағы іс-әрекеттер жасауға шақыратын жария үндеулерді, экстремистік ұйымдардың нышандарын насихаттауды, үгіттеуді және көпшілікке көрсетуді қоса алғанда, осындай іс-әрекеттерді тікелей іске асыру. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ]

экстремистік материалдар - экстремистік іс-әрекеттерді жүзеге асыруға шақыратын не оларды жасау қажеттігін негіздейтін немесе ақтайтын, жария етуге немесе таратуға арналған кез келген құжат не өзге де жеткізушілердегі ақпарат. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ].

электрлі қару - қолданылуы электр разрядының күшіне негізделіп арнайы бейімделген тетік. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.]

электрондық цифрлық қолтаңба – электрондық цифрлық қолтаңба құралдарымен жасалған және электрондық құжаттың дұрыстығын, оның тиесілігін және мазмұнының өзгермейтіндігін растайтын электрондық цифрлық нышандар терімі. [Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 7 қаңтар N 370-II Заңы]

экстремистік іс-әрекеттер ұйымдастыру - экстремистік іс-әрекеттерге басшылық ету, экстремизмді қаржыландыру, экстремистік мақсатта адамдарды тарту, құралдар мен қарулар жасау және алу, сондай-ақ жеке және (немесе) заңды тұлғалардың, жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестіктерінің экстремизмді жүзеге асыру үшін жағдай жасауға бағытталған басқа да іс-әрекеттері. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ]

экстремизмнің алдын алу - экстремизмнен сақтандыруға бағытталған құқықтық, ұйымдастырушылық, тәрбиелік, насихаттық және өзге де шаралар жүйесі. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 3 қарашадағы № 244-V ҚРЗ]

экономикалық қылмыстармен күресте заңдардың қолданылуын қадағалаудың негізгі міндеттері – кәсіпкерлік қызметке бөгет жасайтын жемқор мемлекеттік қызметкерлерді анықтауды, заңсыз әрекеттердің салдарынан келтірілген зиянды өтеуді қылмысты қудалау органдарымен қамтамасыз ету. [Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласындағы кейбір бұйрықтарының күші жойылды деп тану туралы Қазақстан Республикасы Бас прокурорының 2017 жылғы 26 желтоқсандағы № 165 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2018 жылғы 20 ақпанда № 16399 болып тіркелді]

эпизоотия ошағы - жұқпалы ауруды қоздырушы көздер, тарататын факторлар және ауруға бейім жануарлар тұрған шектеулі аумақ немесе қора-жай. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

эпизоотия - белгілі бір әкімшілік-аумақтық бөлініс аумағында жануарлардың аса қауіпті және басқа да жұқпалы ауруларының жаппай таралуы. [Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді

реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ. 1 б.]

Қолданылған әдебиеттер:

Қазақстан Республикасының Конституциясы (2019.23.03.берілген өзгерістер мен толықтырулармен).

Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесті кодексі. (2020.25.05. берілген өзгерістер мен толықтырулармен)

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі (2020.25.05. берілген өзгерістер мен толықтырулармен).

Жедел-іздістіру қызметі туралы Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі Заңы

Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ.

Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздік органдары туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 21 желтоқсандағы N 2710 Заңы

Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы қазақстан республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ кодексі.

Қару-жараққа, әскери техникаға және екі ұдай мақсаттағы өнімге экспорттық бақылау туралы" Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер Қазақстан Республикасының Заңы 2000 жылғы 24 қараша N 105-II

Сот-сараптама қызметі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ

Қазақстан Республикасының қорғанысы және Қарулы Күштері туралы (2008.26.05. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен)

Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 5 шілдедегі № 176-VI ҚРЗ

Құқықтық актілер туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V ҚРЗ.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 18 қарашадағы № 410-V ҚРЗ.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы

Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексі.

Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау Қазақстан Республикасының 1998 жылға 30 желтоқсандағы № 339-I Заңы

Мемлекеттік құпиялар туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 15 наурыздағы N 349-I Заңы.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы.

Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2016 жылғы 20 желтоқсандағы № 33-VI ҚРЗ.

Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚРЗ.

Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне агроөнеркәсіптік кешенді реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2019 жылғы 28 қазандағы № 268-VI ҚРЗ.

Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 7 қаңтар N 370-II Заңы

Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы. Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 18 ақпандағы N 31 Заңы.

Қорғаншыларға немесе қамқоршыларға жетім баланы (жетім балаларды) және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған баланы (балаларды) күтіп-бағуға жәрдемақы тағайындау қағидаларын және оны төлеу мөлшерін бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 30 наурыздағы № 383 Қаулысы.

Соттардың моральдық зиянды өтеу жөніндегі заңнаманы қолдануы туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 7 нормативтік қаулысы.

Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық, қылмыстық-процестік заңнама мен құқық қорғау және арнаулы мемлекеттік органдар қызметін жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2018 жылғы 12 шілдедегі № 180-VI ҚРЗ.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соттың қылмыстық және қылмыстық-процестік заңнама бойынша кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2018 жылғы 20 сәуірдегі № 8 нормативтік қаулысы.

Кейбір сыбайлас жемқорлық қылмыстарды қарау практикасы туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2015 жылғы 27 қарашадағы № 8 нормативтік қаулысы.

Қылмыстық істер бойынша дәлелдемелерді бағалаудың кейбір мәселелері туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2006 жылғы 20 сәуірдегі N 4 Нормативтік қаулысы

Қорғану құқығын реттейтін қылмыстық іс жүргізу заңнамасын қолдану тәжірибесі туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы. 2002 жылғы 6 желтоқсан N 26

Қылмыстық және қылмыстық іс жүргізу заңнамасының адамның жеке бас бостандығын сақтау және қадір-қасиетіне қол сұқпау, қинауға, зорлық-зомбылыққа, басқа да қатыгез немесе адамның ар-намысын қорлайтын әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы мәселелер жөніндегі нормаларын қолдану туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 28 желтоқсандағы N 7 Нормативтік қаулысы.

Қылмыстардан жәбірленген адамдардың құқықтары мен міндеттерін реттейтін заңнаманы қолдану тәжірибесі туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 1992 жылғы 24 сәуірдегі № 2 нормативтік қаулысына (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2008 жылғы 22 желтоқсандағы № 3 нормативтік қаулысымен енгізілген өзгерістерімен бірге) өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2010 жылғы 25 маусымдағы N 5 Нормативтік қаулысы.

Қазақстан Республикасында сот билігі туралы заңдарды қолданудың кейбір мәселелері туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулысы 1998 жылғы 14 мамыр N 1.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына азаматтық және азаматтық процестік заңнама бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 31 наурыздағы № 2 Нормативтік қаулысы.

Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының тергеу, анықтау бөліністерінің және әскери-тергеу бөліністерінің қызметін жетілдіру

бойынша шаралар туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2018 жылғы 06 ақпандағы № 267 бұйрығы.

«Қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы арыздар мен хабарларды қабылдау және тіркеу, сондай-ақ Сотқа дейінгі тергеп-тексерудің бірыңғай тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 19 қыркүйектегі № 89 Бұйрығы. (10.08.2015 жылғы № 99 және 23.09.2016 № 148 жылғы өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ҚРБП бұйрығы.).

Үйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасын орындау қағидасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 29 тамыздағы № 564, Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 2 қыркүйектегі № 86, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті төрағасының 2014 жылғы 4 қыркүйектегі № 290, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 11 қыркүйектегі № 394, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі төрағасының 2014 жылғы 12 қыркүйектегі № 4 бірлескен бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 22 қыркүйекте № 9741 тіркелді.

Бачурин С.Н. Компенсация морального вреда реабилитированным гражданам и потерпевшим от преступлений по законодательству Республики Казахстан: Монография. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2008. – 152 б.

Гинзбург АЛ. Задержание подозреваемого в совершении преступления: процессуальные и криминалистические вопросы: Учебно-практическое пособие. -Астана, 2005.75 б.

Григорьев В.И. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учебно-наглядное пособие. - Алматы: ЮРИСТ, 2003. - 76 б.

Канафин Д.К. Понятие и дифференциация процессуальной формы уголовного судопроизводства. Алматы, 1998 г. 52 б.

Криминалистика: Криминалистическая тактика: Учебник для вузов. - Алматы: ТОО «Центр деловой книги «Глобус», 2003. -432 б.

Мазур Н. В. Адвокатская деятельность в Республике Казахстан: Учеб. пос. - Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2006. - 144 б.

Нуржаубаева К.И. Соблюдение законности и организация прокурорского надзора при возбуждении дела, отказе в нем и прекращении производства по уголовному делу (методическое пособие). - Алматы. Данекер, 2002. -120 б.

Оспанов С.Д. Актуальные проблемы уголовного судопроизводства (теория и практика) - Алматы: Академия экономики и права, 2002. - 223 б.

Оспанов С.Д. Уголовный процесс Республики Казахстан (Общая часть). Алматы: Юридическая литература, 2003. – 266 б.

Понятия и категории современного уголовного процесса России: Специальный юридический словарь / Сост. **С.П. Сереброва**. - Н. Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2002. - 48 б.

Пралиева Г.К. Юридическая психология: Учебное пособие. – Алматы: Жеті жарғы, 2004. – 384 б.

Сейтжанов О.Т. Свидетельский иммунитет в уголовном судопроизводстве Республики Казахстан: Учеб. пос. – Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им Б.Бейсенова, 2009. – 88 б.

Сереброва С.П. Рационализация уголовного процесса. Учебное пособие – Н. Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2001. 122 б.

Сырбу А.В. Перехват сообщений в системе следственных действий: Учебное пособие. — Караганда: Карагандинский юридический институт МВД РК им. Б. Бейсенова, 2007. — 106 б. Б. 14.

Токсанбаев А.Б. Интерпол и международный терроризм: проблемы, тенденции развития и противодействие: Монография. -Алматы: ОФППИ «Интерлигал» в Казахстане, 2004. - 304 б.

Турецкий Н.Н. Необходимая оборона. Причинение вреда при задержании лица, совершившего посягательство. - Алматы: Издательство «Норма-К», 2003. 232 б.

Уголовный процесс: Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / Под ред. В.П. Божьева. 3-е изд., испр. и доп. - М.: Спарк, 2002. 704 б.

Хан А.Л. Система и процессуальный статус органов, осуществляющих досудебную деятельность: Учебное пособие. – Караганда, 2005.-128 б.

Царева Н.П. Документы-доказательства в уголовном судопроизводстве. - М.: "Приор-издат", 2003. – 160 б.

Ширинских Д.А., Турганов А.О. Производство осмотра живого лица в уголовном процессе Республики Казахстан. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізуіндегі тірі адамға тексеру (қарау) жүргізу. Учебное пособие. — Караганда: КарЮИ МВД РК им. Б. Бейсенова, 2009. – 45 б.

А

- адвокат
- адвокаттық құпия
- адвокаттар алқасы
- айыпталушы
- авиациялық оқиға аудармашы
- ақша
- азаматтық талап
- азаматтық талапкер азаматтық жауапкер
- азаматтық қару
- авария
- ажитация
- алиби
- аса қажеттілік
- ақтау
- аналогия
- адамның әрекетінің ниеті
- адам өмірі мен денсаулығына қауіпті емес зорлық-зомбылық
- анықтаушы
- анықтау
- айқындылық
- айыптау тарабы
- азық-түлік қауіпсіздік
- адамның нақты ұсталуы
- анықтау органы
- ақпараттық ресурстарды, ақпараттық жүйелерді қорғау
- ақпараттық жүйе
- азаматтың жан азабы
- арнаулы білім
- арнаулы сақтау орындары (көмінділер)
- ақпаратты жою
- атыс қаруы
- асыл тастар
- аса қауіпті зиянды организмдер
- ақпарат ресурстарын, ақпарат жүйелерін және ақпарат қызметтерін пайдаланушы
- абоненттер туралы қызметтік

ақпарат

- адам өмірі мен денсаулығына қауіпті зорлық-зомбылық
- азаматтың жан азабы
- ақталған азаматтарға келтірілген моральдық зиянды өтеу
- ақпараттық процестер
- ақпараттық ресурстар
- ақпараттық қызмет
- ақпаратты жабу
- алдын ала тергеу
- ақпаратты көшіру

Ә

- әлемдік желі
- әділдік (шындық)
- әскери бөлімдер командованиесінің әскери қызметшілер
- әкімшілік қадағалау
- әскери техника
- әуе еркіндігі

Б

- банда
- байланыс құралдары
- базар
- басты сот талқылауын тағайындауға кедергі келтіретін
- бағалы металдар
- байланыс
- багаж
- бөлме
- бөтеннің мүлкін заңсыз иемдену
- белгі беретін қару
- бұзылуы, айырылуы немесе кемітілуі азаматқа моральдық зиян келтіруге әкеп соғатын мүлктік емес өзіндік құқықтар

- бұлтартпау шаралары

В

- ветеринариялық-санитариялық сараптама

Г

- газды қару

Ғ

- ғылыми-техникалық құралдар

Д

- дактилоскопиялық есепке алу
- дәлелдеу шегі
- дәлелдемелерді зерттеу
- дәлелді себептер болған жағдайда
- дәлелдеме құжаттарды тексеру
- дәрменсіздік
- дәлелдеу
- дәлелдемелерді бекіту
- дәлелдеу пәні
- девиантты жүріс-тұрыс
- дедукция
- декриминализация (заңы)
- деликт
- демалыс
- дәрілік заттардың, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медициналық техника айналымы
- депозит
- детерминанттар
- дүлей зілзала
- дәлелдеме құжаттарды бағалау
- дәлелдемелердің қатыстылығы

Е

- есірткі бизнесі

- есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар айналымы саласындағы уәкілетті мемлекеттік орган

- есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды заңсыз айналымда жүргені анықталған шағын, ірі және өте ірі мөлшерге жатқызу туралы

- есірткілер

- ереже

- есірткі заттар

- есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлардың заңсыз айналымы

- еңбек қауіпсіздігі

- еңбек қауіпсіздігінің жағдайлары

- есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар транзиті

- есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорларды әкелу мен әкету

- есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар айналымы

- есірткі немесе психотроптық заттарды теріс пайдалану

- есірткі және психотроптық заттар мен прекурсорларды тасымалдау және беріп жіберу

- егер айғақтар болжамға, жорамалға, қауесетке негізделсе және куә аталған фактілер

- есептен жасырылған қылмыс

- ереже

Ж

- жазбаша құжаттарды және заттарды талап ету

- жедел ахуал

- жедел-ізвестіру қызметі

- жедел-ізвестіру шаралары

- жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз

- қалған балаларға арналған білім беру ұйымдары
  - жиынтық кесте
  - жылжымайтын мүлік (жылжымайтын заттар, жылжымаушы)
  - жарылғыш зат
  - жанғыш зат
  - жол берушілік
  - жалған қорғану
  - жан күйзелісі жағдайы
  - жалған дәрілік зат
  - жалаңаштандыру
  - жеке айыптаушы
  - жұбайлар
  - жол жүрісі қауіпсіздігі
  - жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қылмыстық істі қайта бастау
  - жаза
  - жаппай қырып-жоятын қару
  - жақын туыстары
  - жәбірленуші
  - жоғары қауіптілік көзінің құқыққа сай иеліктен шығып кетуі
  - жоғары уытты зат
  - жол жүрісі
  - жол-көлік оқиғасы
  - жол жүрісіне қатысушы
  - жоспарлау
  - жұмыс орны
  - жеке кепілдік
- З**
- заңды өкілдер
  - заңнамалық акт
  - заңнама
  - заң
  - заңды кеңес
  - заң көмегі
  - заңасты нормативтік құқықтық актілер
  - заңсыз кіру
  - заттай дәлелдемелер
  - зиянды (ластаушы) зат
- зиянды (ерекше зиянды) еңбек жағдайы
  - зерттеу
  - зілзала
- И**
- инцидент
  - идентификация (сәйкестендіру)
  - индукция
- К**
- кепіл
  - кепіл заты
  - куә
  - куә иммунитеті
  - кепіл беруші
  - кінә
  - кінәсін мойындап келу
  - кәмелетке толмағанды қылмыстық әрекетке тарту
  - көше (көшенің көлік жүретін бөлігі)
  - карантин (уақытша тыйым салу)
  - карцер
  - катастрофа (апат)
  - кодекс
  - комиссиялық сараптама
  - кешенді сараптама
  - компьютер (дербес компьютер, ЭЕМ)
  - компьютерлік желі (ЭЕМ желісі)
  - конституциялық заң
  - криминалистикалық болжам
  - куә айғақтарын бағалау
  - куәгер
  - көрген адам
  - күзетпен ұстау орындарындағы режим

- көмек сұраушымен қорғаушының арасындағы келісім шарт
- күзетте ұстау
- күзетте ұстау
- күдікті
- кәмелетке толмаған адамды қарауда ұстауға беру

Қ

- Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары
- Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік органдары
- қылмыстық жауаптылық
- қару ретінде қолданылатын заттар
- қылмыстық іс
- қылмыстық ізге түсу (айыптау)
- қылмыстық іс жүргізу
- қылмыстық процеске қатысушы өзге де адамдар
- қылмыстық іс жүргізу
- құрамында есірткі, психотроптық заттар бар өсімдіктерді жинау
- қылмыстық процесті жүргізуші орган
- құқықтық статистика және арнайы есепке алу органдары
- куәландыру
- қорғау
- қорғаушы
- Қазақстан Республикасының көлігі
- қылмыстылықпен күрес
- қайталама сараптама
- қару айналымы
- қайта арыздану
- қылмыстық іс жүргізуге қатысушылар
- қылмыстық іс қозғауға негіз
- қылмыстық жауаптылықтың негізі
- қылмыстар, оқиғалар туралы ақпараттарды есепке алу
- қылмыстық ізге түсу органдары
- қоршаған ортаға және адам денсаулығына келтірілетін нұқсан (зиян) құжат формасы
- қойма
- құндылықтар
- қылмыстық іс жүргізу сатылары
- қауіпті жүктер
- қауіпті қалдықтар
- қауіпті өндірістік фактор
- қорғаншылық (қамқоршылық)
- қорғану тарабы
- қылмыстық процестегі тергеуші мен анықтау органының өзара іс-қимыл жасасуы
- құрбаншылық
- құнды қағаздар
- қару иесі
- құпия қызметкер
- қабілетсіздік
- қажетті қорғану
- қылмыстардың бірнеше рет жасалуы
- қылмыс
- қару-жарақ
- қару дайындаушы
- қосымша сараптама
- қылмыстар туралы тіркеуден жасырылған өтініш, хабарлама
- қылмыстардың жасалуына жол ашатын себептер мен жағдайларды анықтау және жою
- қылмыстарды және оларды жасаған тұлғаларды анықтау
- Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің мемлекеттік тізілімі
- қару
- қорытынды шешім
- қылмысты саралау
- құпия мәліметтер
- қылмыстық әрекет жасаудың жолы

- Қазақстан Республикасында бақылау жасалуға жататын Есірткі, психотроптық заттар мен прекурсорлар тізімі
  - қорғаншы (қамқоршы)
  - құпиялылық белгісі
  - құжатталған ақпарат
  - қылмыстылық динамикасы
  - қылмыстық іс бойынша дәлелдемелер
  - қылмыс туралы көрінеу жалған өтініш
  - құжаттар-дәлелдемелерге жол берушілік
  - құқық нормасы (құқықтық норма)
  - құжаттар-дәлелдемелердің жеткіліктігі
  - құжаттар-дәлелдемелердің айқындылығы
  - құрамында есірткі заттары бар өсімдіктерді өсіру
  - қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі іс жүргізу
  - қылмыс жасады деп сезік келтірілген адамды ұстау
  - қылмыс үстінде ұстау
  - қылмыс іздері
  - қылмыстарды ескерту
  - қылмыс, оқиғалар туралы басқа ақпараттар
  - қылмыстар, оқиғалар туралы ақпараттарды қарау
  - қылмыстар, оқиғалар туралы ақпараттарды есепке алу
  - қызметтік құпия
  - қылмыстар мен оқиғалар туралы хабарламаларды, ақпараттарды, шағымдарды, арыздарды тіркеу және қарау барысында заңдылықты сақтауда қадағалаудың негізгі мақсаттары
  - қызметкер
  - қол жүк
  - қылмыстық өзімшілдік
  - қылмыстардың жиынтығы
  - құжаттын мазмұны
  - қылмыстық іс жүргізудің қағидалары
  - қылмыстық жолмен алынған мүлікке иелік ету
  - қаруды иемденіп алу
  - қылмыстық іс жүргізудің мазмұны
  - Қазақстан Республикасы азаматының паспорты
  - қылмыстардың жалпы профилактикасы
  - қоғамдық тәртіп
  - қаулы
  - қол сұғушылық
  - қорғалатын адам туралы мәлімет алуға шек қою
  - қару өндірісі
  - қаруды қолданушы
  - Қазақстан Республикасының прокуратурасы
  - кәсіби қорғау
  - қылмыстық іс жүргізулік нысан
  - құжаттардың қатыстылығы
  - қылмыстық әрекет
  - қылмыстар, оқиғалар туралы ақпараттарды қабылдау
  - қызметтік қару
- Л**
- лауазымды адам
  - локальдық желі
  - лақтырылатын қару
- М**
- мақсат
  - маскүнемдік
  - магистральдық құбыр
  - марапаттық қару
  - мамандандырылған емдеу-профилактикалық мекемелері
  - маман
  - мәлімдеуші
  - мемлекеттік құпия

- мемлекеттік құпиялар
- мемлекеттік міндеттер
- медициналық куәландырудан, медициналық тексеруден немесе емдеуден жалтару
- мемлекеттік жауапты лауазымды атқаратын тұлғалар
- материалдық жағдай
- медициналық-әлеуметтік оңалту
- медициналық техника
- медициналық құралдар мен аппараттар
- медициналық құрылғылар
- медициналық тексеру
- медициналық куәландыру
- мемлекеттік құпияларды жария ету
- моральдік зиянды толық өтеу
- мүліктік жағымды жағдайлар мен басымдылық алу
- мәселе
- моральдық зиян
- мұнай-газ құбырлары
- мәжбүрлеп емдеу
- мүлікке тыйым салу

Н

- нашақорлық
- нашақорлықпен ауыратын адам (нашақор)
- нормативтік құқықтық акт
- нормативтік құқықтық актінің ресми басылуы
- ниетниеттің мазмұны
- нормативтік құқықтық актінің деңгейі

О

- оқ-дәрі (патрондар)
- ордер
- оңаша камера
- оқиға болған жерді қарау

- оны бұзған жағдайда келтірілген моральдық залалды ақшалай өндіру мүмкіндігінен айыратын жеке тұлғалардың мүліктік құқығы
- отбасылық жағдай

Ө

- өзін-өзі қорғау қаруы
- өнім
- өндірістегі жазатайым оқиға
- өзге де ақпараттарды есепке алу кітабы
- өтініш
- өнімді, қызметті идентификациялау
- өлшеу
- өрт қауіпсіздігінің талаптарын бұзу
- өрт
- өкілдер
- өлшем құралы
- өтініштерді есепке алу кітабы
- өзін өзі айыптаудың иммунитеті
- өлшем бірлігін қамтамасыз ету жөніндегі нормативтік құжаттар -

П

- пайдаланылмайтын әскери мүлік
- пошта-телеграфтық жөнелтімдерді алу және тұтқындау
- психикалық науқастың дәрменсіздігі
- процессуалдық мәжбүрлеудің басқа шаралары
- процессуалдық мәжбүрлеу шаралары
- психикалық науқасқа қорғаншылық

- пассивті қорғану құралдары
- пневматтық қару
- психикалық науқасты қамқорлау
- пошталық жөнелтілімдер
- прекурсорлар
- процесс
- психикалық әсер ету әдісі
- психиатриялық ұйым
- психиатриялық жағынан
- жақпаушылық
- психиатриялық көмек
- психиканың бұзылуы
- психикалық іздер
- психотроптық заттар
- процеске қатысушылар
- сыбайлас жемқорлық
- сыбайлас жемқорлықпен байланысты қылмыстардың субъектілері болып
- сот
- сот сараптамасы
- сот-сараптама қызметі
- сыбайлас жемқорлыққа байланысты
- сезіктінің, айыпталушының, сотталушының, сотталған адамның қорғану құқығы
- сот сарапшысы
- сыбайлас жемқорлыққа байланысты қылмыстар
- судья

Р

- радиациялық авария
- радиациялық қауіпсіздік
- рақымшылық жасау
- рұқсат етілген өтініштер
- рұқсат ету жүйесі
- регламент

С

- санкция
- сарапшының қорытындысы
- синтез
- сот қаулыларын кәнігі түрде орындамау
- сұрау, өтініш
- суық қару
- сотқа дейінгі жеңілдетілген іс жүргізу
- сот сарапшысы
- сот ісін жүргізудің жариялылығы
- сот сараптамасы органдары
- сот сарапшысының қорытындысы
- сұраным
- стратегия
- стратегиялық объект
- себеп

Т

- табиғи сипаттағы төтенше жағдайлар
- талдау
- тасымалдаушы
- тәуекел
- тергеу бөлімінің бастығы
- теміржол көлігінің қорғалатын аумақтары
- туыстар
- тергеуде болу
- тексеру жүргізу
- төтенше жағдай аймағы
- тез бүлінетін жүк
- тергеуші -
- темір жолдар
- тергеу әрекеттері
- тергеу изоляторы
- тұтанғыш зат
- төтенше жағдай
- теңіздегі қарсылық
- тасымалдаушы
- трассология
- тергеушінің шақыртуы бойынша айыпталушының келмей қалуына

- тараптар
- тексеру /қарау/ жүргізілетін тұлға
- тексеру /қарау/
- тірі адамға тексеру /қарау/ жүргізу
- тұлғаның өз әрекеттерінің (әрекетсіздіктерінің) нақты сипатын түсінуге қабілетсіздігі
- түсіндіру
- түнгі уақыт
- тегі бойынша тіркеу
- техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар
- теңізді ластау

У

- уытты зат
- уақытша ұстау изоляторы

Ұ

- ұрлық
- ұрыс қимылдары
- ұсыныс
- ұрлық заты
- ұйымдасқан қылмыс

Ү

- үндеу
- үй-жай

Х

- хаттама
- хабар-ошарсыз жоғалған

Ф

- фельдъегерлік байланыс

Ш

- шағым
- шақырту туралы тиісінше хабарланған адамның келмеуінің дәлелді себептері
- шама бірлігінің эталоны
- шектеу іс-шаралары

Ы

- ытқұмарлық

І

- іздестіру шаралары (іс-шаралары)
- істің материалдары
- іске маңызы бар жағдайлар
- іс жүргізу әрекеттері
- іс жүргізу шешімдері
- іс жүргізулік мерзім
- іздеу жариялау
- іздеуді есепке алу
- іс бойынша іс жүргізу

Э

- экстремизмді қаржыландыру
- экологиялық қауіпсіздік
- экологиялық қауіп
- экстрадиция
- экстремизм
- экстремистік ұйым
- экстремистік іс-әрекеттер
- экстремистік материалдар
- электрлі қару
- электрондық цифрлық қолтаңба
- экстремистік іс-әрекеттер ұйымдастыру
- экстремизмнің алдын алу
- экономикалық қылмыстармен күресте заңдардың қолданылуын қадағалаудың негізгі міндеттері
- эпизоотия ошағы

**Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды
академиясы Кәсіби даярлық факультетінің бастығы,
заң ғылымдарының кандидаты, полиция полковнигі
Асқар Қадырұлы Қалиев**

Асқар Қадырұлы Қалиев 1971 жылы дүниеге келген. 1993 жылы ҚР ІІМ Қарағанды заң институтының бітіргеннен кейін, криминалистика кафедрасының оқытушысы лауазымына тағайындалды. 2002 жылғы мамырда ол "Қылмыстың нәтижесін келгеннің орнын толтыру (процессуалдық криминалистикалық аспекті" тақырыбында кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап, заң ғылымдарының кандидаты дәрежесін алды. А.Қ. Қалиев криминалистика кафедрасының аға оқытушысы, "Қылмыстарды алдын ала тергеу" кафедрасы бастығының орынбасары, "Қылмыстарды алдын ала тергеуді" кафедрасының бастығы және кафедра профессоры лауазымдарында еңбек етті. Қазіргі таңда іскерлік және кәсіби қасиеттерін ескере отырып, кәсіби даярлық факультетінің бастығы лауазымын атқарады.

Асқар Қадырұлы Қалиев ғылыми-зерттеу жұмыстарымен белсенді айналысады. Академияда, республикамыздың басқа да жоғары оқу орындарында және таяу шет елдерде өткізілетін ғылыми-практикалық және ғылыми-теориялық конференцияларға белсенді қатысады. 1 оқулық, монография және басқа да 8 оқу-әдістемелік құралдарда авторлар құрамында. 60 тен астам ғылыми мақаласы жарық көрді, ҚР Әділет министрлігі ұсынған және ІІМ жүйесінің жоғары оқу орындарында табысты қолданылатын инновациялық оқыту бағдарламаларының авторы. Көптеген жұмыстар алдын ала тергеу және анықтау органдарының тәжірибесіне енгізілген, 5 халықаралық сертификаты бар.

**Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы Қылмыстық процесс кафедрасының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, полиция полковнигі
Темірлан Нығыманұлы Сүлейменов**

Темірлан Нығыманұлы Сүлейменов 1981 жылы 01 қаңтарда Қарағанды облысы, Нұра ауданы, Захаровка ауылында дүниеге келген. 1998 жылы Қазақстан Республикасы ІІМ Қостанай заң институтына "Құқықтану" мамандығы бойынша оқуға түсіп, 2002 жылы бітірді. 2002 жылдан 2005 жылға дейін Қарағанды облысы ІІБ Нұра аудандық ІІБ тергеу бөлімінде тергеуші болып жұмыс істеді. 2005 жылдың қараша айында Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды заң институтының «12.00.09 – қылмыстық процесс; криминалистика және сот сараптамасы; жедел-іздігі қызметі» мамандығы бойынша күндізгі оқу нысанына адъюнктурасына оқуға түсті. 2008 жылы жоғарыда аталған оқуды аяқты. 2009 жылы "Халықаралық есірткі саудасына тартылған топтардың ұйымдасқан қылмыстық әрекетін ашу және тергеу мәселелері" тақырыбында кандидаттық диссертация қорғады.

2009-2022 жылдары сотқа дейінгі қылмыстарды тергеу кафедрасының оқытушысы, аға оқытушысы, доценті, кафедра бастығының орынбасары қызметтерін атқарды.

2022 жылы мамыр айынан бастап қазіргі уақытқа дейін Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының қылмыстық процесс кафедрасының бастығы қызметін атқарады.

Мемлекеттік, ведомстволық және халықаралық наградалар, сыйлықтар, құрметті атақтар: 1, 2, 3 дәрежелі «ІІО-дағы мінсіз қызметі үшін» медальдарымен, «Қазақстан Республикасы Қазақ полициясына 25 және 30

жыл» медальдарымен марапатталған. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің «Құрмет грамотасымен» және Академия басшылығымен бірнеше рет марапатталды.

Ғылыми жарияланымдар: Заң ғылымы және білім беру мәселеліре бойынша 40-тан астам ғылыми еңбектері бар.

**Сотқа-дейінгі тергеп-тексеруде қолданылатын
терминдер сөздігі**
оқу құралы

Теруге «__»____ 2022 ж. берілді. Басуға «__»____ 2022 ж. қол қойылды.
Қалыбы __х__. Қағазы офсеттік. Басу тәсілі ризографиялық.
Есепті баспа табағы ____.
Таралымы ____ дана. Тапсырыс №____
ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының баспаханасында
басылды
Қарағанды қаласы, Ермакова көшесі, 124